AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cumhuriyet

Nurculardan beşi dün tevkif edildi

Kıbrısta Rumlar Türklere tecavüze başladılar

Bir Türk ağır yaralandı

Üsküdar vapuru getiriliyor

Liseler kampları

Yeni bir istimlak yolsuzluğu

eddettik

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XIII. Sayı: 209

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18992 P. K, 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

*AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi **adına** İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:*

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
***İlhami* SOYSAL**

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

. Klişe:
Ankara Klişe

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha): 8 lira
6 aylık (25 nüsha): 16 lira
1 senelik (52 nüsha): 32 lira

İlân şartları:
Santimi: 8 lira
8 renkli arka kapak: 760 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 8.5.1958

Kapak resmimiz:

Nadir Nadi

Cumhuriyetin hikâyesi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Tarık HALULU

AKİS, beşinci neşir yılına girmenin hazırlıkları İçindeyken geçen haftanın ortasında cuma günü, Ankara Toplu Basın Mahkemesinde -sayılarını müntesiplerinin bile ancak ellerindeki listelere bakarak söyleyebilecekleri kadar bol olan. aleyhimizdeki basın davalarından biri daha karara bağlandı. Başbakan Adnan Menderesin muvafakati ile aleyhimizde açılan bu davada bize isnad edilen suç: "Resmî sıfatı haiz bir şahsın hususi Hayatını arzusu hilafına işaa"dır. 27 Ekim 1957 seçimlerinin hemen akabinde kapağında Adnan Menderesin resmi bulunan sayımızda yapılan bu neşriyattan dolayı» AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşlerini fiilen idare eden- Mesul Müdürümüz Tarık HALULU bir yıl, neşriyat resmi sıfatı haiz bir şahsa karşı yapıldığı için de ceza üçte bir nisbetinde arttırılarak onaltı ay hapse ve dört küsur bin lira ağır para cezasına çarptırılmıştır. Böylece Cüneyt ARCAYÜREK'le başlayan, Metin TOKER ve Yusuf Ziya ADEMHAN'la devam edip giden AKİS mesullerinin mahkûmiyetler zincirine bir **yeni** halka daha eklenmiştir.

31 yaşında genç ve idealist bir gazeteci olan **Tarık** HALULU, **kısa** bir zaman önce evlenmiştir. On yıldan beri başın mesleğinde çalışan HALU' LU 14 aydır AKİS'in neşriyatını idare etmektedir. Tarık HALULU, Ankara Toplu Basın Mahkemesince hakkında verilen bu kararı temyiz etmiştir.

Bir dahaki hafta elinize alacağınız AKİS beş yaşına basmış olacaktır. İnsan hayatı içinde pek de mühim bir zaman parçası sayılmayan beş yıl, basın hayatında, hele bizim memleketin şartları altında kolay kolay yabana atılmayacak bir zamandır. Önümüzdeki sayısı ile beşinci neşir yılına girecek olan AKİS, işte böyle yabana atılmayacak bir zamanı arkada bırakmış, beş uzun yıl içinde, bir an bile eğilip bükülmeden, ana gayesinden, memlekete hizmetten şaşmamış bir mecmua olarak ilk çıktığı günkü kadar idealist, ilk çıktığı günkü kadar canlı ve heyecanlı ellerinizde olacaktır. Geçen sayılarımızda haber verdiğimiz gibi AKİS Kurmay Heyeti, haftalardan beri sürüp giden bir hazırlık çalışması içindedir. Beşinci neşir yılına girecek olan mecmuamız, önümüzdeki sayısı Ve sayıları ile sizlere neler getirecektir ? Haftalardır sürüp giden çalışmaların meyvaları neler olacaktır?, Bu hususta bu hafta için sizlere geniş malûmat vereceğimizi vadetmiştik. Ama sonra düşündük ki, "yapacağız edeceğiz" demektense, "yanmak, etmek" ve yapılanlarla edilenlerle okuyucu karşısına çıkmak, çok daha makul bir yoldur. Bu bakımdan okuyucularımıza bir hafta daha sabretmelerini tavsiye edeceğiz. Bir hafta sonra AKİS hiç şüphe etmiyoruz ki olduğundan çok daha cazip, çok daha alaka çekici bir hal alacaktır. Mevcut imkânlarımızla yenilmeye çalışılan teknik zorluklar ve hele Devlet Bakanlığının müteaddit müracaatlarımız sonunda gösterdiği anlayış neticesinde elde ettiğimiz kapak kâğıdı, bir dahaki hafta AKİS'i yepyeni bir çehreye büründürecektir.

AKİS'in 210. sayısından itibaren yeniden ilân neşretmeye başlayacağını öğrenen ilâncılık müesseseleri ve hele bankalar mecmuamıza karşı geniş bir alâka göstermekte ve bizleri müteşekkir bırakmaktadırlar. Son bir hafta içinde mecmuamıza telefonla ve şahsen pek çok müracaat yapılmıştır. Ancak ilânlarını doğrudan doğruya müessesemize yollayan ilan sahiplerinden ricamız, yeni ilân kararnamesi gereğince ilânlarını ilancılık Ortaklığı kanalıyla bize havale ettirmeleridir. Maamafih müessesemize getirilen ilânlar da kabul edilmektedir. 210. sayımızda ilanlarını neşrettirmek isteyen ilân sahiplerinin -bu sayı 17 Mayıs tarihini taşıyacaktır ve hazırlığı 12 Mayıs günü sofla erecektir- ilânlarını bu tarihten evvel elimize geçecek şekilde göndermelerini rica ederiz.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Tahakkuk etmeyen hayal

Gönül ne kadar istiyordu ki Başbakan Adnan Menderes egzotik Uzak Doğu seyahatinden doğruca başkente dönsün ve hükümet olarak, İktidar olarak, bekleyen işlerin üzerine eğilirisin. Arzu, maalesef tahakkuk etmedi. Meşhur Sec uçağı Ankara yerine İstanbula indi ve Adnan Menderes ilk, imar sahalarını gezdi.

Hükümet olarak, İktidar olarak, bekleyen işlerin üzerine eğilinmesi lüzumu bu hafta da ortadan kalkmamıştır. D.P. ye ciddi bir ekip çalışması lâzımdır. Meselelerin ciddiyetle, realistce ele alınması ve gerekli kararlara varılması.. Herkesin beşlediği budur. Zira İktidarın büyüklerine mutlaka duyurulmalıdır ki, çekilen sıkıştılar hakikaten artmıştır ve D P. organı gazetelerin tâbiriyle ne fethedilen Uzak Doğu memleketleri, ne oralarda sokaklara döktürülen yüzbinler gündelik derdiyle meşgul vatandaşın yarasına melhem olmaktadır. Hemen daima akissiz kalan C. H. P. Meclisi tebliğinin ,bu sefer politikayla alâkası mahdut halk kalabalıklarına kadar derin tesirler yapmış olması, C.H.P. Meclisinin iktisadî vaziyeti ele almasının neticesidir. Hiç bir cila, hiç bir yaldız bu vaziyetin gittikçe vahim hal aldığını unutturamamaktadır. Pek çok kimsenin, Menderesin dönüşünü tehalükle beklemesinin sebebi bundan başka şey değildi. Hükümet başkanının dinlenmiş, görüşlerine daha liberal mâhiyet vermiş, sakin bir haleti ruhiye içinde memlekete avdet edeceği Ve çalışma arkadaşlarını derhal toplayarak kolları sıvayacağı ümit olunuyordu. Bunun yerine İstanbul fahrî belediye başkanlığı payesinin lüzumundan fazla ciddiye alınarak, en mühim mesele oymuş gibi imar sahalarını gezmek iyi karşılanmamıştır.

İyi karşılanmayan başka bir şey daha olmuştur. Başbakana egzotik seyahatte refakat edenlerin - Adnan Menderes, Sıtkı Yırcalı ve Muammer Çavuşoğlu hariç - Yeşilköye konan uçaktan ellerine varıncaya kadar paket, paket paketle çıkmaları ve sayısız bavullarını otomobillere doldurup şehre süratle hareket etmeleri.. Galiba "fethedilen Uzak Doğu" bu paketerde, bu bavullardaydı.

İktidar

Trende mülakat

Bu haftanın başında bir gece, Ankaradan İstanbula gitmekte olan eksprese ilâve edilmiş bulunan hususi vagonda iki adam karşı karşıya oturup konuştular. Bunların biri Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, öteki Başbakan Adnan Menderesti. İki İktidar büyüğü, birbirlerini hayli zamandır görmemişlerdi. Hükümet Başkanını Devlet Başkanı, Uzak Doğu seyahatine çıkarken uğurlamamış, Hükümet Başkam da dönüşte, uçağını Ankaraya değil, İstanbula indirmiş, bir kaç gün orada kalmıştı. Şimdi, Cumhurbaşkanı Almanyaya gidiyordu. Uçağı İstanbuldan kalkacaktı. Adnan Menderes kendisini Haydarpaşada karşılar, Yeşilköyde uğurluyabilirdi. Fakat bu, doğru görülmedi. Cumhurbaşkanı Başbakanın bulunduğu şehre gitmedi, Başbakan Cumhurbaşkanının bulunduğu şehre geldi. Hakikaten haftanın başında, salı günü, Adnan Menderes akşam üstü uçakla başkente döndü ve gece Celâl Bayarla birlikte yeniden İstanbula hareket etti. Protokol meselelerinin hayli spektaküler şekil aldığı anlaşılıyordu.

Adnan Menderesin karşılanışı
Çantası boş dönen adam

Trende, bir panorama gözden geçirildi. Başbakan Menderes Uzak Doğu intibalarını kısaca nakletti. Almanya seyahati de fazla zaman almadı. Daha ziyade iç politika gelişmeleri üzerinde duruldu. Zihinler, asıl onunla meşguldu. İktidar, kendisine bir hareket hattı çizmek lüzumuyla karşı karşıyaydı.

Gene bekleyiş

Tahminlere göre, iç politikada yeni gelişmeler bu sefer de Cumhurbaşkanının Almanyadan dönüşüne tehir edilmiştir. Adnan Menderes muhtemelen, daha bir müddet İstanbulda kalacaktır. Başbakan, yurda avdetinin ertesi günü, kendisini karşılamak üzere İstanbula gelmiş olan bazı bakanları Park Otelde kabul etmiş ve onlarla, hasbihal mahiyetinde görüşmüştür. Resmî bir kabine toplantısı yapılmamıştır. Adnan Menderes Büyük Meclisin çalışmalarına katılmak lüzumunu da henüz duymamıştır. Aynı şekilde, ehemmiyetinden çok kaybeden D. P. Meclis Grubu toplantılarında da yerini almamıştır. Fakat bu hal, D. P milletvekillerini üzmektedir. Zira halkla temasları, nihayet resmî sıfat taşıyanlardan daha fazla olan milletvekilleri kütlenin neye hasret çektiğini daha iyi bilmektedirler. Henüz su sathına çıkmamış olmakla beraber, Grupta başlayan bazı kıpırdanmaları da buna bağlamak gerekmektedir, İşlerin yeni baştan revizyona tabi tutulması, Başbakanın kendi mesai arkadaşları ekibini tekrar gözden geçirmesi, carka canlılık verilmesi İktidar Meclis Grubunun temayülleri arasındadır. Fakat Grupta, etrafında toplanılabilecek bir, şahsiyetin henüz kendisini belli edememiş olması gayretleri münferit çalışmalar, arzular haline sokmaktadır. Tabiî bu da, müessiriyeti fena halde zedelemektedir.

Fakat geçen devrede, gene iktisadî meselelerin, dertlerin ve sıkıntıların bunalttığı bir şırada Burhaneddin Onatın etrafında bile toplanılmış olması, hâdiselerin insanları yarattığı prensibinin delili sayılabilir Gerçi lider kifayetsizliği, o hareketi az zamanda felce uğratmıştır ama, Grubun celâdetinin kısa vadeli de olsa neticesiz kalmadığı herkesin hatırındadır.

Haftanın içinden

«Manen Mesul!»

Metin TOKER

Demokrat Partinin Büyük Meclisteki sayın temsilcilerinden yirmi tanesi 1943 yılında Van vilayetinin Ozalp kazasının Çilli Gediği nam mahallinde vukua gelen hakikaten feci bir hadiseden dolayı eski Cumhurbaşkanı sayın İsmet İnönüyü "manen mesul" ilân etmiş bulunuyor. Meselenin Tarttı zaviyesinden ehemmiyetinin, zerreden ibaret olduğu aşikardır. Kara kaplı kitap kimi, hakkında hüküm vermeye layık gördüğünü bizzat tesbit eder ve bu hükmü, bütün siyasi ihtiraslar küllendikten sonra, iddialardan ziyade hakikatlere, elle tutulur vakıalara bakarak verir. Yarınki tarihçilerin önüne sayın İnönüyle alakalı vesikalar yığıldığında, Trabzonun sayın Demokrat milletvekili Sabri Dilekin kaleminden çıkmış rapor, Okyanus içindeki bir katrenin mâna ve şümulünü alacaktır. Fakat meselenin bugün için siyasî bir ehemmiyeti vardır.

Manevi mesuliyetlerin, aslında, maddi mesuliyetler kadar mühim olduğunda zerrece şüphe yoktur. Bu yüzdendir ki hüküm verme mevkiinde bulananlar "manen mesul" damgasını "maddeten mesul'" damgasından daha az hafiflikle vurmazlar. Manevi mesuliyet, tıpkı maddi mesuliyet gibi, tebellür etmek için delil ister, şehadet ister, vesika ister. Yoksa, bunların ademi mevcudiyeti insanları maddi mesuliyetten kurtarıp, gelişigüzel icat edilmiş bir manevi mesuliyetin altına sokmaz.

Trabzon'un sayın Demokrat milletvekilinin kaleminden çıkan raporda açıkça belirtildiğine göre Özalp Hadisesinde eski Cumhurbaşkanının durumu bir kaç yönden, titizlikle incelenmiştir. Hâdisenin Demokrat tahkikçileri bütün gayretlerini Orgeneral Muğlalıya adam öldürme emrinin sayın İsmet İnönü tarafından verildiğinin tesbitine teksif etmişlerdir. Bunu temin için rahmetli Orgeneralin ailesine, "babalarının hatırasının temize çıkarılacağı" neviinden hissi teminatlar dahi verilmiş, bir tek kimsenin ağzından çıkacak iki kelimeyle iktifa edileceği inancı telkin olunmuştur. Buna rağmen böyle bir şehadeti temin imkânı bulunamamış ve sayın Sabri Dilek aşikâr bir üzüntü içinde raporuna "33 insanın öldürtülmesi hâdisesinde İnönüniin şahsi fiilinden dolayı mesuliyeti cihetine gitmeğe, adli manasıyla delil namevcut olduğundan, imkan görülmemiştir" ibaresini koymaya mecbur kalmıştır. Ayrıca, Anayasa muvacehesinde eski Cumhurbaşkanına başka suçlar atfı da kabil olmamıştır. O zaman, bugünkü Muhalefet lideri İsmet İnönünün manen mesul edilmesi fikri yirmi sayın Demokrat milletvekilinin zihninde doğmuş ve mazbata muharriri bunu formüle etmiştir. Meseleye büyük siyasi ehemmiyetini veren, bulunan formüldür.

Yirmi sayın Demokrat milletvekiline göre her ne kadar Orgeneral Muğlalıya adam Öldürme emrinin İsmet İnönü tarafından verildiği tesbit edilememişse de "Muğlalıda mevcut zihniyet, temelini' Tek Parti . Tek Şef düsturunun imkânlarından almaktadır. Tek Partinin lideri ve Türkiyenin Şefi ise İsmet İnönüden başkası değildir. "Bu, İsmet İnönünün sahsını çok aşan ve bütün bir devri, içinde Türk tarihinin altın devrelerinden birini ihtiva eden bir devri topyekun itham altında bırakan, lekeleyen feci,' korkunç bir isnattan başka şey değildir. Büyük Meclisin yirmi sayın Demokrat milletvekilinin bu isnadını, yekvücut halde reddetmesini beklemek lâzımdır.

Zira yirmi sayın Demokrat milletvekili hiç şüphesiz bilmektedirler ki isnatlarıyla bir emsal meydana getirmektedirler. Onların kanaatlerince bütün Tek Parti devrinde Türkiyede ne hükümet, ne devlet mefhumu mevcuttur. Sanki her şey, bir kabilede cereyan edercesine cereyan etmiştir. Mesuliyet bölümü diye mesele yoktur, olmamıştır. Evet, Cumhurbaşkanları gelip geçmiştir, onlar Başbakanlar tâyin etmişlerdir, Başbakanlar hükümetler kurmuşlardır, bu hükümetler teşrii meclislerden itimât almışlardır, teşrii meclisler kanunlar yapmışlardır.. Fakat bütün bunlara rağmen Vanın Özalp kazasının Harapsorik ve Milanengiz köylerinde cereyan etmiş bir hadisenin dahi manen mesulü Tek Partinin lideri ve Türkiyenin Şefidir. Bildiğimiz hukukla en ufak alâkası bulunmayan böyle bir tefsir karşısında, milletçe tüylerimizin diken dikeri olmamasına imkân yoktur.

Herkes gibi yirmi sayın Demokrat milletvekilince de malûmdur ki İsmet İnönü Tek Parti - Tek Şef sistemini icad eden adam değildir. Türkiye Cumhuriyeti böyle bir sistemle kurulmuştur ve bugünkü Muhalefet lideri -sayın Sabri Dilekin bulduğu tâbirle- "Türkiyenin Şefliği"ni Atatürkten tevarüs etmiştir. Demek Cumhuriyetin kuruluşundan İsmet İnönünün çok partili devreyi açtığı güne kadar bu topraklar üzerinde hangi hâdise geçmişse, onun manevi mesulü Tek Partinin lideridir. O halde, bugün Mecliste başka bir tahkikatın mevzuunu teşkil eden Karaköprü işinden dolayı büyük Atatürk manen mesul ilân olunacaktır. Ondan sonra da gelsin başka manevi mesuliyetler, «el sin başka karalar. Buna, Türk milletinin müsaade etmeyeceğini yirmi sayın Demokrat milletvekilinin bilmesinde geniş fayda vardır.

Raporun mesulleri bütün bir devri kötülemeyi mi hedef gütmüşlerdir, yoksa bir siyasî hasma leke sürmek için gösterdikleri gayret maksadı aşıp herkesi üzen bir mahiyet mi almıştır ? Bunu tesbit vazifesi, sayın milletvekillerinin mensup bulundukları siyasi teşekkülün selâhiyetli organlarına düşer. Fakat Türkiyede bir "siyasî adalet"in kurulmasına, kıyas yoluyla mesuliyetler dağıtılmasına, maddi ceza verilmeyince hiddet ve kinlerin manevi sahaya teşmiline cevaz olmamak lâzımdır. Manevi mesuliyet olmaz mı? Elbette ki olabilir. Sayın İnönünün de manevi mesuliyeti bulunabilir, büyük Atatürkün de. Ama bu manevi mesuliyetlerin müşahhas delillerini bulup çıkarmak gerekir. Yoksa, "herşeyin başı Şeftir, onun için o mesuldür" tarzında Nürnberg mahkemesi hükümlerimi pek andırır, mesnetsiz, şahsi kanaatlere müstenit, üstelik bazı hakikatler tahrif edilerek varılmış neticelerle bütün bir devri kirletmeye emsal teşkil edecek kararların Büyük Meclisin Ur komisyonundan sadır olması doğru değildir.

Meselenin bir İsmet İnönü meselesini çok aştığına sayın milletvekillerinin dikkatini çekmeği lüzumsuz buluruz. Büyük Meclis yirmi sayın Demokrat temsilcinin girişmiş oldukları teşebbüsü hiç şüphe yok benimsemeyecek ve raporu reddederek 1923 - 1946 Türkiyesinin bir kabile sayılamayacağını, bilâkis o devrenin Cumhuriyetimizin, Türk devletinin kuruluş yıllarını teşkil ettiğini belirtecektir. O devrenin maddi ve manevi mesuliyetleri ancak hukuki, kanuni ve adli delillerle tesbit olunabilir. Zira o devrede bu topraklar üzerinde meşru, nizami bir devlet mevcuttur. Bunun aksini iddiaya götüren bir yolun dar partizan tesirlerin, belki şahsi hınçların ve kinlerin neticesi açılması ne memleket menfaatleriyle, ne de hakkaniyet prensibi ve nihayet hakikatle kabili teliftir.

Devletin temelini sarsacak indi iddialarda bulunma hakkını, hiç kimseye vermiş değiliz.

E. M. M.

Siyasi bir skandal

Geçen haftanın sonunda, daha doğrulu geçen haftayı bu haftaya bağlayan günün sabah vakti, artık meşhur olan Sec uçağı İstanbula indiğinde Başbakan Adnan Menderesi bir sürpriz bekliyordu: "Dilek raporu" Trabzonun Demokrat milletvekili Sabri Dilek, hükümet Başkanının yurttan uzak bulunduğu bir sırada Özalp hadisesiyle ilgili bir rapor hazırlamış, bu rapor yirmi Demokrat milletvekiline imzalatılmış ve bizzat mazbata muharririnin şifahi ilaveleriyle basına verilmişti. Raporu okuyan herkes derhal anladı ki Sabri Dilek bir tek gayeyi hedef bilmiştir: Özalp hâdisesine, uzaktan veya yakından İsmet İnönüyü karıştırmak. O zaman, Adnan Menderes de seyahatten henüz dönmediğinden, başka tesirlerin muvakkat bir saman için hakim olduğu ve eski Cumhurbaşkanına karşı bazı yüksek D. P. çevrelerinin duydukları bilinen kökü derin, sarsılmaz kinin raporda birinci plâna geçtiği ortaya çıktı. Bu haftanın başında Ankara siyasi çevrelerinde ağızdan ağıza dolaşan haber, D. P. Genel Başkanının "Dilek raporu"nu sureti katiyede tasvip etmediğiydi. Doğrusu istenilirse, raporun da tasvip edilecek bir tarafı yoktu ya.. İsmet İnönünün üzerine gölge düşürmek vazifesi çok daha ustaca, çok daha basardı şekilde, çok daha iyi başarılabilirdi. O kadarını bile tertiplemeye, İnönü aleyhtarlarının ihtimal vakitleri olmamıştı. Üstelik, eski Cumhurbaşkanına mesuliyet aranırken öylesine büyük bir siyasi hata yapılmıştı ki bütün bir Tek Parti, devri itham altında bırakılmış, bütün hakiki Cumhuriyetçiler adeta rapor] aleyhinde şiddetle vaziyet almaya davet edilmişti. Adnan Menderesin böyle bir hareketi tasvip etmeyeceğini tahmin için, kendisini biraz tanımak yetiyordu.

Maamafih, Özalp hâdisesini o kadar zahmetle hazırlayıp o kadar gürültüyle sahneye koyanları bu haftanın başında başka bir hayal sukutu bekliyordu. İki günlük neşriyattan sonra gazetelerde hâdiseyle ilgili tek satır yoktu. Ne aleyhte tek satır, ne de lehte. Mesele, bir köşede unutulup gitmişti. Buna şaşmamak lâzımdır. 1958 Türkiyesinde herkesin, 1943'de cereyan etmiş ve üstelik mesulleri cezalandırılmış bir hudut vakasıyla alâkadar olmaktan başka yapacak işi, düşünecek meselesi vardır. Nitekim bütün o meseleler ortadayken, bizzat D. P. İktidarının tam yedi yıl sürüncemede bıraktığı bu hâdisenin ısıtılıp, patırdılı şekilde tekrar ortaya çıkarılmasındaki gayrıciddi maksat hiç kimsenin gözünden kaçmadı.

Acemice manevralar

Fakat "Dilek raporu"nun hazırlanma tarzı, üzerinde durulacak kadar alâka uyandırıcıdır. Rapor, adeta emrivaki şeklinde ortaya çıkmış, alelacele yirmi Demokrat milletvekiline imzalatılmıştır. Raporun esasım teşkil etmesi gereken bir Tâli komisyon raporu asla kaale alınmamış, o raporda ismi dahi geçmeyen bir takım şahıslar -başta İsmet İnönü- "Dilek raporu"nda mesul olarak ilân edilivermişlerdir. Bu nasıl olmuştur; bunu hukuka, kanuna, akla, mantığa sığdırmak nasıl mümkün görülmüştür, anlamanın imkânı yoktur. Bir insan, müdafaası alınmadan, fikri sorulmadan, haberdar dahi edilmeden ithamaltında bırakılır mı? İsmet İnönü bırakılmıştır, Mareşal Çakmak bırakılmıştır, eski devrin bazı Millî Savunma Bakanları, bazı İçişleri Bakanları bırakılmıştır. Bu zevatın ismi, öyle, gönül istediğinden, asıl tahkikatı yapan Tâli komisyon bahis mevzuu dahi itmediği halde "Dilek raporu"-nda yer alıvermişlerdir..

İsmet İnönü
Yatsı mumu söndürdü

Sabri Dilek
Hukukçu!

Maamafih, meselenin sırrına ermek için tarihini biraz karıştırmak gerekmektedir. Bu hafta bir çok kimse onu yaptı.

Sekiz senelik bir hikâye

Vanın Özalp kazasında otuziki kişinin mahkeme kararı olmaksızın 1943'de harp devam ederken, İran hududuna götürülüp orada kurşunlanması hâdisesi 1949'da dâva mevzuu yapılmış,' askerî mahkemece mesul görülen Orgeneral Mustafa Muğlalı yirmi sene ağır hapse hüküm giymiştir. 1950'de iktidar değiştiğinde Büyük Meclisin Dilekçe komisyonuna yeni bir müracaatta bulunulmuş, hâdisede Mustafa Muğlalıdan başka mesuller olduğu bildirilmiş, tahkikat icrası istenmiştir. Komisyon meseleyi incelemiş, yapılacak bir şey bulunmadığı neticesine vararak o yolda bir rapor hazırlamıştır. 1951'de hazırlanan rapor, devre bitinceye kadar umumi heyete getirilip karara bağlanmamıştır. 1954'de Meclis yenilenmiş, fakat 1955 yılında 6/7 Eylül hâdiseleri oluncaya kadar mesele gene uyutulmuştur. Özalp hâdisesi diye bilinen iş, ancak İstanbul hâdiselerinden sonra körüklenmiş ve bunu eski Diyarbakır milletvekili Mustafa Ekinci üzerine almıştır. Dilekçe komisyonunun raporu gene, yapılacak bir muamele bulunmadığı neticesiyle umumi heyete gelmiştir. Fakat umumî heyete başka bir temayül hâkim olmuş mesele bir "eski devrin ithamı" haline getirilmiş, "sizin zamanınızda da 6/7 Eylül hâdiseleri derecesinde vahim hâdiseler cereyan etmiştir" yanında bir zihniyetin belirtileri sezilmiştir. Umumî heyet bir tahkikat komisyonunun kurulmasını kararlaştırmıştır. Tahkikat komisyonu Anayasa ve Adalet komisyonu azalarından müteşekkil bir Muhtelit komisyon halinde faaliyete başlamış ve tahkikatı yapacak Tâli komisyonu kendi arasından seçmiştir. Sadece Demokrat milletvekillerinden müteşekkil bu Tâli komisyon senelerce süren esaslı tetkiklerden sonra bir rapor hazırlayıp, geçenlerde Muhtelit komisyona tevdi etmiştir. Tâli komisyon raporunda İsmet İnönünün adı bile geçmemektedir. Ne ta* met İnönünün, ne Mareşal Çakmakın...

"İnönüyü arayınız"

Nasıl Fransız polis romanlarında "Kadını arayınız" prensibi hâkimse, Tâli komisyonun çalışmalarına da "İnönüyü arayınız" prensibi hâkim olmuştur. Tâli komisyon bütün gayretleriyle, İnönüyü mesul edecek bir delil, bir şahadet, peşinde koşmuştur. Şahitler dinlenmiş, istic-

vaplar yapılmıştır. Demokrat tahkiktiler, Orgeneral Mustafa Muğlalının ailesine gitmişlerdir. Orgeneralin esine ve kızlarına adeta "Canım, Orgeneral bu işi kendi başına yapmamıştır ya, elbette ona bir emir veren olmuştur, o da emrin sahibini Bize bildirmiştir; şimdi bize emir sahibinin ismini açıklayın, rahmetliyi temize çıkaralım" demişlerdir. Dayanılması böylesine güç iğvaya rağmen Muğlalı ailesi, bir emrin mevcudiyetim bilmediğini söylemekle iktifa etmiştir. Orgeneralin bir kızı "Benim kocam, yani babamın damadı avukattır; en buhranlı günlerde dahi babam damadına bu. hususta bir tek şey söylemiş değildir" demiştir. Tâli komisyon, dinlediği şahitleri hakikaten sonuna kadar sıkıştırmıştır. Kenan Çığman adlı eski bir Demokrat milletvekili. Muğlak ailesine atfen bazı iddialarda bulunmuş, fakat Muğlalı ailesi Kenan Çığman diye birini tanıdığını bile kabul etmemiş, iddia için açıkça "yalan" demiştir.

Bir tek delil, bir tek şahadet.. Bir tek şahadet.. iki dudak arasından çıkacak bir tek söz.. Dudaklar kimin olursa olsun. İki dudak ki: "Evet, Muğlalıya katil emrini İsmet İnönü vermiştir", desin. Şayanı hayrettir, böyle biri çıkmamıştır. Çıkması insana bu kadar kolaymış gibi gelirken, çıkmamıştır. Tali komisyonun bütün tahkikatına ait zabıtlar basılmıştır. Zabıtlardan Demokrat üyelerin gayretleri açıkça görülmektedir. Aynı açıklıkla görülen, İnönü hakkındaki bütün itham teşebbüslerinin uğradığı hüsrandır.

Bunun üzerine Tâli komisyon, tahkikatına uygun bir rapor hazırlamıştır. Evet, hadise varittir. Hâdise kaziyei muhkemeye bağlanmıştır. Yapılacak bir muamele yoktur. Acı hâdise, devrin şartlarının bir neticesidir. Hepsi o kadar.

Yeni gayretler

Tâli komisyonun raporu gelince, Muhtelit komisyon tekrar toplanmıştır. Eski içtüzüğe göre başkanlık divanı Anayasa komisyonunun başkanlık divanından teşekkül ederdi. Yeni içtüzük bu usulü değiştirmekte ve alfabedeki sırası evvel komisyonun başkanlık divanının, Muhtelit komisyonların başkanlık divanını teşkilini derpiş etmektedir. Bunun üzerine ilk toplantıda başkanlığa Adalet Komisyonu Başkanı Cevat Ülkü, mazbata muharrirliğine de Adalet Komisyonu mazbata muharriri Servet Sezgin getirilmiştir. Ondan sonra, müzakerelere geçilmiştir. İkinci toplantıda ise, ne Cevat Ülkünün, ne de Servet Sezginin bulunduğu görülmüştür. Bunun üzerine Başkan Vekilliğine Halil Özyörük, mazbata muharrirliği vekilliğine de Sabri Dilek seçilmişlerdir. Müzakerelere devam olunmuştur. Bazı Demokrat milletvekilleri, bu arada Sabri Dilek, ilk defa olarak eski Cumhurbaşkanının ismini ortaya atmışlardır. Sabri Dilek, İnönünün mesuliyetini "vicdani kanaati" şeklinde ifâde etmiştir. O zaman Halkçı üyeler demişlerdir ki: "Canım, vicdani kanaatle mesuliyet dağıtılır mı? Şimdi biz de, 6/7 Eylül hâdiselerinin mesulü; vicdani kanaatimizce filancadır desek, bunun hukuka uygun tarafı olur mu?" Komisyon bir üçüncü toplantı daha yapmış ve mesele yeniden görüşülmüştür. Neticede, "Tali komisyonun raporu esas tutularak" bir raporun hazırlanması karar altına alınmıştır. C. H P. li üyelerden Faik Ahmet Barutçu "yeniden toplanıp, kaleme alınacak raporu müzakere ederiz" demiştir. Başkan Halil Özyörük bir mütalâa serdetmeden, celseyi kapatmıştır.

Grup toplantısı

Komisyonun muhalif üyeleri, yeni toplantıyı boşuna beklemişlerdir. Fakat Halil Özyörük, komisyonu içtimaa davet etmemiştir. Buna mukabil, fevkalâdeden bir başka toplantı olmuştur. Komisyonun Demokrat milletvekilleri kendi kendilerine biraraya gelmişler ve "Dilek raporu"nu dinlemişlerdir. Buna "Komisyonun D. P. Grubu toplantısı" adı verilmiştir. "Dilek raporu" muhalif üyelere, sadece imzalamaları için elden gönderilmiştir. O zaman görülmüştür ki, bunu sadece yirmi D. P. milletvekili imzalamıştır. Yirmi milletvekili şunlardır: Halil Özyörük (Konya), Sabri Dilek (Trabzon), T. Barış (Sakarya), Nail Geveci (Aydın), Vacid Asena (Balıkesir), Hüseyin Bayrı (Bursa), Mazlum Kayalar (Bursa), İ. Hadımlıoğlu Denizli), Ali Şahin (Gaziantep), Mehmet Öölek (İçel), Sait Bilgiç (Isparta), Necla Tekinel (İstanbul), Necdet Davran (İzmir), Ekmel Kavur (İzmir), Atıf Akın (Manisa), Nusret Kirişçioğlu (Sakarya), A. Keleşoğlu (Samsun), S. Zeki Hanoğlu (Trabzon), Sıtkı Koraltan (Konya), Kemal Biberoğlu (Çorum). Buna mukabil, raporda kömisyonun diğer yirmi dört D. P. milletvekilinin imzası yoktur.

"Dilek raporu"

Sabri Dilekin raporu basına, bizzat Sabri Dilekin bazı açıklamalarıyla birlikte verilmiştir. Raporunda Tâli komisyonun raporunu aşan Trabzon milletvekili, şifahi izahatında da kaleme bizzat aldığı raporu aşmış ve "İnönüyü manen mesul addettik" demiştir. İşte kıyameti de bu koparmıştır.

C. H. P. liler derhal toplanmışlar ve rapora muhalefet şerhi yazmışlardır. Muhalefet şerhinde "Dilek raporu" reddedilmektedir ve itiraf etmek lâzîmdır ki bu şerh, esas rapordan çok daha kuvvetlidir. Zira Sabri Dilek, işin başında, Tâli Komisyonun raporuna sadık kalmamış İsmet İnönü ve Mareşal Çakmak gibi şahsiyetleri "hâdisenin alâkalıları" arasına sokmuştur. Bilhassa raporun İsmet İnönüyle ilgili kısmı aşırı bir zorlamanın izlerini taşımaktadır. İsmet İnönü Muğlalıya "Şarka git, hudut hâdiselerini hal let" demiş, İsmet İnönü Erzurumda

Cevad Ülkü ve Halil Özyörük
Hukuki başkan ve hakiki başkan

Muğlalının arkasını okşıyarak "Muğlalı sarkın kralıdır, ben onun burada bulunması sayesinde müsterih ve rahat uyuyorum" demiş, İnönü Vanda Muğlalının koluna girmiş.. Bütün bunlar "Dilek raporu"na göre İsmet İnönünün hâdiseyle alâkasının "her türlü şüpheden vareste" delil* leridir! Fakat mazbata muharriri, bu "şüpheden vareste deliller"e rağmen eski Cumhurbaşkanını mesul addetmenin imkânsızlığını görünce, raporunun asıl talihsiz formülünü keşfetmiştir. "Dilek raporu"na göre suçlu sanılanların muhakemesiz öldürülebileceklerine ye bunun hiç bir takibe tabi tutulmıyacağına, icabında böylesine hareketin hattâ vatani vazife sayılacağına dair Muğlalıda mevcut zihniyet temelini, Tek Parti. Tek Şef düsturunun imkânlarından almaktadır. Tek partinin lideri ve Türkiyenin şefi ise İsmet İnönüden başkası değildir.

Bu talihsiz formül, İsmet İnönünün üstünde topyekûn bir devri lekelemek gayesi güttüğünden şiddetli reaksiyon doğurmuştur.

İnönünün durumu

Milli Mücadele yıllarından İktidarın D. P. ye devredildiği güne kadar geçen devrin hayatta bulunan tek selâhiyetli mümessili ve bu devrin, bazan o devre mesuliyet deruhte ederek katılmış olanlara karşı dahi müdafii olan İsmet İnönü rapor kendisine verildiğinde meseleye, belki de lüzumludan fazla bir ehemmiyet atfetti. Derhal arkadaşlarım topladı ve onlarla bir kaç gün süren istişarede bulundu. Şahsına karşı yöneltilen ithamın üstünde pek durduğu yoktu. Ama, Atatürkün Cumhurbaşkanlığıyla başlayıp, kendi Cumhurbaşkanlığıyla biten devrenin kirletilmesine göz yummaya niyetli" değildi. İnönünün o mevzudaki hassasiyetini bilenler, raporu Mecliste karşılamak üzere hümmalı bir faaliyete geçtiler. "Dilek raporu"nu talihsiz bir rapor olması, işi kolaylaştıracaktı. Bilhassa Faik Ahmet Barutçu ve Turhan Feyzioğlu hazırlığa giriştiler. Üstelik hâdisede C.H.P. nin son derece lehinde bir nokta vardı. 1950 ve 1954 de reyini D. P.ye vermiş olan Van, bu defa Büyük Meclise C.H.P. li temsilciler yollamıştı. Bu, Van halkının 'senelerden beri İsmet İnönü aleyhinde istismara çalışılan bir meselede istismarcılara verdiği en mukni cevaptı. Özalp hâdisesi feci bir hâdiseydi. Ama İsmet İnönünün böyle hâdiselere asla müsait olmayan bir rejimi, Demokrasi rejimini elleriyle açmış bulunmasındaki manayı Vanlılar mükemmelen anlamışlar ye reye lâyık tarafın hangisi olduğunu bildirmişlerdi. "Dilek raporu"nun müzakeresinde, Vanın temsilcileri elbette ki bu hususu belirteceklerdi.

Fakat bu haftanın başında C. H. P. de gördü ki, "Dilek raporu" üzerinde umumi efkâr bir nebze durmayı, hâdisenin mahiyetini anlama bakımından kâfi bulmuş ve geçip gitmiştir. Buna rağmen İnönü, hâdiseleri Tarih bakımından mütalâa ettiğinden, mesele Meclise gelirse vaziyet almayı hâlâ düşünüyordu. Doğrusu istenilirse bunu öteki C. H. P. liler de hararetle arzu ediyorlardı. Zira Genel Başkanın sesim böylesine haklı ve kuvvetli bulunduğu bir meselede duyurmasını parti bakımından faydalı sayıyorlardı.

"Dilek raporu", bu haftanın içinde İnönüyü biraz daha yükseltmişti. Bir memlekette Demokrasiyi i ancak kendisine güvenen, mazisinde leke bulunmayan» sevabı günahına nazaran bin misli çok, her hücuma, her isnada mukavemet İçin. kâfi silâha sahip insanların gerçekleştirebilecekleri hakikati yeniden ortaya çıkıyor ve İnönünün asırlardır her teşebbüs edenin sonradan caydığı bir işi niçin sonuna kadar götürebildiğinin sırrı açıklanıyordu. Demokrasinin "hesap vermekten çekinmeyenlerin kârı" olduğu bir defa daha anlaşılıyordu.

Menderes faktörü

Hâdise bu haftanın ortasında, ("Menderes faktörü"nün vaziyet almasıyla yeni bir safhaya girdi. D. P. Genel Başkanı kinlerine esir bir insan olmadığından, hususi gayeler gütmüyordu. Üstelik, bütün bir Cumhuriyet devrim emsal yoluyla kirletmeye, itham altında bırakmaya gayret etmenin umumî efkârda çok fena karşılanacağından emindi. Nihayet İsmet İnönünün Meclis müzakerelerinde kahhar bir zafer kazanacağından şüphe etmemek lâzımdı. O halde?

Haftanın ortasında, herkes beklerken "Dilek raporu"nun gündeme alınmaması Menderesin tesirine atfedildi. 1951'den 1954'e kadar uyutulan meselenin yemden uykuya yatırılması pek âlâ kabildir. Ama bu sefer, C. H. P. işi deşebilir. Her halde yapılacak en iyi şey, umumi heheyetin , raporu komisyona iade etmesi ve Tâli komisyonun raporuna uygun bir başka raporun sükûnetle, tabii biraz tuz ve biber katılarak Meclisten geçirilmesi, tadsız ve faydasız, memleketteki akisleri bakımından zararlı meselenin böylece kapatılmasıdır.

Olacak olan da, buna pek benzemektedir.

— HÂLA MI GÖREMİYORSUNUZ?.

C. H. P.

İnkılâpların bekçisi

Bu haftanın başında C. H. P. liler pek çoğu, Parti Meclisinin tebliğinden memnundu. Evvelâ, halkın asıl üzerinde durduğu iktisadi vaziyet ve sıkıntılar ciddiyetle ele alınmış, bunların bir zaruret değil. İktidarın hataları neticesi doğduğu belirtilmişti. Bu görüş, halkda mevcut inanca uyuyordu. O bakımdan, yerinde bir teşhis ve doğru bir taktik sayılabilirdi. Hakikaten, geçen haftanın son günü toplantısına başlayan Parti Meclisinde başlıca iki meselenin üzerine eğilinmişti: İktisadi vaziyet ve baş kaldıran irtica. Delegeler, iki meselede de vaziyet alınması lüzumunda ittifak ettiler. Buna mukabil, şöyle bir konuşulan Özalp hâdisesi tebliğde zikre değer bulunmadı. Bu da doğru bir teşhisti, halk o meseleyle hakikaten alâkadar değildi.

İrticanın kıpırdanmaları bahsinde C.H.P liler hassas davrandılar. Dar partizan mülâhazalarla "karışmamak" tezi, böylece alaturka kurnazlık yapmak merakı galip gelebilirdi. Takat bunun C.H.P. ye nasıl

prestij kaybettirebileceği gözlerden uzak tutulmadı. Nurculuk hareketi Türk milletisin dini inançlarına dahi aykırıydı ve ilticanın islamiyetle alâkası yoktu. Cemil Sait Barlasın pir takriri üzerine Parti Meclisi, görüşünü açıkca bildirdi. İktidarın dikkati çekiliyordu.

Halbuki bu sırada D.P. inkılâpların bekçiliği sıfatını C.H.P. ye bırakıyor ve kendi organlarında, herkesin takbih ettiği kıpırdanmaları yermek şöyle dursun, bunların ehemmiyetini küçümsemek gayreti içinde görünüyordu. Belki de bu, Nurcuların beyannamelerinde ümidi gene de D. P .de gördüklerini belirtmelerinin neticesiydi. Yahut D. P. organları seçimlerden evvel iki Bakanın, Celâl Yardımcı ile Tevfik İlerinin meşhur Saidi Nursinin elini öpmüş olduklarını hatırlıyorlardı.

Adalet

Derviş boşuna bekleyince

Bu haftanın başında Ankarada bir adam, fena halde üzgündü. Üzgün adam, Adalet Bakanı Esad Budakoğluydu İzmit hâkimi Süreyya Erol gürültülü bir şekilde, idari baskıları açıklayarak istifa etmiş. "Adalet meselesi" böylece yeniden gazetelerin manşetlerine yerleşmiş, arkadan da Fethi Çelikbaş hâdiseyle ilgili bir sözlü soru vermişti. Esad Budakoğlu "Adalet meselesi"nin manşetlere çıkmasından, gürültüye yol açmasından hoşlanmıyordu. Müessese, son senelerde bazı derin yaralar almıştı. Bunları sükûnetle sarmaya lüzum vardı. Adaletin, siyasi polemiğin mihrakı haline gelmesi, doğrudan doğruya dâvaya zarar veriyordu

Bakan, böyle düşünmekte yerilen göğe kadar haklıydı. Ama, ondan da haklı biri vardır: Hakim Süreyya Erol. Hakim Süreyya Erol. Almanyada tahsilini tamamlamış, kıymetli ve şahsiyet sahibi bir hakim kadındır. Her hangi bir tesir önünde boyun eğmesini beklemek tamamiyle yersizdir. Elinde bir terazi vardır ve vazifesi, kefelere ne konursa onu tartmak, vicdanına göre karar vermektir. Nitekim, Üsküdar vapuruyla alâkalı tahkikatı tam bir serbesti içinde yapmış, orada ve buradan esen siyasi rüzgârlara kulak dahi vermemiştir. Aynı şekilde, kudretli valinin ilgili bulunduğu bir hakaret davasında şikâyetçi ile sanık arasında fark gözetmeyi reddetmiştir. Bunun üzerine particiler kendisini Ankaraya şikâyet etmişlerdir. Şikâyetler netice vermiş ve kadın hakim, elinde dünya kadar iş varken selâhiyetle Akhisara tâyin edilmiştir. Eğer bu tâyin idari ve siyasî baskının neticesi olmasaydı, Süreyya Erol Akhisara gitmekte hiç bir mahzur görmeyecekti. Ama, baskı neticesi yapılan bir tâyine uymak genç hakim kadının karakterine uygun değildir. İstifasını, basına da açıkladığı cesur bir mektupla ve medeni insanlara has olgunlukla bakanlığa vermiştir.

Gerçi Süreyya Erol, Adalet meselesinin bugün gösterdiği hususiyeti takdir ederek başka bir şey yapabilirdi. İşi, evvelâ Bakana aksettirebilir, vaziyeti ona anlatabilirdi. Esad Budakoğlunun o takdirde hâdiseye el koyması ve haksızlığı önlemesi mümkündü. Zira hakimler, Bakanın satışında Adalete ve haklara saygılı bir insan bulabilmektedirler. Şimdilik, tesirler karşısında, müesseselerin yokluğunda Bakan, şahsen, elinden geldiği kadar paratoner oluyor ve artık, İktidarın hoşlanmayacağı vicdani kararlar vermek yıldırım çekmiyor. Ama bu hissin umumi olmamasında Bakanın büyük günahı vardır. Esad Budakoğlu bütün gayretini "mesele çıkmaması"na teksif etmişe benziyor. Bunun, bir noktadan sonra yetmeyeceği tabiidir. Açıkca Anayasayı, kanunları, hukuku çiğnemiş savcılara bir Şey yapıldığı görülmemiştir. Yanlış kararları sık sık Temyizden dönen, temayülü ve zihniyeti malûm hakimlerin temizlenmesi işini mütemadiyen Azraile yüklemek Öteki hakimlere bakanlığın yeni zihniyetini anlamak imkânını vermiyor. Esad Budakoğlu, haksızlıkları tasvip etmediğini bildirmemiştir. Bu bir bakıma haksızlıklara prim vermek değil de, nedir? Şimdi Budakoğlu, verilmemesini istediği bazı sözlü soruları fırsat bilir de hakiki tutumunu, açıklarsa Adalet, kavuşturmak istediği feraha süratle kavuşur. Mesele, Bakan için Süreyya Erol kadar cesur olup olamama meselesidir.

Esad Budakoğlu
İyi niyet yetmiyor

Süreyya Erol
Mertlik sade erkek için değildir

Kıbrıs

Kimseye yâr olamadı

Yeşiladaya yaprakların döküldüğü bir mevsimde gelen Vali Sir Hugh, çiçeklerin açtığı şu günlerde altı aylık idaresinin muhasebesini yapmaktadır. Netice sıfırdır ve liberal Vali kendi kendini aldatmaya çalışmaktadır. Geçen haftanın sonunda iki İngiliz askerinin öldürülmesinden sonra, silâh taşıyanların tekrar ölüm cezasına çarptırılmasına karar vermesi, kendi siyasetinin iflasının ilânından başka bir mânaya gelmemektedir. Onüç aylık mütareke bu şekilde bitmekte ve muhtemelen Mareşal Harding'in sertlik günlerine dönülmektedir. Ada Rumlarını yatıştırmak için verdiği bütün tavizlere rağmen; Vali Rumlara yâr olamamıştır. En müsamahakâr' Rumlar bile Valinin "iyi niyetli" bir insan olduğunu, fakat Foot tecrübesinin "tam ve feci bir muvaffakiyetsizlik" le neticelendiğini söylemektedirler.

Vali Foot ne Rumlara ne de Türklere yâr olabilmiştir. Rumlardan sonra şimdi Türkler de ayrı belediyeler ve hastahaneler kurmak peşindedir. Ayrı belediye ve ayrı hastana ne fikri, istiklâl mücadelesine müşahhas gayeler çizerek Ada Türklerini maneviyatını kuvvetlendirmiştir. İstikbale daha büyük bir itimatla bakmaktadırlar. Lefkoşeli ırkdaşlarımızın sadece ufak bir üzüntüsü vardır Türk Mahallesinden uzakta lüks bir villaya yerleşen Türk Haberler Mer

kezinin Taksim tezini yaymak için hiç bir masraftan çekinmeden, ecnebiler nezdinde gösterdiği hudutsuz gayretin, Ada Türkleriyle olan münasebetleri yavaşlatmasından korkmaktadırlar. Hakikaten yeni Opeli çok sükse yapan Türk Haberler Merkezi Müdürünün sık sık, haklı veya haksız İngilizlerle olan yakınlığıyla tamamen Müftü Dâna Efendinin Avukat oğluyla birlikte, Rum kesimindeki sık lokantalarda ecnebi gazetecilere ve diğer ziyaretçilere taksim tezini izahederken görmek mümkündür. Bu durumda istense de, istenmese de Kıbrıs Türklerinin tek Lideri olan Fazıl Küçüğün etrafında toplanan gençler, Haberler Merkezinin çok daha faydalı İşlar yapacağı kanaatine kapılmaktadırlar. Mamafih İngiliz idaresine ve Rumlara karşı giriştikleri mücadelenin heyecanı içinde Ada Türklerinin böyle ufak tefek şeylere, olduğundan büyük bir ehemmiyet atfetmeye vakitleri yoktur. İngiltere Hükümetinin Adanın akıbeti hakkında karar alması ihtimalinin kuvvetlendiği şu anda, Londrayı taksimi kabule zorlamaya çalışmaktadırlar.

Muvaffakiyetsizliği halâ kendine yediremiyen Vali Foot, muhalefet gibi İngiliz Hükümetinin bir şeyler yapmasını istemektedir. Muhafazakar Hükümetle sıkı teması olan Times'ın bu ayın başında neşrettiği bir makalede, Londrada bir şeyler hazırlandığı kanaatim uyandırmaktadır. Times, Kıbrıs meselesinin herhalde hükümetin de tasvip edeceği şekilde kısa bir hikayesini yapmaktadır, Times'e göre İngilterenin iki gayesi vardır. Bu gayelerin birincisi âdil bir hal çaresi bulmak, ikincisi bir Us se sahip olmaktır. Bunun için de taraf ların rizasıyla bir hal çaresi aramak lâzımdır. Anlaşma imkânları henüz kapanmamıştır. Anlaşmaya götüren yol, Türklere gerekli garantileri veren bir "intikal hükümeti"nin 'teşkilidir. Belki bir müddet sonunda Ada halkı kendi istikbalini bizzat seçecektir. Taksim tezini bir dereceye kadar tatmin için, Türkiyeye adada bir üs verilebilir. Taraflar bu hâl çaresine razı olmazsa, İngiltere "en kötü hâl şekli" olan taksime gidecektir.

Bu yazıyı okuduktan sonra, İngiltere Hükümetinin halâ eski planında israr ettiğine hükmetmek lâzımdır. Londra, Adada üs vererek Türkiyeyi taksim tezinden vazgeçirebileceğini , ummaktadır. Yunanlılar da, daha fazla mesele çıkartmamaları, için, taksim lâfıyla korkutulmaktadır. Maamafih büyük ümitler bağlanan ve bugünlerde Londrada açıklanan yeni Foot plânının da birinci Foot Plânından pek farklı olmadığı görülmüştür. Vali Foot bir türlü taksim lâfını ağzına almamaktadır.

Mayıs ayı, Ankara konuşmaları sırasında olduğu gibi, kritik bir devre teşkil edecektir.

Seyahatler

Ankaradan İstanbula

Güneşin henüz doğmadığı bir saatte Esenboğa Hava Meydanından kalkan, tecrübeli İngiliz pilotun nezareti altındaki Viscount uçağı tam onbeş gün sonra gene güneşin doğmadığı bir saatte, bu haftanın başında Yeşilköy Hava Meydanına indi. Geceyarısından iki buçuk saat sonra meydanda, "görülmemiş" bir kalabalık vardı. Bakanlar ve huzuru mutat bütün zevat oradaydılar. Fakat Anadolu Ajansına inanmak gerekirse, Cumhurbaşkanını temsilen hiç kimse Yeşilköye gelmemişti. Uçaktan, isterse her saatte sevimli gözükmesini bilen Başbakan Menderes indi.

Yurda daha erken bir saatte dönmek belki mümkün olacaktı. Ama Irakın meşhur Nuri Saidinin tatlı sohbetine dalanlar vaktin nasıl geçtiğini anlayamamışlardı. Nuri Said Bağdattaki Türk sefirini de yanına alarak, Başbakanı Basrada karşılamak inceliğini göstermişti. Orada bir müddet sohbet edilmiş, sonra hep beraber Bağdata gidilmişti. Fakat sohbet bitmemişti. Viscount, Bağdat hava meydanından kalktığı zaman, saat gece yarısına yaklaşıyordu.

Bu onbeş günlük iyi niyet seyahati, Pakistanda da ayni samimiyet ve karşılıklı anlayış çerçevesi içinde cereyan etti. Gerçi resmen ziyaret edilen Köre ve Formoza, Başbakan Menderesi muazzam bir şekilde ağırlamak için hiç bir şey esirgememişti. Ama bu memleketler şarkta da olsalar, nihayet Uzak Şarktaydılar. Yakın Şarkın âşinâ samimiyetinden mahrumdular. Sarkın cana yakın samimiyetini Pakistan Cumhurbaşkanı İskender Mirzanın şahsında bulabilmek için Yeni Delhiden Karaşiye atlamak lâzım geldi. Aynı yarımadada yaşamalarına rağmen Londra - Yeni Delhi menşeli Nehru ve tam bir şark çocuğu olan İskender Mirza arasında, kabul etmek lâzım ki,' bir karlı dağ vardı. Nehru da, Çan-Kay-Şek ve Seyghman Rhee'nin tantanasını taklit etmemekle beraber, Başbakan Menderesi son derece nazik bir şekilde karşılamak için, hudutsuz gayret göstermişti. Tatil Delhi gazeteleri "Hindistanın takip ettiği politikadan farklı ve hattâ zaman zaman buna aykırı yolları tercih etmiş olan mümtaz ziyaretçileri hararetle istikbal ve samimiyetle karşılamak" la övünüyorlardı. Her ziyarette bir maksat arayan bazı tefsirciler, Yeni Delhideki yirmidört saati, Türkiyenin Keşmir ihtilafında arabuluculuk yapmaya çalıştığı teklinde tefsir ettiler. Ama bu tefsir uzun ömürlü olmadı. Zira Yırcalı Karaşide, Türkiyenin bu meselede Pakistanı desteklediğini ve destekliyeceğini söylüyordu. Hem taraf tutmak, hem hakem olmak elbette ki mümkün değildir. Hindistanda, Japon ya, Kore ve Formozanın aksine hiç bir tebliğ neşredilmedi.. Veda sözlerini de Başbakan adına Melih Esenbel söyledi. Esenbel Karaşide de Japonya, Kore ve Formoza ziyaretlerinin "çok faydalı" olduğunu ifade ediyordu. Bu konuşmana Hindistandan bahis yoktu. Acaba Yeni Delhi seyahatinin "çok faydalı" olmadığına mı hükmetmek lâzımdı?

Bu tatlı seyahat burada bitiyordu, Ertesi gün Başbakan Menderes, yeni bir şevkle içinde, İstanbulun imâr sahalarını gözden geçirmekle meşguldü. Pazartesi günü de Eyüp Sultanı ziyarete gitti. Uzun seyahatini kazasız belâsız tamamladığı için adak kurbânlar kesildi.

Diğer bir seyahat

Meşhur gazetelerin onbeş gün baş sahifelerini işgal eden Başbakanın Uzak Doğu ziyareti daha az ehemmiyetli olmayan diğer bir seyahati, hemen hemen unutturmuştur. Cumhurbaşkanının Almanya ziyaretine, lâyık olan ehemmiyetin verilmesi için birinci seyahatin bitmesini beklemek lâzım gelmiştir.

Türk Devlet Başkanı, ekselans Heuss'ün ziyaretini iade etmek için, iktisaden Avrupanın Amerikası haline gelen bu dost memlekete gitmektedir Almanların da, kendi Başkanlarına Türkiyede gösterilen yakınlık ve alâkaya aynı şekilde mukabele etmeye çalışacaklarından hiç şüphe yoktur. Yollara taklar kurulmuştur. Türk Alman bayarkları asılmıştır. Memleektimizde uzun müddet bulunan Prof. Baade ve diğer vazifeliler gazetelerde Türkiye hakkında nazik yazılar yazmaktadırlar. Bizim D. P. organı meşhur gazeteler ve biricik ajansımıza göre de "Halk büyük bir heyecan içinde dost Türkiye Reisicumhurunu beklemektedir." Bu büyük heyecan, tabii ki Türk halkının Başkan Heuss'un ziyaretine intizar ederken çektiği heyecandan pek farklı değildir.

Cumhurbaşkanının ziyareti dolayısıyla Bonn'daki Büyük Elçiliğimiz

İşin içyüzü

Herkes merak etmişti: Muammer Karaca D. P. ye neden girdi diye.

Öyle ya! Adam aktör. Üstelik komedi aktörü. Ne politikayla alakası var, ne partilerle.

Allahtan üstad bugünlerde Tercüman gazetesine tiyatroyla ilgili bir beyanat verdi de, meraktan kurtulduk. Beyanat şu:

"Tiyatroda ve siyasette diktatörlük şarttır."

Celâl Bayar
Yolcu yolunda gerek

kalkınan Türkiyeyi anlatan bir kitap neşretmiştir. Dost Almanların Kalkınan Türkiye hakkında fikir edinmelerinin sadece Krupp'a veya memleketimizle alışveriş yapmış tüccara bırakılmaması bakımından bu, yerinde bir teşebbüstür. Avrupada uzun vadeli krediler açacak kudrette yegâne memleket olan Almanyayı Türkiyenin hakikaten kalkındığına inandırmak için hiç bir şey esirgenmemelidir. Cumhuriyet Hükümeti, bu zarureti müdriktir ve Devlet Başkam Celâl Bayarın seyahatinin bu dost memleketle olan iktisadi münasebetlerimiz için "yeni bir zemin" hazırlayacağını ümit etmektedir.

Üniversite

Hikâyenin sonu

Önümüzdeki haftanın başında salı günü orta boylu, kır saçlı ve ince yapılı bir adam, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin 1 numaralı amfisine girecek, tam 102 günlük bir ayrılıktan sonra kürsüsünden; çocukları kadar sevdiği talebelerine, meşhur "saat 11-13 arasındaki Esas Teşkilât Hukuku dersi"ni tekrar tedrise başlayacaktır. Zira, Prof. Hüseyin Nail Kubalı hakkında Senatonun sözüm ona "öğretim üyeliği mesleği ile kabili telif mahiyette görülmeyen" beyanatından dolayı "kabili temdit olmak üzere" verdiği otuz günlük tedrisattan men cezası, 12 Mayıs Pazartesi günü sona ermektedir. Senato cezayı temdit yoluna gitmeğe niyetli görünmemektedir. İstanbul Üniversitesinin prestij ve itibarının daha fazla zedelenmesini istemeyenler ekseriyeti ellerine geçirmişlerdir. Bunlar şimşeklerin çakmasına, göklerin gürlemesine bir kere daha vesile vermenin bir zaaf olacağı kanaatindedirler. Her şeye rağmen İstanbul Üniversitesi, arifesinde bulunduğu imtihanlara ve uzun yaz tatiline memleket hesabına nikbinlik verici bir hava içinde girmeğe ve toparlanmağa hazırlanmaktadır.

Doğrusu istenilirse, Senatonun Kubalıya kestiği cezanın manasızlığı artık herkes tarafından bilinmektedir. Nitekim geçen haftanın sonunda bir gün Hukuk Fakültesinde cereyan eden hadise bunu açıkça ortaya koymuştur.

Beklenmeyen ifşaat

O gün, Hukuk Fakültesi kütüphanesinde bir gazete elden ele dolaşıyor, gazeteyi her okuyan kahkahayı basıyordu. İmtihanlar arifesinde harıl harıl derslerine çalışmaları gereken talebeleri böylesine neşelendiren gazete 2 Mayıs 1958 tarihini taşıyan Cumhuriyetti. Talebelerin okuyup okuyup güldükleri yazıyı ise Doç. Muammer Aksoy imzalamıştı.

Makaleyi ilk. gözlüklü, orta boylu, ağır tavırlı bir talebe keşfetti. Dikdörtgen masalardan birinin kenarına oturmuş, sessiz sedasız önüne yaydığı gazetesini okuyordu. Nazarları, ikinci sayfada gördüğü bir makaleye takıldı. Makaleyi okurken birden bire irkildi. Şaşkınlık içinde gözlerini açtı. "Allah **Allah"** dedi, "nasıl olur?" Önce satırlardan çıkan manayı yanlış anladığını zannetti. Buğulanan gözlüklerini sildi, yeniden okudu Ama hayır! Doğru anlamıştı. Gazeteyi yanında **oturan** ve ders çalışan arkadaşına uzattı. Biraz evvel okuduğu satırları ona da gösterdi. O da yanındakine. **Bir** kaç dakika sonra kütüphaneyi dolduran talebeler gösterilen makaleyi okumuşlardı ve hepsi de kahkahalarla gülüyorlardı,

AKİS'in Yazı Müsabakası -

Okuyucularımızın geniş ölçüde alakasını çeken ve bir yıldan beri devam edip 30 Nisan 1958 tarihinde sona eren DEMOKRATİK BEJİM İÇİNDE YAŞAMAYA AZİMLİ MİLLETLER NE ŞEKİLDE HAREKET ETMELİDİRLER? mevzulu yazı müsabakasının neticeleri bu haftanın başında Pazartesi günü belli oldu. . Cumartesi ve Pazartesi günleri iki defa toplanan 11 kişilik Büyük Jürinin gizli rey, açık tasnif usulüyle seçtiği birinci, ikinci ve üçüncü yazılar AKİS'in beşinci neşir yılına girdiği önümüzdeki sayımızda ilân edilecek ve kapağımızı müsabakamızda birinciliği kazanan yazı sahibinin resmi süsleyecektir.

Büyük Jüri: Faik Ahmet Barutçu, İsmail Rüştü Aksal, Prof. Turhan Feyzioğlu, Prof. Fethi Çelikbaş, Cevat Dursunoğlu, Muammer Aksoy, Übeyde Elli, Afet İnan, Cemil Sait Barlas, Doğan Avcıoğlu ve İlhami Soysaldan teşekkül etmiştir.

AKİS'in Büyük Jürisi toplantı halinde

Politika ve Ötesi

Seçimlerin talihsiz partisi Hür. P. nin şahsen gayet kıymetli bir çok mensubu, devletten vazife talep etmiş bulunuyorlar. İnsanlar elbette ki geçinmeğe mecburdurlar ve devlet için çalışmanın sadece şerefi vardır. Prof. Muhlis Etenin Başbakanlı Murakabe Heyeti Başkanlığına tâyini her halde bugün yarın ilan olunacaktır. Saten eski İşletmeler ve Ticaret Bakanı Avrupa Birliği hareketinin başkanlığına da, bâzı D. P. milletvekillerine tercih edilerek seçilmiştir. Eski valilerden Safaeddin Karanakçının merkezde, hattâ bir Vilâyette vali olarak yeniden hizmet göreceği kuvvetle söylenmektedir. Aynı şekilde, başka Hür. P.lilerin de yakında muhtelif vazifelere tâyin olunmaları beklenmektedir

Şimdi mesele, bu zevatın politika hayatında kalıp kalmayacakları meselesidir. Eğer politika hayatını terketmek niyetindelerse kendilerine ancak başarı temenni olunabilir. Politikadan açıkça çekilmeliler, yeni işlerine dört elle sarılmalıdırlar. Bilgilerinden tecrübelerinden ve dürüstlüklerinden memleket ancak fayda görür. Bunun, bazı kimselerin kanaatinin aksine ayıp olan hiç bir tarafı yoktur. Bilâkis, son derece medeni bir harekettir. Politikadan çekileceklerine göre iltica ettikleri şüphesi iyiniyet sahibi hiç kimsenin hatırına gelmeyecektir. Ne var ki onlar da, devlet hizmetinde, politika yaparken tenkit ettikleri zihniyetin temsilcisi, yahut âleti haline düşmekten kendilerini dikkatle korusunlar, tasvip etmedikleri tutumları benimsemesinler.

Ayıp olan, bir yandan politika içinde kalırken, diğer taraftan kudret sahiplerine yanaşmak ve siyasî kanaatleri satmak suretiyle geçim yolu sağlamaktır. Kudret sahipleri ihtirasları politikayı bırakamayacak kadar kuvvetli olan. fakat karakterleri sıkıntıya katlanamayacak derecede zayıf bulunan talihsiz rakiplerini kullanmayı dalma istemişler, denemişler ve zaman zaman muvaffak da olmuşlardır. Cemiyetin "dönek" diye damgaladıkları sadece ve sadece bunlardır, bu tiplerdir. Yoksa Muhlis Ete gibi bir sabık Bakan elçilik, Murakabe heyeti başkanlığı, ya da başka bir vazife kabul etmiş.. Niçin etmesin? Siyasî kanaat ayrılığı, devlet hizmeti görmemeyi gerektirmez. Gerektirseydi, kısmı azamı Muhalefeti tutan memurların işlerini derhal terketmeleri icap ederdi. Mesele devlet hizmetiyle Siyasî kanaat arasında bir mesafe bırakabilmek ve bu ikisini birbirine karıştırmamaktan ibarettir.

Prof. Muhlis Ete

Son senelerde "Öteki tip"ler biraz fazla miktarda göründüğünden» gazete sütunlarında, hattâ partilerin mesuliyetli organlarında politika yaparken açık veya kapak şekilde de İktidara yanaşanlar, nimetlerinden faydalananlar, resmi dövizlerle seyahatlere çıkanlar aramızda yaşadıklarından temiz Hür. P. lilerin haheket tarzı şüphesiz yadırganacaktır. Yadırganması lâzımdır. hiç kimse için, mutlaka politika hayatında kalmak, mutlaka politika yapmak gibi bir mecburiyet yoktur. Herkes» tabına en uygun yolu seçecektir. İş ki, o yolda yürürken küçülmesin, boyun eğmesin, hepsinden mühimi prensiplerinden feda etmesin ve icap ederse çekilmesini bilsin. Halkçısı için de böyledir, Hürriyetçisi için de, Milletçisi için de, hattâ Demokratı için de. Mühim olan şu veya bu partiden olmak değil, bu milletin çocuğu olduğunu bilerek, bu milletin hizmetine ihtiyacı olduğunu bilerek hizmetini arz etmektir.

Faal politikayı bıraktınız mı, hususî hayatınıza dönersiniz ve hususi hayatların tanzimine biç kimsenin müdahale hakkı yoktur.

Makalenin muhtevasını çok kısa bir zaman içinde bütün Hukuk Fakültesi talebeleri öğrendiler. Az sonra, Üniversitenin mermer ve kemerli kapısındaki müvezzide ve Beyazıttaki diğer bayilerde Cumhuriyet gazetesi hergünkünden çok daha önce tükendi. Makale sadece Hukuk Fakültesinde değil, bütün Türkiyede hayretler içinde okunacak bir mahiyetteydi.

Aksoyun makalesinin adı, "Kubalı hakkında Senato kararının hukuki tahlili" idi. Aslında Uç makaleden ibaret tetkik mahsulü bir yazının iki numaralısıydı. Sabık Siyasal Bilgiler Fakültesi Doçenti bu yazısında kısaca, Kübalıya Senatoca bir talebe cezasının tatbik edildiğini anlatıyordu. Genç ilim adamına göte, çeşitli bakımlardan insanı hayretten hayrete düşüren aşikâr bir hata karşısındaydık. Kubalı hakkında Senato kararında zikredilen "Üniversite Disiplin Yönetmeliğine müsteniden" kaydı bir saçmalık örneğiydi. Zira Üniversite Disiplin Yönetmeliği diye bir talimatname yoktu. Kastedilen, İstanbul Üniversitesi Öğrenicisi Disiplin Yönetmeliğiydi."Senato, verdiği cezayı hukuka aykırı surette bir tebliğle yayınlamak cihetine saparken, halk efkârının kolayca tesbit edebileceği bir hatayı, yani İstanbul Üniversitesi Öğrenici Disiplin Yönetmeliğinin bir profesöre tatbik edildiğini belli etmemek için, talimatnamenin başındaki "Öğrenici" kelimesini atmıştı. Profesörlere tatbik edilecek başka herhangi bir disiplin talimatnamesi de mevcut değildi.

Bir hocaya, talebe talimatnamesi tatbik etmek! Buna gülmemeye hakikaten imkân yoktur.

Gelen sükûnet

Buna rağmen talebeler bu hafta ' içinde, önümüzdeki ilk dersinde Kubalı hocaya nümayişkâr tezahürat yapmamaya karar verdiler. Şüphe yok ki gene salonu dolduracaklar ve Kubalıyı "hararetle alkışlıyacaklardı. Profesörün kendilerini sükûnete davet edeceğini de biliyorlardı. Bu davete icabet edecekler ve olgunluklarım sadece İktidara değil, kendi Fakültelerinin yönetim kuruluna da bildireceklerdi.

Maamafih, yönetim kurulunun hareket tarzında da bir selâh vuku bulmuştur. Son günlerde İstanbul Üniversitesindeki hava oldukça değişmiş, müsbet gelişmeler kaydedilmiştir. Umumî arzu hâdiselerin bir an önce kapanması ve İstanbul Üniversitesinin daha fazla yıpranmaktan alıkonmasıdır. Farkedilen hataların tamiri yolları aranmaktadır. Nitekim, evvelâ idari tahkikata el koyan Hukuk Fakültesi Yönetim Kurulu, talebelerin şikâyeti üzerine uhdesine aldığı vazifeyi derhal devretmiştir. Böylece, talebelerden şikâyetçi bazı profesörlerin, Dekan Prof, Hıfzı Timur ile Ord. Prof. Sulhi Dönmezerin, hem davacı hem de hâkim olmaları gibi garip ve gayri

Prof. H. N. Kubalı
Yuvaya dönüş

adil durumu ıslah edilmiştir. Cezacı Prof. Naci Şensoy, Cezacı Doçent Sahir Erman ve Medeniyeci Doçent Kemal Oğuzmandan müteşekkil bir tahkik heyeti teşkil olunmuştur. Bilhassa Oğuzman ve Erman talebelerin pek takdir ettikleri ve güvendikleri öğretim üyeleridir. Niyet, tevbih kabilinden bazı basit disiplin cezaları vermek suretiyle idarî tahkikatı sona erdirmektir. Nitekim Timur, "baş suçlu" damgasını haklı haksız yiyen Nuri Çıracıya, derslerine çalışmasını ve imtihan harçlarını yatırmasını söylemiştir. Aksi halde iş, uzayıp gidecektir. Cezalandırılan talebeler tutacaklar Senatoya, Devlet Şûrasına baş vuracaklar, gazetelere bol böl sansasyonel havadisler çıkacak, demagoglara ve siyasî spekülatörlere koz verilmiş olacaktır.

Gaye, politikacılara İstanbul Üniversitesine daha fazla el uzattırmamaktır. Zaten şimdi, Babıâlinin maarif-üniversite muhabirleri, gazetelerin birinci plânda ehemmiyet verdikleri elemanlar haline gelmişlerdir. Haberleri ikinci sahifelerdeki şehir haberleri sütunlarından, manşetlere terfi etmiştir. Halbuki İstanbul Üniversitesinin manşetlerden kurtulmağa ihtiyacı vardır.

Beklenen karşılaşma

Bugünlerde İstanbul Üniversitesinde en fazla merak edilen hâdise, Kubalı ile Hukuk Fakültesi Dekanı ve Senatörlerinin ne şekilde karşılaşacaklarıdır. Senatoca otuz gün için tedrisattan menedildiği sırada, Kubalı bir defa olsun ne Timur, ne de Dönmezer ve Ord. Prof. Aldülhak Kemal Yörük ile görüşmüştür. Ne onlar Kubalıyı, ne *de*, Kubalı onları aramıştır Yekdiğerlerine telefon dahi etmemişlerdir. Aralarındaki mesafeye dargınlık denilemez. Fakat, hakikaten tetkike değer bir psikolojik durum mevcuttur. Timur, Dönmezer ve Yörük, muhakkak ki Kubalıya karşı pişmanlık dolu bir çekingenlik duymaktadırlar. Kubalı da, hakkında kararlar vermeğe yetkili zevatın üzerine düşüyormuş gibi bir zehap uyandırırım endişesi içindedir.

Kubalı, Mukayeseli 'Hukuk Enstitüsünün direktörüdür. Hâdiselerin yatışmasını ve şahsı üzerindeki tahkikatın bir sonuca bağlanmasını takiben, son günlerde Mukayeseli Hukuk Enstitüsündeki odasına gidip gelmeğe başlamıştır. Kendisine verilen ceza, otuz gün müddetle tedrisattan mendir. Yoksa böyle 'bir müeyyide, Mukayeseli Hukuk Enstitüsüne gidip gelmesine mani değildir, ancak derslere ve seminerlere katılmamaktadır.

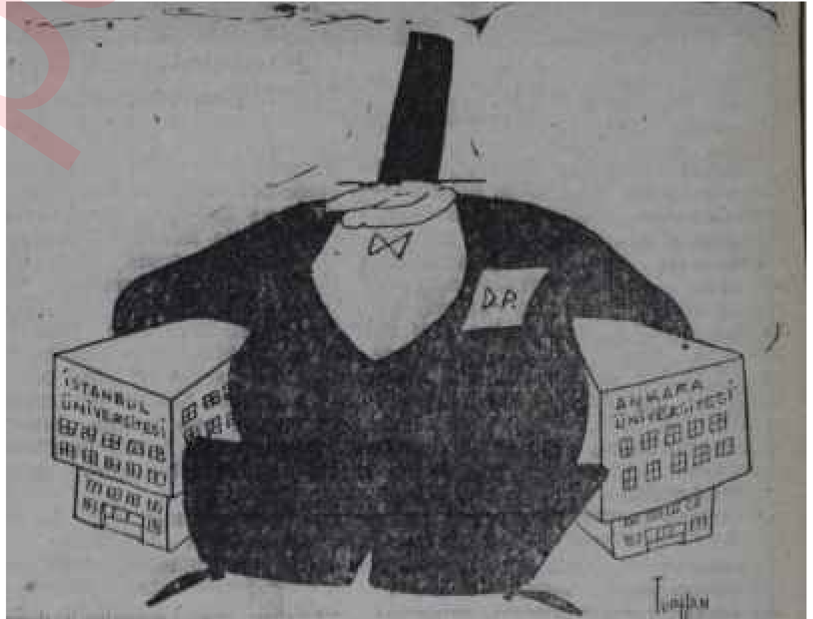
Kubalı, Hukuk Fakültesine geldiğinde Mukayeseli Hukuk Enstitüsündeki, mesai arkadaşları, sahip olduğu kürsünün mensupları ve Hukuk Fakültesinin şövalyeleri, İdare Hukuku Kürsüsü , mensupları tarafından ziyaret edilmektedir. Kubalı da zaman zaman, bu ziyaretleri iade etmektedir. Fakat, Timur, Dönmezer ve Yörük, Kubalının Hukuk Fakültesinde bulunduğundan bihaber görünmektedirler. Şimdi, Kubalı ile Dekan ve iki Senatörün birbirleriyle temas etmek için yanıp tutuştuklarından hiç kimsenin şüphesi yoktur. Mühim olan, bir temas zemini bulmak ve yaratmaktır. Ama böyle bir teşebbüs ne Kubalıdan, ne de karşısındakilerden gelmektedir. Olan olmuş, yorganı alan kaçıp gitmiştir diye düşünenler ve Hukuk Fakültesinde bir temas zemini bulup yaratmak için zihin yoranlar ise yok değildir. Bu temasların sağlanmasından sonra ikinci merhale Kubalının "Prens ve sembol" aleyhtarı Rektör Prof. Ali Tanoğlu ile diğer beş Dekan ve Senatörle buluşması olacaktır. Mutlaka, her iki buluşma da gayet eğlenceli sahnelere vesile teşkil edecektir. Eski meslekdaşların temas etmemekte ısrarları, akarsu üzerinde barut ateşlemeğe çalışmak kadar abestir. İnat, İstanbul Üniversitesinin ziyadesiyle muhtaç bulunduğu tesanüt ve birliği tahrip etmekten başka hiç bir derde şifa olmamaktadır.

İstanbul

Paratoner Umum Müdür

Eğer geçen hafta içinde bir gün İstanbullular, akşam vakti, Liman lokantasında bulunsalardı, pek keyifli bir kaç saat geçirecekler ve intikamı alınmış insanların huzurunu duyacaklardı. Hani şu, saatlerce otobüs bekleyen, tramvaylarda yer bulamayan, tünelleri işlemeyen, elektriği ikide bir kesilen İstanbullular... Zira o gün orada, Babıâlinin Vilâyet -Belediye muhabirleri, şöhretli İ. E. T. T. Umumi Müdürü Kamuran Görgünü kıstırıp, adamakıllı terlettiler.

Muhabirler, İstanbulun elektriğini, otobüsünü, tramvayını ve tünelini tedvir eden zata sadece birer hemşehri olarak kızmıyorlardı. Ayrıca, gazeteci sıfatıyla da Umum Müdüre karşı birikmiş hınçları vardı. Zira halen muattal bulunan emektar tünelin yukarı kısmındaki j heybetli Metro Hanın en üst katındaki lüks makam odasının 440923

BENİM ÜNİVERSİTELERİM

numaralı telefonu çaldı mı uzunca boylu, tepesi yarı açık, ince yapılı bir adam ahizeyi kaldırırdı Hattın öbür ucundaki ses "alo" derdi. "Kâmuran Görgün beyefendi ile mi görüşüyorum?" Adam sert ve asabi bir sesle cevap verirdi:

"— Evet, ben İ. E. T. T. Umum Müdürü".

"—- Efendim, ben filânca gazeteden"muhabir falanca. Sizden İtalyadan sipariş edilen troleybüsler hakkında izahat rica edecektim".

"— Sizin troleybüsler hakkında asgari malûmatınız var mı?"

"--- Efendim..."

"— Bırakın şimdi efendimi. Olunca benimle konuşabilirsiniz!"

Görgün başkaca hiç bir şey söylemeden çat diye telefonu muhabirin Suratına kapatırdı.

İşte, bu Kâmuran Görgün, geçen haftanın içinde bir akşam, hiç de istemediği bir zamanda gazetecilerin tuzağına düştü ve geçirdiği sıkıntılı dakikalar boyunca buram buram ter döktü. Basın mensuplarına şirin görünmek için geç kalmış bir kampanyaya girişmiş olan Vali ve Belediye Başkanı Mümtaz Tarhan, İstanbul gazetelerinin Vilâyet-Belediye muhabirlerine bir akşam yemeği veriyordu. Muhabirler, Tarhanın arkasından Görgünün de 'Liman Lokantasının geniş salonuna girdiğini görünce son derece keyiflendiler. Nasıl keyiflenmesinler ki. has--etini yıllardır çektikleri an nihayet gelmişti. Ama doğrusu Kâmuran Görgünün hemen ardında da İstanbul Radyosu söz yayınları müşaviri komedyen Aziz Basmacıyı farkedince bir an için şaşırdılar. Ancak, kendilerini toparlamaları, şaşırmaları kadar seri oldu. Görgünün mevcudiyeti ile zuhur edeceği aşikâr gergin havanın yumuşatılması işi demek ki Aziz Basmacının omuzlarına yüketilmişti.

Yaylım ateşi

Tam aperitiflerin alındığı sırada ortaya çıkan Görgünü gazeteci* ler. "Ooooo!" nidaları ile karşıladılar. Bu arada bir nükte yapmak isteyen Tarhan "Paratoner olarak kullanmak için Kâmuran beyi davet ettim" dedi. Sonra, hazırlanmış olan uzun ziyafet masasının başına oturuldu. Tarhan, bir zamanlar yazılarına tekzipler yollamak için günler harcadığı Cumhuriyetin Erol Dallısını sağına, Hürriyetin otomobilli muhabiri emektar Hasan Bedreddin Ülgeni de soluna alarak oturdu. Muhabirlerden de kalabalık bir Vilâyet ve Belediye memurları kadrosu ziyafette hazır bulunduğu halde, masanın etrafında hâlâ boş yerler vardı. Oturulur oturulmaz Görgüne yaylım ateş başladı. Alkoller cesaretleri biledikçe ateş büsbütün şiddetlendi. Muhalifi muvafıkı, taraflısı tarafsızı herkes Görgüne hücum ediyor, Umum Müdür ise kime cevap vereceğini şaşırıyordu. Nihayet çareyi susmakta buldu ve sükûtun altın olduğunu bir kere daha isbat etti.

Münakaşaların çok kızıştığı bir sırada Umum Müdürün en yakın arkadaşı Komedyen Aziz Basmacı araya girmek istedi. Şerefe kadeh kaldırdı, kaale alınmadı; hikâye anlatayım dedi, dinleyen olmadı. Tarhanın müdahaleleri de sadra şifa vermeyince Basmacı şaşırdı. Hattâ bir ara "yahu, bunlar Kâmuran beyi turşuya çevirdiler" diye feryad etti. Bu arada bir muhabir i. E. T. T. Umum Müdürüne kendisi ile görüşmek istedikleri zaman huzura kabul edilebilmek için hangi eserleri incelemek lâzım geldiğini sordu. Bir başkası ise "zaten Türkiyede iki tane hükümet içinde hükümet var. Birincisi Fener Patrikhanesi, ikincisi de İ. E. T. T." dedi. Neticede, asabiyetinin ölçüsü tahammülünün fevkine çıkan Görgün muhabirlere, "Siz benim İ E. T. T. Umum Müdürlüğü yapamıyacağıma mı kanaat getirdiniz?" diye sordu. Aldığı cevap hiç de umduğu gibi çıkmadı. Basın mensupları hep bir ağızdan istisnasız "evet" diye bağırdılar. Görgün, kızgın, bir kere daha sustu ve bundan sonrada hiç konuşmadı.

İstanbulda ekmek kuyruğu

Kopmadı, kopamadı gitti

Saat 20.30 da başlıyan akşam ziyafetinin mönüsü kalkan tava, kuzu fırında, mevsim salatası, zeytinyağlı enginar, dondurma ve meyvadan müteşekkildi. Yemekler envai içkilerle yendikten ve bol şarap içmekten çehresi daha fazla kızaran Tarhanın hissi konuşması kahve niyetine dinlenildikten sonra dağılındı. Bu arada Tarhan, kısa bir gazetecilik dersi verip, sonuç olarak ta muhabirleri itidale davet etti. Liman Lokantasının merdivenlerini aheste aheste inen Vilâyet ve Belediye muhabirlerinin çehrelerinde, içini boşaltarak huzura kavuşmuş insanların ifadeleri okunuyordu. Hepsi memnundu.

Taktıkları yeni isimle "Zamcı Vali", kendilerine iyi bir fırsat vermişti.

-GAZETECİ AVI

Katip Tabir Burak C.H.P. Parti Meclisi Üyesi ve Siyasî Halk gazetesi sahibidir. Evlidir. 55 yaşında olup Cumhuriyetin kuruluşundan beri gazetecilik yapmaktadır. Sahibi bulunduğu Halk Gazetesinde çizip yayınladığı "Oldu da bitti maşallah" lejantlı karikatüründen dolayı İstanbul Toplu Basın Mahkemesince 16 ay hapse mahkûm edilmiştir ve 11 Nisan 1957 tarihinden beri Üsküdar Paşakapısı Cezaevinde yatmaktadır.

Şinasi Nahit Berker: Ulus gazetesinin eski fıkra yazarıdır. Bekârdır. 38 yaşında olup on beş senelik gaze;ecidir. Daha evvel 13 aylık bir nahkûmiyeti tamamlayıp Ankara Merkez Cezaevini bundan bir kaç ay evvel terk etmiştir. Ulus gazetesinde neşredilen "Ümit yok" başlıklı fıkrasından **dolayı** sekiz ay hapse mahkûm olmuştur.

Bu haftanın başında Pazartesi günü akşamı Şinasi Nahidin evine gelen polisler, sevimli içkici için tevkif müzekkeresi kesildiğini bildirmiş ve gelip teslim olmasını istemişlerdir. Şinasi Nahidin ailesi her ne kadar Şinasinin evde olmadığını söylemişlerse de, polisleri bir türlü inandıramamışlardır. Evde Şinasiyi boş yere arayan polisler, elleri boş geri dönüp evin civarında beklemeğe başlamışlardır. Gece geç vakit, eve gelen Şinasi Nahit, polislerin kendisini aradığının farkına bile varmadan yatağına girmiş ve sabaha kadar mışıl mışıl uyumuştur. Sabah da erkenden mutad konyaklı kahvaltısını yapmak üzere evden çıkıp gitmiştir. Saat dokuz sularında evden Şinasi Nahide çok benzeyen birisinin çıktığını gören polisler derhal yakasına yapışmışlar ve tevkif etmeğe kalkışmışlardır. Ancak tevkif etmek istedikleri adamın "Ben Şinasi değilim, Orhanım" diye direnmesi üzerine bir yanlışlık yaptıklarını anlar gibi olmuşlar ve gösterilen nüfus kâğıdı ve hüviyet vesikalarını sıkı bir kontrolden geçirdikten sonra Şinasi Nahidin ağabeyi olan ve tip itibariyle kardeşine çok benzeyen Orhanı serbest bırakmışlardır. Bu arada Şinasi Nahidin gece geç vakit gelip bütün gece evde mışıl mışıl uyuduğunu ve sabah da erkenden gözlerinin önünde elini kolunu sallaya sallaya çıkıp gittiğini bir türlü kabul etmek istemeyen polisler evin etrafında sıkı bir kordon kurmuşlar ve eve ne zaman döneceği belli olmayan sevimli içkiciyi beklemeğe başlamışlardır. Salı akşamı gene polislerin gözüne gözükmeden evine dönen Şinâsi yıkanmak için banyoya girdiği sırada kapı çalınmış ve polisler Şinasi Nahiti almaya gelmişlerdir. Sırtında bornozla polislerin huzuruna çıkan gazeteci giyindikten sonra 14 Mayıs Karakoluna götürülmüştür. 14 Mayıs! Hani şu demokrasiye kavuştuğumuz tarihin adını taşıyan karakola..' Şinasi Nahit oradan Cezaevine nakledilmiştir.

Nihat Subaşı: Ulus Gazetesinin Yazıişleri Müdürüdür. Evli ve iki çocuk babasıdır. 13 yaşında olup pnbeş senelik gazetecidir. Daha evvel hiç hapse girmemiştir. Yazıişleri Müdürü bulunduğu sırada Ulus gazetesinde Şinasi Nahit Berker' in '"Ümit yok" başlıklı bir fıkrasının neşrine müsaade ettiği için fıkranın yazarı ile birlikte Âdil Güneşoğlu başkanlığındaki Ankara Toplu Basın Mahkemesince sekiz ay hapse mahkûm edilmiştir. Bu haftanın bağanda Salı günü saat 9.50 de evinde tevkif edilerek Ankara Merkez Cezaevine sevk edilmiştir.

Fethi Giray: Ankara Telgraf Gazetesi sahiplerindendir ve Yazıişleri Müdürüdür. Evli ve iki çocuk babası olan Fethi Giray kırk yaşındadır. "Radyo evi y a n m ı y o r" ve Gençlik Parkında kanlı hâdise" başlıklı tekzipleri gazetesinin sağ köşesi yerine sol kösesinde neşrettiği için Adil Güneşoğlunun Başkanlığındaki Ankara Toplu Basın Mahkemesi tarafından 17'şer günden 34 gün hapse ve 4000 lira ağır para cezasına mahkûm edilmiştir. Tevkifini beklemektedir."

Beyhan Cenkçi: : Ankaranın en genç Yazıişleri Müdürüdür. 23 yaşında ve bekâr olan Beyhan Cenkçi Yeni Gün Gazetesinde çalışırken bir tekzibi 'bir gün geç yayınladığından dolayı Basın **Kanununun** 19. maddesi gereğince Adil Güneşoglu Başkanlığındaki Ankara Toplu Basın Mahkemesince 15 gün hapse ve 2000 lira para cezasına çarptırılmış tır. 2 Mayıs 1958 günü tevkif edilen Beyhan Cenkçi, hâlen Ankara Merkez Cezaevinde cezasını çekmekte dir. Cenkçi tekzip yüzünden hapsedilen ilk adamdır.

Halim Büyükbuut: Karükatüristtir. Bekârdır. Ulusta çizdiği "Hazine lejantlı karikatür yüzünden Âdil Güneşoğlu Başkanlığındaki Ankara Toplu Basın Mahkemesince 12 ay hapse mahkûm edilmiştir. 11 Nisan 1958 günü kendisine verilen cezayı çekmek üzere, Paşakapısı Cezaevine götürülen Büyükbulut hâlen lejantsız bir karikatür albümü hazırlamaktadır.

Erdoğan Tokatlı: Yeni Gün Gazetesi Yazıişleri Müdürüdür. 25 yaşındaki Tokatlı evli ve iki çocuk babasıdır. Mümtaz **Tar**hanın tekzip olarak gönderdiği bir klişeyi, aslından bir santim daha küçük koyduğu i--in Âdil Güneşoğlu Başkanlığındaki Ankara Toplu Basın Mahkemesince 15 gün **hapse** ve 2000 lira ağır para cezasına mahkûm edilmiştir.

Faruk Taşkıran : Hakimiyet Gazetesi Yazıişleri Müdürüdür. 39 yaşında olan ve geçenler de nişanlanmış bulunan Faruk Taşkıran, bir ticaret mahkemesi ilamını tekzip eder mahiyetteki bir yazıyı neşretmediği için Âdil Güneşoğlunun Başkanlığındaki Ankara Toplu Basın Mahkemesi tarafından 15 **gün** hapse ve 1999 lira ağır para cezasına çarptırılmıştır.

B A S I N

Gazeteler

Cumhuriyetin hikâyesi

Geçenlerde bir gün İsmet İnönü, Çankayadaki pembe evinde kendi sine bir haberin akisleri hakkında malûmat veren partisi mensuplarından birine "Cumhuriyet ne diyor?" diye sordu. "Cumhuriyet ne diyor?" Bu sual şimdi hergün, pek çok kimse tarafından sorutuyor ve bunların başında, memleket mukadderatında söz sahibi olan şahsiyetler bulunuyor. Yalnız İsmet İnönü değil, Celâl Bayar ve Adnan Menderes, Bakanlar, Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, Osman Bölükbaşı, onlarla beraber, ismi akla gelen bütün "mühim sima" lar gazeteleri ellerine aldılarmı, en çok satandan veya meşreplerine en uygun olandan başlayacak yerde, okumaya ekseriya Cumhuriyetten başlıyorlar. Gündelik gazeteler arasında umumi efkâra istikamet verme bakımından en tesirlisi, hiç şüphesiz Cumhuriyettir.

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü, öğle vakti İstanbuldaki Liman lokantasına girenler Cumhuriyeti çıkaranları toplu halde yemek masalarının başında gördüler. Başyazarı, yazı heyeti, tertip heyeti, makine dairesi mensupları, idare heyeti hep orada toplanmıştı. Liman Lokantası, sahne olduğu ziyafetlerle nam salmıştır. O gün de, Cumhuriyet mensuplarım bir sis ve duman perdesi arkasından İstanbulun güzel bir manzarasına açılan Lokantaya böyle bir ziyafet celbetmişti. Cumhuriyet, 35. yaşına basıyordu. Evet şimdi herkes "Cumhuriyet ne diyor?" diye soruyordu ama bu, o gün orada kapatılan otuz dört yıllık bir gayretin, temeğin, çalışmanın ve sebatın mahsulüydü.

Otuzdört ,yıl.. Şeref masasında *yer* almış olanlardan biri, gözleri dalmış, otuzdört yıl evveli düşündü. Otuzdört yıl evvel genç bir delikanlıydı. 1924 senesinin 6 Mayıs gecesi hafızasında bütün teferruatıyla canlandı. Cumhuriyetin ilk sayısını o gece hazırlamışlardı. Kemal Salih Sel -otuz dört yıl evveli hatırlayan adam- gazetenin yazı işleri müdürüydü. Atatürk'ten bir mesaj almışlar ve onu, hazırladıkları nüshanın en mutena yerine kovmuşlardı. Ne heyecanlı, ne karışık bir gece olmuştu. Son yazıları yazanlar, yazıların dizilmesi, sayfaların tertip ve tanzimi, eski makinedeki baskı.. Kemal Salih Selin gözleri önüne, bütün bunların üstünde, bir adamın hayali geldi. Şişman, kısa boylu, asık çehreli bir adam: Yunus Nadi. Çarşamba günü Liman Lokantasında kurulan sofranın asıl şeref mevkiinde o adam oturuyordu.

Ankaradan İstanbula

Cumhuriyetin ilânından önceydi. Yunus Nadi, Ankarada günlük Yenigün gazetesini çıkarıyordu. Fakat, içinde yanan ateş, Yenigünü bir an önce İstanbula nakletmekti. O sıralarda, İstanbulda, Ankaraya karşı bir muhalefet vardı. Muhalefet rejime değildi. Payitahtın Ankaraya nakledilmesi, İstanbulluları üzmüştü. Sırf bu yüzden, Ankaradaki hava İstanbulda benimsenemiyordu. Nitekim Atatürk te, bu muhalefete kızdığından Refet Paşanın şehre girmesinden ancak iki sene sonra İstanbula gelmişti.. Karadenize yaptığı ziyaretlerde dahi Boğazlardan transit geçer, İstanbula uğramazdı.

1923 senesinde, Yunus Nadi, çok sevdiği ve itimad ettiği arkadaşı Sabun. Samiye (Draz) bir gün şöyle dedi;

"— Azizim! İstanbul, tabii güzelliğini bir tarafa bırakın, Türkiyenin kalbidir. Bütün münevverler o - rada toplanmıştır. Cumhuriyet idaresinin İstanbulu ihmal etmesine imkân yoktur. Halbuki bizzat sen de

Yunus Nadi
Büyük gazeteci

görüyorsun ki Ankaradakiler, Bizans kalıntısı diyerek İstanbulu istihfaf ediyorlar. Bunda hiç hakları yoktur, denilemez. Çünki İstanbulda, Akşam hariç inkılâpları benimsemiş bir gaze te mevcut değil. Tanin bile Ankaradakileri küçümsüyor ve onlara nasihat veriyor. Binaenaleyh, bu zihniyeti ortadan kaldırmak için ben Yeni günü tekrar İstanbulda çıkarmağı düşünüyorum.

Fikri çok muvafık bulan Sabur Sami, Yunus Nadiye Atatürkten izin almasını tavsiye etti.

Aynı günün akşamı, Yunus Nadi Atatürke gitti. Fikri Atatürk de beğendi

"—Brova Nadi! Senden bunu beklerdim. Yalnız sen, Yenigünü İstanbula nakledemezsin. Yenigün burada, bize lâzım. Sen İstanbulda inkılâpları müdafaa edecek, yayacak ve millete duyuracak, ayrıca Ankaradaki havayı İstanbullulara benim-

Nadir Nadi, İsmet İnönü ve Celâl Bayarla
Büyüklerle iki büklüm olmadan konuşmak sanatı

34 YIL!

Bundan takriben otuz yıl evvel Cumhuriyet gazetesine girdiğim zaman delikanlılık çağına henüz erişmiş bir çocuktum. Buna rağmen bir gazetenin Yazı İşleri Müdür Muavini idim. Cumhuriyete de meslek hayatımda gördüğüm en iyi Yazı İşleri Müdürü Kemal Salih Selin muavini olarak çağırılmıştım. Birkaç senelik bir. ayrılık devresi müstesna, bütün meslek hayatım bu gazetenin çatısı altında geçti.

Bugün, tâbir caizse , gazeteciliğin ilmini yapmış büyük Amerikalı ve Avrupalı müelliflerin eserlerini okuyup üniversitedeki talebeme okuturken, görüyorum ki o zamanlar Cumhuriyetin çatısı altında toplanmış olan' halis kan gazeteciler bu adamların bulup, tesbit etmiş oldukları kaidelerin çoğunu biliyorlardı. Amerikanın Gazetecilik Enstitülerinde okumamışlardı, bu eserlerden belki haberdar bile değillerdi, fakat içlerindeki gazetecilik cevheri onları bu kaideleri kendi kendilerine adeta el yordamı ile bulup tatbik etmeğe zorlamıştı.

Bu gazetecilerin başında yalnız Cumhuriyetin kurucusu değil, yalnız patronumuz değil, hepimizin hakikaten ustası olan Yunus Nadi geliyordu. Biz gençler herkesle beraber ona karşı büyük bir saygı besliyor, hatta galiba kendisinden biraz da korkuyorduk. Halbuki hiç te korkulacak bir adam değildi. O şişman, rahatına düşkün sanılan dış görünüş nasıl tükenmek bilmez bir enerjiyi, nasıl yırtıcı bir mücadelecinin hırçınlığını saklıyorsa, o nadir gülen asık çehre de yanında çalıştırdığı adamlarına karsı bir baba şefkati ile çarpan altın gibi saf bir kalbi gizlemekteydi.

Ondan sonra usta Kemal Salih, rahmetli Abidin Daver ve diğerleri gelirlerdi. Hep güzide gazeteciler, güzide muharrirler.. Teknik bilgi bakımından en iyileri olmakla beraber hepsi de koyu birer milliyetperver, koyu birer Atatürkçü, çetin birer mücadeleci olan gazeteciler...

Yunus Nadi rotayı evvelâ bol haber, doğru haber olarak çizmişti. Bunun tatbikatçısı olan kaptanlar hedeften kıl kadar ayrılmadılar. Bugün "Cumhuriyet yazmadı ise bu habere inanmam" diyen gazete okuyucularının sarsılmaz kanaati işte bu rotanın tutulması için sarfedilen gayretlerin neticesidir.

Masumları müdafaa kötülükleri teşhir, cüretkârlıkları dizginlemek, yeniliklere ifade edilmek imkânı, ilmi ve sanatı himaye de bize ilk gençlik çağlarımızda gösterilen hedefler arasındaydı. Bu hedeflere yürüyüş benim 30 sene zarfında gördüğüme göre pek rahat, pek hâdisesiz geçmedi.

Cevat Fehmi Başkut

Bizden evvelkiler gelip geçtiler. Biz de geldik geçiyoruz. Yerimizi bıraktığımız gençler de geçecekler ve yerlerine yeniler gelecekler. Fakat ona kamun ki Cumhuriyetin rotası hiçbir zaman değişmiyecek! Ciddiyet, doğruluk, intizam, koyu milliyetperverlik, inkılâpları müdafaa, fikir, kalem ve vicdan hürriyetleri uğruna mücadele.

İşte bu vasıflar Cumhuriyeti memlekette münevverin gazetesi yaptı. Ve en popüler gazete 200.000 basarken, ciddi bir gazete için hakikaten çok olan 100.000 tirajı ona temin etti.

Cumhuriyetin 34 yıllık mazisini ve bugününü düşünüp mukayese ettiğim zaman, içimi kolayca gideremediğim bir acı kaplar. Bu gazeteyi kuran Yunus Nadi, Cumhuriyetin, Türk milletinin münevver kitleleri tarafından 100.000 tirajla mükâfatlandırıldığını göremedi. Görse idi ne olurdu? Eminim binlere daha yüksek tirajlı, daha uzak hedefler gösterecekti. Hususi hayatında muhtelif ticaret şubelerine merak sardırıp ticari teşebbüsler yaptığı olmuştu. Fakat, gazeteciliğe ticaret sahası diye değil, daima entellektüel bir sporun yapıldığı saha diye bakmıştı. Bu itibarla vasıl olduğumuz hedeften hiçbir zaman tamamiyle memnun olmıyacak, daima yeni hedefler için koşmağa ve koşturmağa uğraşacaktı. Onun ruhunun şevki idaresi altında bugün tutulan yolun da bu olduğuna inanıyorum.

Cevat Fehmi BAŞKUT

setecek başka bir gazete çıkaracaksın ve adını CUMHURİYET koyacaksın" dedi.

Kuruluş devresi

Şimdi iş, İstanbulda bir bina tedarik etmekteydi. Çareyi, bir zamanlar İstanbulda Mektupçuluk ve Vali Muavinliği yapmış olan Sabur Sami buldu. Yunus Nadiye, Bugün gazetenin çıkmakta olduğu Cumhuriyet binasını tavsiye etti. Bina, İttihat ve Terakki Cemiyetinin Genel Merkeziydi ve Pembe konak diye anılıyordu. Ahşap bir konaktı. İttihat ve Terakki Cemiyeti fesholunca, bina emlâki milliyeden sayılarak Hazineye intikal ettirilmişti. Yunus Nadi bina meselesi ile meşgul olmak üzere Sabur Samiyi İstanbula gönderdi. Sabur Sami, İstanbul Defterdarı ile görüştü. Bir takdir komisyonu seçildi ve binaya 40 bin lira fiat biçildi. Fiatı çok yüksek bulan Sabur Sami, vaziyeti telgrafla Yunus Nadiye bildirdi. Fakat İstanbulda bir gazete kurmak için Yunus Nadi o kadar sabırsızlanıyordu ki, pahalıyı ucuzu görmedi. Ancak parası da olmadığından, tutmuş Keçiörendeki bağını 5 bin liraya satmış ve bunu ilk taksidi ödemesi için Sabur Samiye, İstanbula gönderdi. O zamanki mevzuata göre, milli emlâke aid gayri menkuller, birer sene vadeli sekiz müsavi taksitle satılabiliyordu. Ayrıca, Osmanlı Bankasından bono karşılığında 10 bin liralık kredi temin etti.

Osmanlı Bankasından alınan kredi ile şimdiki depo, makine dairesi ve mürettiphanenin inşasına başlandı ve bunlar süratle tekemmül ettirildi. Bir taraftan da matbaa aranmağa başlandı. O da emlâki milliyeden temin edildi. Mücade-

Doğan Nadi

Yazmayan nüktedan kalem

lei milliyenin muzaffer olmasından sonra firar eden bir Ermeniye aid olan Matosyan matbaası, gene bir takdir komisyonunun fiat biçmesinden sonra 3.500 liraya alındı. Matbaa çok hurda idi. İşler hale getirebilmek için, hayli emek ve para sarfedildi.

Geriye bir tek müşkül kalıyordu. Cumhuriyetin ilânından sonra, Babıâlide matbaacılık yapan Sudi Bey adlı bir zat, açıkgözlülük ederek Cumhuriyet isminin imtiyazını almıştı. Yunus Nadi, Cumhuriyet ismi için müracaat edince, Emniyet Müdürlüğünden kendisine vaziyeti bildirdiler. Bunun üzerine Yunus Nadi, Sudi Beye de bin lira ödiyerek, Cumhuriyet isminin imtiyazını satın aldı. Bu arada Sabur Sami Cumhuriyet binasının tefrişi ile meşgul oluyordu. Hattâ kendi kendisinden 5 bin lira sarfetmişti. Yunus Nadi bunu da, son meteliğine kadar ödedi.

Otuz dört yıl evvelki 6 Mayıs gecesi, işte böyle hazırlanmıştı.

Mücadele yılları

Başlayan, mücadele yıllan oldu. Yunus Nadi ve arkadaşları kolları Sıvadılar. İnkılâplarımızın aydınlığını İstanbula yaymak lâzımdı. Babıâlinin hemen bütün gazeteleri Ankara hükümetine karşı vaziyet almıştı. Mücadelei Milliyenin aleyhinde bulunmuş Sabah ve İkdam gibileri ne yapacaklarını şaşırmış kalmışlardı. Cumhuriyetin omuzlarına büyük bir yük düşüyordu: Ankara ile İstanbul arasındaki gerginliği gidermek.

Gazetenin tutunması kolay olmadı. İlk iki sene ziyan etti. Yunus Nadi, sağa sola 60 bin lira borçlandı. Ancak üçüncü sene bilanço başabaş getirilebildi. Cumhuriyetin hüviyeti muvafıktı. Fakat Yunus Nadi, onu hiç bir zaman C. H. P. nin organı haline sokmadı. Kendisi Halk Partisindendi. Gazetesi değil. Buna mukabil Cumhuriyet Atatürkün şahsen naşiri efkârlığını yaptı.

İlk makineler pek iptidaiydi. Gazete ancak 10 bin basılabiliyordu. Tiraj, bilhassa harf inkılâbıyla beraber artmaya başladı. Bugünkü rotatif ve diğer modern âletler 1929'da getirildi. Fakat sonradan, esaslı bir ilâve yapmak imkânı bulunmadı.

Buna mukabil, ta ilk günlerden itibaren Cumhuriyetin, çalışanlar bakımından büyük talihi oldu. Bunla, Yunus Nadinin gazetesine verdiği ruh en büyük rolü oynadı. Yunus Nadi hakikaten büyük bir gazeteciydi. Atatürk onun hakkında şöyle demiştir:

"—Yunus Nadi Bey mükemmel bir gazetecidir. Kalemine o kadar hakimdir ki gezerken, yerken, içerher anında yazar, hem de çok güzel yazar.

Sırasıyla Kemal Salih Sel, Abidin Daver, Feridun Osman, Cevat Fehmi Başkut yazı işleri müdürlüğü yaptılar. Bu kadar uzun seneler içinde sadece dört kişinin yazı heyetinin başında birbirine nöbet devretmesi gazetenin kuruluşundaki sağlamlığın hem sebebi, hem neticesidir. Cevat Fehmi Başkut Umumi Neşriyat Müdürlüğüne gelince yazı heyetinin başına evvelâ Ali İhsan Göğüş, onu takiben de Ömer Sami Coşar geçtiler.

Cumhuriyet itibarını her gün biraz daha arttırdı. Yunus Nadi yaman bir polemist idi. İlk yıllar, Cumhuriyet bir mücadele gazetesi halinde kendisini tanıttı. Yunus Nadinin yüzde yüz inkılâpçı ve biç bir şeyden yılmıyarak mücadele eden, atak yapan başmakaleleri büyük rağbet gördü. Sonra, havaların durulmasıyla beraber gazete de daha ağırbaşlı hal aldı, oturdu. Mücadele gazetesi olmaktan çıkıp, medeni cesaret sahibi, inançlarına bağlı, gerektiği zaman fikirlerini müdafaadan asla çekinmeyen, fakat hâdiselerin üstünde, tam manasıyla tarafsız bir mahiyet kazandı. Zaten bu sırada Yunus Nadi evvelâ hastalığı dolayısıyla işin başından uzaklaşmış, vefatı üzerine de yerini büyük oğlu Nadir Nadi almıştı.

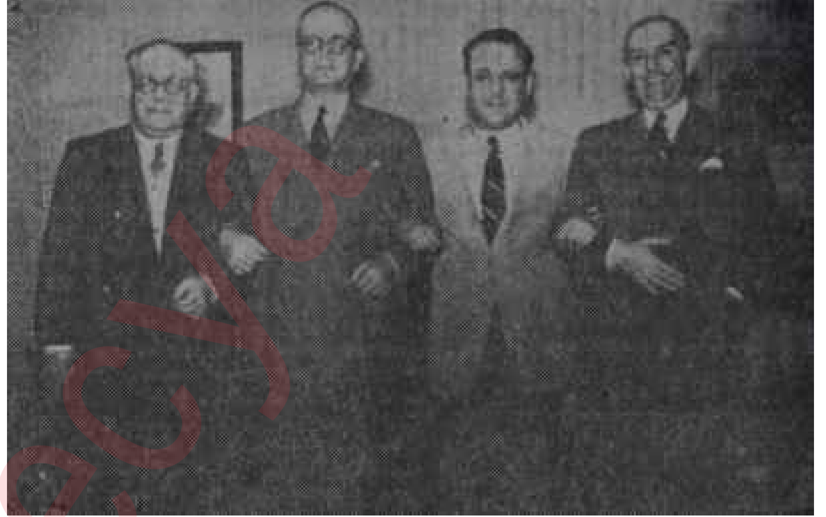
Karakter bakımından Yunus Nadi ile Nadir Nadi arasında farklar vardır; Daha doğrusu, iki karakter, esas itibariyle temelleri aynı bulunduğu halde şahısların formasyonları dolayısıyla başka türlü gelişmiştir. Yunus Nadi, klâsik bir "self-made man=kendi kendisini yapmış adam"dır Nadir Nadi, imkânlarını babasından alan, fakat bunları, mücadeleci bir ruhtan ziyade ancak sağlam kültürlerin sağladığı olgunluk,aklı selim, "self-made man cüreti" değil, "medeni insan cesareti" ile kullanan bir hayrülhalef olmuştur. Gazetenin ruhundaki değişiklik de, iki adam arasındaki bu farkın neticesidir. Cumhuriyet Yunus Nadinin çizgileri içinde kalıplaşmıştır.

Bir entellektüelin hayatı

Yunus Nadi, Cumhuriyetin ' kurucusunun müstear adıdır. Yunus Nadi, Abalızade Hacı Halil efendinin oğlu ibrahim beydir. İbrahim bey İstanbulda çıkan bazı mecmua ve gazetelere Yunus Nadi takma adıyla yazılar yazıp hürriyet mücadelesine katılınca Abdülhamidin iradesiyle Fethiyeye sürgüne gönderildi. Yunus Nadi Nazime hanımla burada evlendi ve Nadir Nadi Abalıoğlu 1908 yılında, Fethiyeye bağlı Kaya köyünde, âdeta denizin içinde denecek bir yerde doğdu. Bir ay sonra da Meşrutiyet ilân edildi; ve aile İstanbula döndü. 1910 yılında Yunus Nadi Meclise İzmir mebusu olarak girdi. Nadir Nadi de böylece ilk tahsiline İstanbulda başlamak imkânı buldu. Sati beyin. Yeni Mektep Çocuk Yuvasında ve bilâhare Galatasaray Lisesinde okumaya başladı.

Bu sırada Birinci Cihan Harbi geldi çattı. Onu, mütareke ve İstiklâl Harbi takip etti. Yunus Nadi Birinci Büyük Millet Meclisine ve Milli Mücadeleye iştirak etmek için İstanbulda kurduğu Yenigün gazetesini Ankaraya götürmek zorunda kalınca ailesi de bittabiî yeni bir yolculuğa çıktı. Nadir Nadi Sakarya muharebesinin sonuna kadar Ankarada kaldı. Bu arada Ankara lisesinin, orta kısmına gitti. 1923 yılında İstanbula döndüler. Nadir Nadi Galatasaray lisesine tekrar girerek orta ve lise tahsilini orada tamamladı.

Cumhuriyetin bugünkü başyazarı lise sıralarında gazeteciliğe başla-

Ö. R. Doğrul — C. F. Başkut —Nadir Nadi — B. Felek

İki sizden, iki bizden

Cumhuriyetin gece ekibi çalışıyor

Uykuyu haram bilenler (Atabeyoğlu, Ulusay, Coşar, Yiğit, Sağlamer)

di. İlk olarak Cumhuriyette küçük müzik kronikleri yazdı. Andersen'den türkçeye birçok masallar çevirdi ve yüksek tahsil yapmak üzere Avrupaya gittiğinde, oradan mektuplar, röportajlar gönderdi.

Yüksek tahsil için önce 1930 yılında Viyana Siyasal Bilgiler Fakültesine girdi; 1933'de Nazi hareketinin Avusturyayı kaplaması üzerine şartların güçleşmesi yüzünden Lozana geçerek orada Hukuk Fakültesine bağlı Siyasal ve Sosyal Bilimler okulunu tamamladı.

Nadir Nadi 1935'de İstanbula döndü ve Cumhuriyette uzun yıllar fıkra yazdı. Ara sıra başyazılar da onun imzasıyla çıktı. 1938 - 1941 yılları arasında Galatasaray lisesinde sosyoloji öğretmenliği yaptı, 1941'de Millî Eğitim Bakanlığının, öğretmenlikle siyasî bir işin bağdaşamayacağı yolundaki tamimi Üzerine bu mesleğe veda etmek zorunda kaldı.

Yetiştirdiği talebeler arasında bugün memleketin ilim ve irfan sahasında mühim mevkiler işgal etmekte olan şahsiyetler bulunduğu gibi Turhan Feyzioğlu ve Turhan Güneş gibi tanınmış siyaset adamları da vardır.

1940 yılında babasının rahatsızlığı artınca, Nadir Nadi; gazetenin başyazı sütununu devamlı olarak işgal etmeye başladı. Gene aynı yıl, İkinci Cihan Harbinin en karışık ve tehlikeli devresinde, harbin sınırlarımıza sirayet etmemesi amacıyla kaleme aldığı bir yazıdan dolayı, tek parti hükümeti Cumhuriyeti müddetsiz olarak kapattı. Fakat üç ay sonra tekrar çıkma izni verildi, ,

Çok partili devreye geçildiği zaman, fikir hürriyetinin gelişmesi ve inkılapların korunması, Cumhuriyetin başlıca kaygusu oldu Aradan on iki yıl geçmesine rağmen bu kaygular hâlâ gazeteye ve onun başyazarına hâkimdir.

Tasdik ettirilen tarafsızlık

Bu oniki yıl içinde Cumhuriyet, "Sezarın hakkını vermek" diye tarif edilebilecek bir tarafsızlığı, işin bütün müşkilâtına rağmen yürütmeğe muvaffak oldu. 1950 yılında gazetenin dört ileri geleni, tamamiyle şahsî siyasî akidelerine serbestçe tâbi kalarak iki büyük partinin üstesinde yer aldılar. Nadir Nadi ve Ömer Rıza Doğrul D. P. tarafından yapılan teklifi kabul ; ettiler. Fakat Nadir Nadi, listeye müstakil olarak girdi. Cevat Fehmi Başkut ile Burhan Felek ise C. H. P. yi sevimli buldular. Seçimleren sonra kazananlar da, kaybedenler de gazetedeki sütunlarını ve mevkilerini muhafaza ettiler. Nadir Nadi 1954'te de D. P. listesinde kalmaya rıza gösterdi; Fakat 1957'de hürriyetlerin ve inkılâpların korunması yolunda D. P. ye bağlanan ümitler suya düşünce, vazifesini yapabilmek için kendi sütunlarına sığınmaktan . başka çare bulamadı.

Tarafsızlık için geçen oniki yıl, kolay olmadı. Her iki İktidar da, Cumhuriyeti zaman zaman ortada değil, karşı tarafta gördü ve gazeteye karşı haksızlıklar yaptı. Başta Nâdir Nadi, gazetenin mensupları Ve Cumhuriyet çok ağır hücumlara uğradı. Cumhuriyetçiler yılmadılar. Bilhassa 1954'ten bu vana, memleketteki havanın ağırlaşmasıyla beraber Cumhuriyetin üzeririe yığılan bulutlar da çoğaldı. Gazetenin kâğıt stokunun "bikaç günlük"e indiği oldu.O zaman Nadir-Nadi ve Doğan Nadi vaziyeti sükûnetle muhakeme edip, karara vardılar: Gazete kapanacaktı. Cumhuriyet otuzdört sene içinde altın yumurtlayan tavuk olmuştu. Sahiplerine büyük kâr sağlıyordu. Bu kârdan vaz geçmek pek çok kimse için kolay sayılmayabilirdi: Fakat Cumhuriyetçiler bunun bedeli olarak gazetenin hüviyetini değiştirmeyi bir tek saniye, ama bir tek saniye düşünmediler. O zaman geriye bir yol kalıyordu. Altın yumurtlayan tavuğun boğazlanmasına, ancak medeni insanlara vergi istiğna içinde seyirci olmak. Allahtan, buna lüzum kalmadı.

1957 seçimlerinde Cumhuriyet, C. H. P. Muhalefetini tuttu. Tıpkı 1950 ve 1964 seçimlerinde D. P. yi tuttuğu gibi. Ama gazete ne 1950 ve 1954'te D. P, liydi, ne de 1957'de C. H. P. li. Sadece inandığı fikirlerin müdafii olan kimse adeta eşyanın tabiatı icabı, onun yanında görünüyordu. Fakat bunu, hakikatte tarafsızlara has dürüstlük içinde, tuttuğu tarafı da icabında tenkitten, tutmadığı tarafı da hakettiğinde methetmekten asla kaçınmayarak yaptı. Bu, itibarını biraz daha arttırdı. Gazetenin bugünkü 100 binlik tirajı, seçimlerdeki ve seçim-

Cumhuriyetin Ankara Bürosu mensupları

Ankara Bürosu değil, Ankara Kalesi

lerden sonraki "sadece aklı selime sadık" tutumunun neticesidir.

Bir müzisyen

Nadir Nadiyi, bu orta boylu, saçları kırlaşmış, biraz toplamış olmakla beraber hala yakışıklı insanı görenler kendisini yakından tanıyıncaya kadar hayli yadırgarlar. Zira Nadir Nadi ilk bakışta, başka bir dünyada yaşıyor intibaını, yanlış olarak verir. Bu belki de onun, müzisyen tabiatının bir oyunudur.

Nadir Nadinin tahsil hayatına paralel olan bir de müzik tahsili vardır. Evlerinde kimse müzikle meşgul olmadığı halde, henüz sekiz yaşındayken babası onu elinden tutarak, o zamanların tanınmış müzisyenlerinden olan ve geçenlerde vefat eden bestekâr Zeki Üngör'e götürmüş, ona, batı müziği esasları dahilinde keman dersleri aldırmaya başlamıştır. Evde müzik yapılmadığı için Nadir Nadi ilk zamanlar müziği yadırgamıştır. Fakat İstiklâl Harbinin en karanlık günlerinde bile bu derslere âdeta zorla devam etmiştir. Ankarada bulundukları sırada, tanınmış virtüözümüz Suna Kanın babası kemancı Nuri Kan ile daha sonraysa Sovyet Sefarethanesi kâtiplerinden bolşevik bir kemancıyla çalışmıştır. İstanbula gelip tekrar Galatasaraya girince, tanınmış bir öğretmen olan Carl Berger'den ders almaya başlamıştır. O zamana kadar âdeta zorla çalıştırılan Nadir Nadi, kemanı, ancak Carl Berger'le çalışmaya başlayınca ciddî olarak sevmiştir. O gündenberi de kendi arzu ve sevgisiyle amatör bir kemancı olmakta devam etmiştir. Kendisi, bugün de vakit buldukça saatlerce keman çalmaktan zevk duyar ve amatör ' olmakla beraber, bazı profesyonel kemancılarla yarışmak tan çekinmiyeceğini söyler.

Nadir Nadi, kafasına uygun bir eşe sahiptir: Berrin Nadi. Çocuğu olmamıştır. Bir çok başyazarın aksine, okumaya muntazaman devam etmektedir. Başyazar olarak mütemadiyen kendi kendisini geçmesi, yenilemesi bunun neticesidir. Nadir Nadinin makalelerine hâkim olan, daima aklı selimdir. Bu ise, herkes bilir, ancak kültürün insanlara sağladığı bir m e z i y e t t i r .

Cumhuriyet başyazarı büyük bir Mozart hayranıdır. Ünlü müzisyeni yakından bilir, sever. Eserlerini tetkik etmiştir, tetkik etmektedir. Konserleri, mümkün nisbetinde kaçırmaz. Yaptığı her Avrupa seyahati, müzik kültürüne bir şey eklemiştir. Avrupayı, bilhassa Parisi çok beğenir. Buna mukabil Amerika, memleket olarak kendisini cezbetmemektedir.

Menderesin gösterdiği anlayış

Cumhuriyet son zamanlarda içinde yaşadığımız şartlar altında insana imkânsız görünen bir başarıyı gerçekleştirdi. Kendisini methetmeyen basına düşman gözüyle bakan İktidara, bunun bir samimiyet, hakiki kanaat meselesi olabileceğini kabul ettirdi. Seçimlerden sonra Nadir Nadi ve Başbakan Menderes üç defa beraber yemek yediler. Bu yemeklerin bir tanesi. Cumhuriyet başyazarının evinde yendi. Hiç. kimse kanaatini değiştirmedi, ama iki adam birbirlerini anladılar. Cumhuriyet başyazarı için Menderes maalesef yanlış yolda, fakat bir samimi insandır. Menderes için ise Nadir Nadi iyi yolda olunduğunu maalesef görmeyen fakat kelimenin tam manasıyla bir medenî insandır. Bugün İktidar Cumhuriyeti, "menfaatperest dos"lardan tamamiyle farklı görmekte, ona kızsa da, nasıl gazete "Sezarın hakkını Sezara veriyorsa", o da Cumhuriyetin hakkını Cumhuriyete vermektedir Nitekim, tirajıyla mütenasip olarak Cumhuriyetin son 120 tonluk kontenjanı rötuşa tâbi tutulmuştur.

Buna mukabil gazetenin teknik güçlükleri devam etmektedir. Cumhuriyetin rotatifi, bugün Babıâlinin en eski rotatiftir ve bu hal hakikaten üzücüdür. Gazete tam altı senedenberi, bunun için döviz talep etmektedir. Fakat gerekli anlayış henüz gösterilmemiş, başkalarına bu imkân sağlandığı halde Cumhuriyetin taleplerine kulaklar kapalı tutulmuştur. Rotatif eski olduğu için İzmit kâğıdını sık sık koparmaktadır. Bu yüzden bazı sabahlar gazete postaya yetişmemektedir. 100 binlik tirajın yetiştirilmesi için de sayfalar lüzumundan fazla erken bağlanmakta, son dakikada mühim haber çıkarsa kalıp değiştirilmektedir.

Olgun bir ekip

Buna rağmen çalışan ekibin, gazeteye hissi bağlarla bağlı bir ekip olması teknik müşkilleri kısmen telâfi etmektedir. Cumhuriyet bir zamanlar en çok satan en büyük gazeteydi. Şimdi halâ en büyük gazetedir ama, en çok satan değil. Cumhuriyet bir zamanlar en çok para veren gazeteydi de. Bugün o vasfını da kaybetmiştir. Buna mukabil Yunus Nadinin estirdiği manevi havanın oğulları tarafından da devam ettirilmesi, olgun bir ekibi gazetede tutmaktadır. Samimiyet ve arkadaşlık. Geniş bir hareket serbestisi. Lüzumsuz müdahalelerin yokluğu. Nihayet müessese ruhu. Cumhuriyetin iç hususiyetleri bunlardır. Gazetenin başında "karakter sahibi" bir insanın bulunması, politik dalgalanmaları Cumhuriyetten çok zaman uzak tutmuştur. Beş Nadir Nadi, Türk basınının kaderini , değiştirebilirdi.

Cumhuriyet şimdi, otuzbeşinci senesi içinde yoluna gittikçe gençleşen bir ekiple devam ediyor. Gazetenin iskeletini teşkil eden gece kadrosunda çalışan Ömer Sami Coşar 39. Cem Atabeyoğlu 32, Nuyan Yiğit 30, Kayhan Sağlamer 27 yaşındadır. İhtiyatlı Nazmı Ulusayın yaşı 60'dır. Umumi Neşriyatı idare eden Cevat Fehmi Başkut ise 51'indedir. Ecvet Güresinin idaresindeki Ankara bürosu da gazetenin ciddiyetle mütenasip bir faaliyeti devam ettir mektedir. Cumhuriyetin her çevredeki itibarı, gazetenin kuruluşundan otuzdört sene sonra Cumhuriyetçilerin en büyük yardımcısı olmaktadır.

Cumhuriyetin simdi bir şeyi daha meşhurdur: Futbol takımı, Kaptanlığını Ömer Sami Coşarın yaptığı tim, Babıâlide rakiplerine duman attırmaktadır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Piyasa

Sakal ve bıyık arasında

Geçen haftanın sonuna doğru, gazetelerin baş sayfalarında yer alan İzmir Ticaret Odasının raporu. Millî Korunma Kanunu tatbikatının yarattığı haklı feryatlardan sadece bir tanesidir. İzmir tüccarlarının derdi, pamuk fiatlarının götürü olarak tesbitiyle başlamıştır. Pamuktan sonra zeytinyağı fiatlarına sıra gelmesi şikâyetleri daha da arttırmıştır. Tabii ki, mutad üzere haksız kararın "tamir"i için Ankaraya, başında Osman Kibarın bulunduğu heyetler gönderilmiş, "Beyfendi"yle randevu teminine çalışılmıştır.' Bilhassa çırçır fabrikatörlerinin, az zengin D. P. lilerden müteşekkil heyeti bir alaturka kurnazlık nümunesiydi. Bu az zengin D. P. li heyetin, geçen Aralık ayında hükümeti tenkit etmeden yapılan hatâyı rakkamlara dayanarak "çok münasip bir lisanla büyüklere arzetmesi" kararlaştırılmıştı. Ama bu alaturka kurnazlık, alınan kararı değiştiremedi. İzmir Ticaret Odasını, yine rakkamlara dayanmakla beraber, "daha az münasip bir lisanla" derdini gazete sütunlarına aksettirmeye sevkeden sebep, büyüklerin hatayı tamir etmemekteki inadı olsa gerektir.

Hazırlanan rapor, tenkit ve tavsiyelerden ibarettir. Tavsiyelerin hepsine, doğru demek kolay değilse de, tenkitlere hak vermemeye imkân yoktur. Millî Korunma Kanununun, onyedi senelik tatbikat devresinde oniki defa tâdile uğraması, ona dayanılarak çıkartılan koordinasyon kararları sayısının 1135 i aşması, bir o kadar da tamim ve sirküler yayınlanması bile. her muvaffakiyetsizliğin yeni bir yasakla önlenilmeye çalışılmasının neticesidir. Hakikaten, şiddetli müeyyidelerine rağmen kanun ve onun gerisinden gelen kararlar, sirkülerler, temel gayeleri olan fiat yükselmelerini durdurmayı bile başaramamışlardır. Mayıs 1956 da 156 olan geçinme endeksi, 1957 Temmuzunda 174'e ulaşmıştır. Bu artış. hâlen de devam etmektedir. Seçimlerden sonra hükümet te, bu muvaffakiyetsizliğin farkına varmıştır. Fakat bulduğu çare, maliyeti şişirmeyi kârlı bir hale getiren "maliyet + kâr yüzdesi" sistemini, götürü olarak azamî satış fiatları tesbitiyle değiştirmekten ibaret kalmıştır. Pamuk, zeytinyağı ve nebatî yağlar bu narha tâbi maddeler arasındadır. Tüccar bu durumda tabii ki zararlara uğramıştır. Mesele sadece tüccarların zarara uğramasından ibaret kalsaydı, meşhur ceridenin fıkra yazarı iktisatçı bir hanım gibi, "evvelce kazandıklarına tutsunlar" denilebilirdi. Gelgelelim karakuşî fiat yükselmeleri, artmasına en çok muhtaç olduğumuz bir anda, istihsali azaltabilecek bir mahiyettedir. Maliyeti yüksek olan müstahsil, tabiatiyle sahneden çekilecektir. Diğer müstahsil de "mümkün olduğu nisbette, azami satış fiatları tesbit edilen malları istihsal etmiyecek veya bunları daha az miktarda piyasaya arzedecektir. Zeytin ve narenciye gibi kolaylıkla terkedilmesi mümkün olmıyan sahalarda bile, diğer maddelere nazaran düşük olan fiatlar karşısında ağaçların bakımı ihmal edilecek ve dolayısiyle istihsal azalacaktır". Bir taraftan istihsalin azalması, diğer taraftan bazı fiatların maliyetten aşağı tesbit edilmesi dolayısiyle, munzam istira gücünün ortaya çıkması, mal arzı ve talebi arasındaki muvazenesizliği daha da arttırmaktadır. Bundan başka fiatları dondurulmayan maddeler için de tüccarın ve alıcının gönlü pek rahat değildir. Bu maddelere de her an fiat biçilmesi endişesi, ticaret hacmini daraltmıştır. İşte sayısız kararlardan ve sirkülerlerden sonra durum budur.

Fiatlar durdurulamadığı gibi, zaten az olan istihsal baltalanarak, işler daha karışık bir hale getirilmiştir. Narhların tesiri bilhassa gelecek yıllar daha bariz bir şekilde ortaya Çıkacaktır. O halde ne yapmalı? İzmir Ticaret' Odasına sorarsanız yapılacak iş, ticaretin tamamiyle serbest bırakılmasıdır. Bu takdirde belki bazı maddelerin fiatları biraz yükselecek, fakat "herşeye rağmen" rahat ve huzur hakim olacak", karaborsa ortadan kalkacak, hâlen bulunmıyan maddeler bulunacak, devletin vergi tahsilatı çoğalacak, suistimal azalacaktır. Bütün bunlar doğrudur ve sırf iktisadî bakımdan İzmir Ticaret Odasının tezi mantıkidir. Yalnız, mevcut güçlüklerin temel sebebi olan para ve kredi genişlemesi yoluyla iktidarın enflâsyonist siyaseti devam etmektedir. İştira gücünü ölçüsüz şekilde arttıran bu gidişe, istihsal ve ticaret şebekesinin iptidailiği de ilâve edilince nüfusu hızla artan bir memlekette, fiatların herhangi bir seviyede istikrar kazanacağına inanmak' güçleşmektedir. Mevcut şartlar altında satıcı kral, alıcı, boynu bükük bir ricacı durumundadır. Kralı istediği gibi yegâne kudret dört senede bir sandık başına gitmekten ibaret bulunan zavallı "tebaa"nın derdine derman getirecektir? Enflâsyonist siyaset-yani asıl dert- devam ettiği müddetçe ister serbest bırakılsın, ister önüne kanuni manialar dikilsin fiatların koşusu önlenemiyecektir. Asıl suçlu olmasına rağmen, sosyal ve siyasî mülâhazaları da gözönünde bulundurması gereken iktidarın bu durumda, fiatların başıboş bırakılmasına seyirci kalamıyacağını kabul etmek lâzımdır. İktidar mutlaka bir şey yapmak zorundadır. Ne var ki, mücadele için en kötü yol seçilmiştir. İktisadî siyasetin sebep olduğu hastalık, polis tedbirleriyle tedaviye çalışılmaktadır.. Elbette ki sadece yasaklar ve emirlerle, iktisadî hayatı iyileştirmeye • çalışan bir siyasete, herşeyin serbest bırakılmasını isteyen Ticaret Odasının görüşü tercih edilmektedir Ama kabul edilmelidir ki bu iki müfrit görüşün ortasında bulunan başka -ve üstelik mâkul- yollar da mevcuttur; Bu yollar derde deva arayanları hastalığın hakiki sebebine, yani enflâsyonun tedavisine götürebilir. Şöyle ki bütçeyi, gittikçe artan muazzam açıklarla kapatan ve Merkez Bankasını bir sebil çeşmesine çeviren siyasete mutlaka son verilmelidir. Bu yapılmadığı takdirde, ne tüccarı, ne İktidarı, ne de herkesten fazla düşünülmesi lâzım gelen müstehliki memnun etmek mümkün olacaktır. Ne çare ki, iktidar son zamanlardaki itiraflarına ve vaadlerine rağmen. bu yolda en ufak bir uslanma alâmeti göstermemektedir. Neticede de tüccar olsun, iktidar olsun, boynu bükük müstehlik olsun, herkes mevcut durumdan şikâyetçidir. .

Baştacı yapılan bu yasak siyasetinin iktisattan anlamasa dahi siyasî zekâsını en azılı düşmanlarının bile teslim ettiği Makyavelden sınıf geçecek not alamıyacağı hususunda tereddütsüz bahse girilebilir.

Osman Kibar
Tamirci başı

Dış Ticaret

Allah Kerim

Geçen haftanın ortasında, Strasbourg'da Avrupa Konseyinin Bakanlar Kuruluna başkanlık eden Fatin Rüştü Zorlu, sadece Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinin 'akıbetiyle meşgul değildi; Zira Konseyin halletmek zorunda olduğu daha "cid-

di" meseleler vardı. Serbest mübadele bölgesi bunlardan biridir. Bu mesele bir yıldan beri ihtiyar kıt'anın en ciddi olmasa bile en çok konuşulan mevzuu haline gelmiştir. Avrupanın diğer teşekküllerinde olduğu gibi, Konseyde de aylardır serbest mübadele meselesi hararetle münakaşa edilmektedir. Bu sebeple, Bakanlar Kurulu Başkanı, Ankaradan üç bin kilometre ötede bile ne fikrini, ne zikrini değiştiren iki hak sorucusuna cevap verdikten sonra günün temel iktisadi mevzuuna geçti. İktisadî işbirliğinin Avrupa için ne kadar hayatî olduğunu belirten bir konuşma yaptı. Zorlu çok tabii ki, zihnini en çok işgal eden Konsey memleketlerinin birbirlerine yardım runda kaldı. Başkanlık vazifesi, haetmesi mevzuunu kapalı geçmek zokikî fikirlerini serbestçe ortaya dökmeye mâni oluyordu.

İstişari Mecliste de Hollandalı Van der Goes Van Naters ve İngiliz John Hay'in serbest Dazar hakkındaki iki raporu dinlendi. Pazarın kurulmasında rastlanan güçlüklerin nasıl yenileceğini araştırmakla meşgul olan iki rapor da bir uzlaşma zihniyeti içinde bütün manialarır aşılacağı neticesine varmaktadır. Bahsedilen manialar, altı Avrupa memleketinin kurduğu Müşterek Pazar ile, Serbest Mübadele Bölgesinin fikir babası İngiltere arasında anlaşmazlıklardan ibarettir.

Almanya, Belçika, Hollanda da iki tarafı memnun edecek bir uzlaşma yolu aramakla meşguldürler. Kısaca, 'bütün münakaşa Batı Avrupa -memleketleri etrafında dönmektedir. Sanki Avrupa, sadece Batı Avrupadan ibarettir. Sanki ailenin Türkiye, Yunanistan gibi daha az zengin mensupları mevcut değildir. Bu Avrupa! dalgınlık karşısında "biz de varız" demek vazifesi İsmail Şener'e düştü. Şener İstişari Mecliste Türkiyenin de Serbest Mübadele Bölgesine katılmayı düşündüğünü açıkladı. Fakat bunun için ziraî mahsuller bölgeye dahil edilmeli, Kalkınma içinde bulunan Türkiyeye onbeş sene mühlet verilmeli, bu devre zarfında Türkiye kendi pazarlarını kapalı tutarken, diğer nazarlar ona açılmalıdır. En mühimi de yeni ticari düzene ayak uydurabilmesi için, zengin akrabalar fakir akrabalara, yardım etmelidir dedi. İsmail Şener tabii ki şahsı adına konuşmuştur. Fakat tamamiyle Türk hükümetinin tezini aksettirdiğine hükmedilebilir. Türk tezi istikbal hakkındaki bir bahisten ibarettir. Bana hemen şimdi kredi verin, pazarlarınızı açın, on beş yıl sonra ben de size pazarlarımı açacağım denmektedir. Zayıf bir ihtimal olmakla beraber, ailenin zengin üyeleri farzedelim bu teklife evet dediler, sonra ne olacaktır? Gerçi onbeş sene bazıları için çok uzak bir istikbaldir. Fakat Türkiyenin hayatında onbeş yıl hiç bir şey değildir. Göz açıp kapayıncaya kadar vâde dolacak, kapıları Avrupalı iş adamlarına açmak gerekecektir. Türk sanayii, ileri memleketlerin rekabetine dayanabilecek midir? Kabul etmek lâzım ki. yirmibeş senelik sanayileşme dâvamıza rağmen, prodüktivite kelimesi- daha Türkiyeye girmemiştir. Ancak yeni yeni adı işitilmektedir. Bu yılki bütçe müzakerelerinde Somuncuoğlu bu kelimeden yepyeni bir şeymiş gibi bahsetmiştir. Türk İktisat Cemiyeti de, bu hatta başında tertiplediği üç günlük konferansta bu kelimenin ne olduğunu, ehemmiyetini anlatmaya çalışmıştır. Prodüktivite kabaca, işgücünü, makinaları en verimli şekilde kullanarak maliyetin imkân nisbetinde azaltılmaya çalışılması diye tarif edilebilir. Meselâ Amerikada bir maden işçisi, günde dörtbin kilo kömür istihsal ederken, bir Türk işçisi ancak bin kilo çıkartabilmektedir. Yanı bir Amerikan işçisi dört Türk işçisinin yaptığı işi tek başına yapmaktadır. Bu durumda, prodüktivitesi yüksek memleketlerle rekabet etmek, elbette kolay olmıyacaktır. Kaldı ki, son yılların, başıboş iktisadî kalkınması, prodüktivite aleyhine cereyan etmektedir: Enflasyon her işi kârlı hale getirmekte, iş adamları maliyetlerini sıkıştırmak zaruretini duymamaktadır. İthalâtın daralması dolayısıyla, gelişigüzel kurulmuş iptidai atölyeler mantar gibi yerden bitmektedir.

Neticede ortaya konan mallar, kalite bakımından düşük, maliyet bakımından ateş pahası olmaktadır. Bu durum, düzeleceği yerde, Odalar Birliğinin sanayileşme hakkındaki incelemesinin ortaya koyduğu gibi- artma temayülü göstermektedir. On beş yıl sonra kapılar açıldığı zaman, rekabete hazır olmıyan hakikaten yerli sanayiin, iskambilden bir kule gibi devrileceği hususunda hiç şüphe edilmemelidir. Ancak, onbeş yıl ileriyi düşünerek şimdiden girişilecek plânlı bir iktisadî kalkınma, Türkiye için Serbest Mübadele Bölgesine girmeyi avantajlı bir hale getirebilir. Ama malûmdur ki, İktidarın ilgilendiği tek mesele kredi bulmaktan ibarettir. On beş yıl sonrası için tabii ki "Allah Kerim" denmektedir.

Fatin Rüştü Zorlu
Önce can, sonra canan

Kalkınma

Şu ümit te olmasa

Geçenlerde Middle Eastern Affaires dergisinde bölgeyi iyi tanıyan iktisat doktoru Alfred Michaelis Orta Doğu memleketlerinin 1957 yılındaki iktisadî durumunu inceliyen yazısında Türkiye hakkında şu neticeye varıyordu: "Türkiyenin iktisadî durumu bozulmakta devam* ederek, yıl sonunla bir çıkmaza yasıl olmuştur. Tediye muvazenesi güçlüklerin temelini teşkil etmektedir. İhracat gelirlerinin yüzde 40'ının dış borçların Ödenmesine gitmesi bu güçlükleri daha da arttırmaktadır. Hükümet borçların hakiki miktarım bir sır gibi saklamaktadır. Ama bu borçların 1 milyar Civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiyenin 1957 Eylülü başında Avrupa Tediye Birliğine borcu 428 milyon dolara yükselmiştir. Dış borçlanma -ekseriya ticari- yıldan yıla artmaktadır. Bu durumda Türk Hükümetinin, Amerikadan istediği 300 milyon dolar, ancak "delik tıkama" ya yarıyabilecektir.

Başbakan Menderes enflasyon ve artan dış borçlara karşı "ümitsiz" bir mücadeleye girişmiştir. Yatırım siyasetinin bir gün mevyalarını vererek güçlükleri halledeceğini ummaktadır. Fakat temel mesele, şimdiki durumun "ilânihaye" sürüp sürmiyeceği ve yatırımların getireceği istihsal artmasının, sadece iç talebi değil, gerekli ihracat fazlasını karşılayacak büyüklükte olup olmıyacağıdır."

Dr. Michaelis'in yazdıkları tabii ki şimdiye kadar bilinene bir yenilik getirmemektedir. Ciddî Türk iktisatçıları da yıllardır aynı şeyi söylemekte, iktidar yıllardır bu sözleri duymamakta ısrar etmektedir. Hatta D.P. iktidarının doktrinlere dudak büken bası doktrinerleri, arazinin, çizdiği yanlış haritaya tabi olmasını isteyen mutahassıp haritacının gafleti içinde, "nazariye bizim tecrübemize bakarak, kendini ayarlasın" demektedirler. Maceranın, iktisadi siyaset sanıldığı müddetçe bu hikâye bir müddet daha işitilmeye namzettir. Ama Dr. Michaelis'in sözüyle, herhalde "ilânihaye" devam edemiyecektir.

Nâsır, Voroşilofla Kruçefin arasında
Dostun da şarap gibi eskisi kıymetlidir

Sovyet Rusya

Binbir gece masalı

Geçen haftanın ortasında, dokuz jetin refakatinde Moskova hava meydanına gelen, mükellef Tupolev 104 uçağından uzun boylu, beyaz muntazam dişlerini gösteren candan gülüşü, siyah kıvırcık saçları ve hafiften beceriksiz tavırlarıyla bütün dünyanın tanıdığı bir sima, Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkanı Nâsır iniyordu. Bulganin hariç, bütün Kremlinli liderler meydandaydılar. Totaliter memleketlerde âdet olduğu üzere halk da, "bu mutlu güne bir bayram sevinci içinde" katılmakta kusur etmemişti. Yalnız buradaki halk, başka yerlerde görülenden biraz farklıydı. Sadece elleri bayraklı talebelerden ibaret değildi. Kocaman portreleri taşıyan kalabalık bir, işçi kütlesi de, "Reis" e hoş geldin demeye gelmişti. Makyavelin hiç şüphesiz tam numara vereceği Kremlinli liderler, birkaç yüz cübbeli ulemayı da, komünizmin dine olan hürmetini göstermek için, meydanda ispatı vücut ettirmeyi unutmamışlardı. Amerikan Sefiri de karşılamaya gelenler arasındaydı. Talihsiz Süveyş seferi dolayısıyla Mısırla diplomatik münasebetleri kesilen İngiltereyle Fransanın sefirleri tabii ki ortalıkta görünmüyorlardı.. Batıdaki Cumhurbaşkanlığına tekabül eden Sovyet Presidium'unun Başkanı Voroşilof, üç kelime içinde emperyalizme ateş püsküren kısa bir konuşma yaptı. Reis, suya sabuna dokunmıyan bir mukabelede bulundu. Sonra Cadillac'lardan aşağı kalmayan muhteşem Zis'lere binilerek Kremlin yolu tutuldu. Başkan Nâsır da, Belçika Kraliçesi Elizabeht, İran ve Afgan Şahları gibi Kremlin'de misafir edildi.

Ruslar, Nâsırın ziyaretinin muazzam bir hâdise olması için hiçbir şeyi esirgememeye hazır görünüyorlar. Hatta Almanyadan gelen haberlere inanmak lâzım gelirse, Nâsırın gelişi şerefine fezaya son ayların modası bir hava fişeği fırlatılacaktı. Ne çâre ki, adına Sputnik denilen bu dört tonluk hava fişeği, ilk Amerikan fişekleri gibi kazaya uğramıştır. Fakat Sputniksiz de olsa, bütün Kremlin Nâsır için seferber olmuştur. Fabrikaları ziyaretler, ziyafetler birbirine takip • etmektedir. Reis 1 Mayıs günü, Lenin'in mezarı yanında, kalpaklı komünist liderlerle birlikte yüz binlerce işçinin geçit resminde hazır bulunmuştur. Reis, bu on sekiz günlük ziyaret zarfında, en az yirmi nutuk verecek, bir o kadar da dinliyecektir. Bu rakama tabii ki, kadeh kaldırırken Ziyafetlerde yapılan konuşmalar dahil ' değildir. Nâsır, Kremlindeki ilk akşam yemeğinde hakikaten formundaydı. Batıya karşı ateş püskürdü. "Orta Doğuda kaybettiği mevkileri yeniden' ele geçirmek için Süveyşe saldıran emperyalizmin aklını oynattığını" söyledi. Batıyı İsrail dolayısıyla ithamı, daha da endişe vericiydi: Nâsıra göre emperyalizm "Arapları tehdit ederek Batının himayesine sığınmalarını temin için, Arap milletlerinin ortasında İsrail Devletini yaratmıştır." "Batı İsraile silâh vermekte, Araplara hayır demektedir."

Ateşli nutukların yanı sıra kapalı kapıların arkasında, Kruçef ve diğer Sovyet liderleriyle, siyasî ve iktisadî konuşmalar da başlamıştır.. Reisin iktisadî bakımdan muazzam rakkamlara erişen yeni kredilerle döneceğinden şüphe edilmemelidir. Birleşik Cumhuriyetin iktisadını, Sovyet blokuna tâbi bir hale getirmek ve Doğu ve Batı arasında tereddütler geçiren diğer az gelişmiş memleketleri özendirmek için Rusya, kesenin ağzını açmaktan kaçınmıyacaktır. Siyasi bakımdan ne gibi, sürprizler hazırlandığı henüz belli değildir. Kremlinin Nasırı, Orta Doğu petrolünün millileştirilmesi hususunda bir kampanya açmaya teşvik etmesi kuvvetle muhtemeldir.. Dulles, geçen haftaki basın konferansında petrolün millileştirilmesi mevzuundaki endişelerini saklamamış, Musaddık'ın talihsiz denemesinden ibret alınmasını söylemiştir. Dulles'a göre, petrolün yegâne alıcısı Batıdır, Rus teknisyenlerinin yardımıyla tesisleri işletmek kabilse de, millileştirilen petrol müşteri bulamıyacaktır. Yalnız Avrupanın, bir sürü fırtınadan sonra, ister hususî, ister millî olsun Orta Doğu petrolünden vazgeçmiyeceği de bir başka hakikattir. Nitekim, millileşti diye hiç

kimse Süveyş kanalından geçmemezlik etmemektedir. Millileştirme meselesi dışında, İngilterenin elindeki petrol şeyhliklerine, Krallar Federasyonuna karşı giciştiği mücadelede daha cüretkâr davranması için Rusya, Nasırı cesaretlendirecektir. Acaba Kruçef ve Nâsır, İsrailin 1947'de Birleşmiş Milletlerin çizdiği hudutlara çekilmesi hususunda bir kampanyaya başlıyacak kadar ileri gidecekler midir? Sadece İsrail değil, Nuri Said ve Batılılar endişe içinde bu suale bir cevap aramaktadırlar. Böyle bir teşebbüsün Rusyayı Arapların lideri haline getireceğinden şüphe yoktur. Kruçefin ve Nâsırın, tehlikelerini görerek. Orta Doğuyu altüst edebilecek kudretteki bu Sputnik'i fırlatmaktan şimdilik çekineceklerini ümit etmek lazımdır.

Reis hâlen Rusya içinde Presidium üyesi Muhiddinof'un refakatinde uzun bir seyahate çıkmıştır. Orta Asyadaki müslüman memleketlerini ziyaret edecektir. Kırk küsur milyon müslüman Türkü, 1920-1926 yılları arasında zorla Sovyetler Birliğine bağlıyan zâlim bir emperyalizm nümunesi, müslüman kardeşlerinin hürriyeti için döğüşen emperyalizm düşmanı Reise, bir diğergâmlık nümunesi olarak sunulacaktır. Orta Asyadaki bu kâğıt üzerindeki Cumhuriyetlerin, kendi işlerini kendilerinin idare ettikleri, camilerin açık bulunduğu, halkın saadet içinde yaşadığı Nasıra gösterilecektir. Mamafih Ruslar, Başkanın dikkatini işin bu "pürüzlü" cephesinden çok, Orta Asyanın sanayileşmesine çekmeye çalışacaklardır. Taşkent ve havalisinin. 200 milyonluk Rusyanın pamuk ihtiyacının büyük kısmını karşılıyacak muazzam bir pamuk tarlası ve tekstil merkezi haline gelmesine, pamuk memleketi Mısırın hissiz kalamayacağını düşünmektedirler.

Seyahatin akisleri

Geçen haftaki Batı gazeteleri, Nâsırın seyahatinin tefsirleriyle doludur: Yalnız bu tefsirler bir iki ay öncesine kadar, Batıda Nâsır hakkında yapılan tefsirlerden farklıdır. Sanki bütün ciddî gazeteler elbirliği etmiş gibi bir zamanların muhteris diktatörleriyle iyi geçinmeyi tavsiye etmektedir. New York Herald Tribüne'a göre Nasır devlet adamı kalitelerine sahip bir adamdır. The Ob server "yeni bir Hitler değil, yeni bir Garibaldi" olan Nasırla, bütün güçlüklere rağmen iyi geçinmenin zaruri olduğunu bildirmekte artık miyopluktan kurtulup, silâh kuvvetiyle iş görülmiyeceğini anlamanın zamanı geldiğini söylemektedir. Le Monde, Zirve Konferansında Orta Doğunun tarafsız hale getirilmesini düşünecek kadar ileri gitmektedir. The Economist, Batının "Arap milliyetçiliğini muvakkat ve can sıkıcı bir hâdise" saymaktan vazgeçerek, Nâsıra karşı olan siyasetini

Dag Hammerskjoeld
Haşlandı

değiştirmesini lüzumlu bulmaktadır. New Chronicle "ya Rusyayı Adenden Türk hududuna kadar olan sahada entrikalarını yürütmekte serbest bırakmak, ya Nâsırla yeniden iş görmeye başlamak" gibi. Batıyı üçüncü şıkkı olmıyan bir tercihe davet etmektedir. Maamafih, bu "yeniden doğuş" un en enteresan misalini, Mr. Dulles'ın her sabah saat yedide okuduğu The New York Times vermektedir. Gazetenin Başmuharriri Sulzberger, "Nâsırla olan münasebetlerimizin değerlendi' rilmesinde dikkat edilmesi gereken bazı kıstasların tefsiri" başlıklı yazısında, Amerikanın Orta Doğu siyasetini AKİS'in aylardır kullandığı kelimelerle tenkit etmektedir. Sulzberger de, AKİS gibi, Amerikanın Orta Doğudaki hatasının maziyi temsil eden adamlarla iş görmek olduğunu yazmaktadır. Amerika, "Beceriksiz Kral Suud" u ön plâna sürmüştür. Tabii ki, Faysal fiilen Suudun yerini alınca, Araplar bunu Amerikanın mağlûbiyeti olarak kabul etmişlerdir. New York Times, daha sonra memleketinin Nuri Saidle olan sıkı münasebetlerine takılmaktadır. Batı dostu Nuri Said, memleketini otoriter bir şekilde idare etmektedir. Fakat o ihtiyarlamıştır ve Irakın siyasi hayatı gittikçe artan bir hızla istikrarsızlığa doğru gitmektedir. Nuri çekilince, onun yerini Amerikan düşmanı kimseler alabilir. Bu kimseler sadece Nuri düşmanı oldukları ve biz Nuriyi desteklediğimiz; için Amerikanın aleyhine döneceklerdir. Bu teşhisin doğruluğunu kabul etmemek imkânsızdır. Meselâ Türkiye de, Arap dünyasında pek sevilmiyorsa, bunun başlıca sebeplerinden biri Nuri Said ile olan yakınlıktır.

Sulzberger "Arapların kendi aralarındaki soğuk harbe bizim de iyice karışmamıza hiç bir lüzum yoktur" diyerek Amerikadan başkalarını da ilgilendirecek yerinde bir müşâhadede daha bulunmaktadır. Yani İrak, Ürdün, Mısır, Suriye, Lübnan, Suudi Arabistan arasında olup biten hâdiselerde taraf tutmak, Sulzberger'e göre yanlış bir yoldur. Bu tenkitlerden sonra Dulles'ın her sabah okuduğu gazetenin başyazarı Nâsıra hakikaten tarafsız kalma şansının verilmesini tavsiye etmektedir. Hâlen yapılacak iş, Nâsırın onsekiz günlük seyahatinden eskisi gibi tarafsız dönüp dönmiyeceğini beklemekten ibarettir.

Doğu Batı

Beyaz ayılar

Zirve konuşmalarının etrafında, Rusya ve Amerika arasında girişilen propaganda yarışmasında Dul" les, nihayet geçen hafta bir manş kazanmıştır. Rusların kutuptaki tehlike mevzuunda Güvenlik Konseyinde attıkları topu Dulles mahirane bir raket darbesiyle hasma iade etmesini bilmiştir. Hakikaten Amerika Dışişleri Bakanı, Ruslar Güvenlik Konseyindeki, Amerikanın Rusyaya doğru hidrojen bombası taşıyan bombardıman uçakları göndermesi şikâyetini geri alır almaz, Eisenhower'in kutupların teftişi planıyla Konseyde taarruza geçmiştir. Ruslar müdafaadadır. Bir zamanlar - Eisenhower Planıyla "kutuplarda teftiş edilecek sadece beyaz ayılar var" diye alay edenler şimdi, "Amerikanın maksadının Rus arazisinde askerî malûmat toplamak" olduğunu söylemektedirler. Ama Güvenlik Konseyinin geri kalan on üyesi, aynı şekilde düşünmemektedir. Bunların Onu da, kutuplarda bir teftiş sistemi kurulmasını münasip karşılamıştır. Polonya ve Çekoslovakyanın da bu fikre katıldığı söylenmektedir. Dünya Evinin tarafsız Genel Sekreteri Mr. H. bile. plânın lehinde konuşmaktan kendim alamamış ve Rus delegesi Sobolev tarafından sert bir şekilde tehkit edilmiştir. Sobolev'e göre Mr. H. nın tutumu, "Genel Sekreterin otoritesini kuvvetlendirmiyecek. bilâkis azaltacaktır." Büyük bir ilgi uyandıran Amerikan Plânı, Rusyanın 83 üncü defa vetosunu kullanması üzerine, tabii ki suya düştü. Ama Amerikanın psikolojik bir zafer kazandığı muhakkaktır.

Bu arada, sefirler kademesinde Moskova'da başlıyan müzakereler, Rusların sertleşme alâmetleri göstermelerine rağmen devam etmektedir. Rus Dışişleri Bakanı Gromyko, Uç Batılı sefiri bir arada kabul etmek için, Polonya ve Çekoslovakyanın da müzakerelere katılmasını şart koşmuştur. Polonya ve Çekoslo-

vakyanın bu konferans masasına oturmasına ise Batının razı olması imkânsızdır. Bu durum karşısında yakınları Dulles'a, konuşmalara son vermesi tavsiyesinde bulunmuşlardır. Fakat Dulles aynı fikirde değildir. Batılı sefirlerin Gromyko tarafından teker teker kabul edilmesine ses çıkarmıyarak konuşmalara devam etmektedir. Maamafih Batı çevrelerinde Rusyanın sertleşmesi karşısında Zirve Konferansının muvaffakiyet şansının azaldığı düşünülmektedir. Bazı tefsirciler, bu sertleşmeyi Kruçefin mevkiinin sarsılmasına hamletmektedirler. Bu görüşe göre, atom bombaları denemelerine Rusyadan sonra Batının da son vereceğini iddia eden Kruçef, arkadaşlarının itimadını kaybetmiştir. Macaristanda 10 Nisanda yaptığı konuşmanın ilk defa olarak Pravda tarafından sansürü, Tito ziyaretinin tehir edilmesi ve Yugoslavya aleyhinde neşriyat yanılması bu tezin dayandığı deliller arasındadır. Hakikaten Rusyanın Yugoslavyaya karşı takındığı son tavır ve "Sosyalist cephesinin vahdeti" üzerinde ısrar, ancak bir sertleşme siyaseti içinde mânâ kazanmaktadır. Keza, Güvenlik Konseyindeki şikâyet, Silâhsızlanmadan ümit kesilince mantıken anlaşılır bir hale gelmektedir.

Fakat bu sertleşmeye rağmen zirve konuşmaları herhalde yapılacaktır. Ana konferansın muvaffakiyet şansları hakkında iyimser davranmak gittikçe güçleşmektedir.

Malta

Ya al, ya bırak

Geçen haftanın ortasında, İngilterenin Akdenizde Kıbrıstan çok güvendiği Maltadan gelen haberler, NATO üssü bulunan bu adada da huzursuzluğun başladığını göstermektedir. Maltayı bir İngiliz Vilâyeti haline getirmeye çalışan ve iki yıl evvel Avam Kamarasında büyük sempati toplıyan Başbakan Mintoff istifasını vermiştir. İşçi Partisi liderinin istifasını protesto için sendikalar yirmi dört saatlik bir grev ilân etmişler, nümayişler yapmışlardır. İkinci Dünya Harbinde gözünü budaktan sakınmayan komandolara şeflik eden Ada Valisi Sir Robert Laycock, Mintoff'un müdahalesine rağmen bir kısmı atlı 900 polis kullanarak nümayişleri bastırmıştır. Yeni karışıklıkları önlemek için Va-- Maltadaki fevkalâde emniyet tedbirlerini arttırmıştır. Mintoff öfke içindedir. Valiye atıp tutmakta, " O sadece bir askerdir, politikadan hiç ama hiç anlamamaktadır. İstifamı kabul ettikten sonra benden günlük işlere bakan bir hükümet kurmamı istiyecek kadar devlet işlerinin cahilidir!" demektedir.

Maamafih geçen haftanın sonuna doğru, ada yeniden sükûnete kavuşmuştur. Dan Mintoff, halkı İngiliz aleyhtarı nümayişlere son vermeye davet etmiştir. Fakat Malta Bayrakları 1 Mayıstan itibaren, Vali fevkalâde tedbirleri kaldırmadıkça hiç bir yere asılmıyacaktır. Malta hâlen bayraksızdır. Mintoff, Maltayı bir İngiliz Vilayeti yapmaktan ümidini kesmemiştir. Ama "bu gayede muvaffak olamazsa" Mintoff Maltalıların istiklâl yolunu seçeceklerini söylemektedir.

Arjantin

Demokrasiye doğru

Geçen haftanın sonuna doğru Arjantinde Aramburu'nun askeri idaresi son buluyor, seçimle işbaşına gelen Cumhurbaşkanı Frondizi vazifesine başlıyordu. İlk iş olarak Meclis önünde yemin eden Cumhurbaşkanı hasta yatağından yeni kalkmıştı. Zayıf ve solgun görünüyordu. Başkan yardımcısı Gomez de yemin ettikten sonra Frondizi mesajını okumaya başladı. Cumhurbaşkanı berrak ve yüksek bir sesle "Hükümetin, halk adına bu ana kadar olan bitenin üzerine bir perde çektiğini" söyledi. Arjantinde "geniş ve cömert bir af" ilân edilecektir. Bütün siyasî partiler yeniden serbestçe kurulabilecektir. Demek ki Peroncular Arjantinde yeniden faaliyetlerine başlıyabileceklerdir Peroncuların reyiyle işbaşına gelen Cumhurbaşkanı, bu kararıyla sadece şükran borcunu ödemekle kalmamakta, demokrasinin bir icabını yerine getirmektedir. Yalnız Peron ve taraftarları demokrasi oyununu oynamaya hazır madırlar? Yoksa zorla işbaşına gelmenin yollarını mı arıyacaklardır? Diğer taraftan seçim neticelerine boyun eğen askeri junta, demokrasiye tahammül edebilecek midir? General Aramburunun mutedil davranmasına mukabil, Amiral Rojas'ın iktidarı hiç te istiyerek terketmediği söylenmektedir. Cumhurbaşkanının vazifesine başlamadan evvel, Juntanın bir iki nahoş hareketi, ordunun da demokrasi oyununu canı gönülden oynıyacağı hususunda şüpheler uyandırmaktadır. İşte Arjantinde demokrasi devresi böyle bulutlu bir sema altında başlamaktadır. Cumhurbaşkanının maharet ve dirayetinin bu bulutları dağıtacağını ümit etmek lâzımdır.

Dan Mintoff
İlle de birleşelim!

Amerika, Arjantinin yeni milliyetçi ve solcu hükümetine karşı anlayışlı davranmaktadır. Başkan yardımcısı Nixon'un merasimde hazır bulunmak için gönderilmesi bunun delilidir. Nixon, Frondizinin konuşmasında Amerikaya çatan cümleleri olgun bir tebessümle karşılamasını bilmiştir. Cumhurbaşkanı bilhassa, Amerikanın dışarıya zirai mahsul fazlalarını satmasına çatmıştır Frondizinin "dumping" adını verdiği bu satışlar, başlıca, zirai mahsul satıcısı olan Arjantini rahatsız etmektedir. Arjantin Cumhurbaşkanı, Sam Amca ziraî mahsul fazlasını satmaktan vazgeçerse, Türkiye ve diğer bazı memleketlerin etsiz, buğdaysız kalacağına tabii ki aldırış etmemektedir.

Fransa

Hep aynı Hikâye

Fransa bu haftanın ortasında hâlâ hükümetsizdir. Tabii ki hükümetsiz kalmaya alışık olan Fransızlar bu duruma aldırış etmemektedir. Hükümetsiz de işler hemen hemen eskisi gibi yürümektedir. Bidault'dan sonra Pleven de hükümeti kurmaktan vazgeçmiştir. Bidault'nun muvaffakiyetsizliği mevcut şartlar altında şiddet taraftarı sağcı bir hükümetin kurulamıyacağını göstermiştir. Bunun üzerine en mantıki hareket, Cumhurbaşkanı Coty'nin Cezayirde anlaşma taraftarı liderlerden birini, meselâ Mitterand'ı Hükümeti kurmaya davet etmesi olacaktı. Fakat Cumhurbaşkanı Pleveni işbaşına çağırmıştır. Pleven Cezayir hakkında dayanacağı bütün partilerin üzerinde anlaşacağı bir beyanname hazırlamakla işe başladı. Ortaya konan beyanname her türlü tefsire müsaitti. Eski Başbakanlardan Pinay, Cezayir beyannamesini "bir tas ılık ıhlamur"a benzetmiştir Buna rağmen Sosyalistler Plevenin teşebbüsünü beğenmemişler ve Başbakan adayı sahneden çekilmek zorunda kalmıştır. Şimdi şansını denemek sırası Hristiyan Demokratlardan Pfilimlin'indir. Pfilimlin'in Pleven'den daha şanslı olacağını ümit etmek zordur.

K A D I N

Sosyal Hayat

Başarılı bir sergi

Demokratik bir sistem içinde, başarılı bir çalışma yılı geçiren Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneği, Türk-Amerikan Derneğinde güzel 'bir sanat sergisi açmış bulunmaktadır. Bu sergide üyeler ve üyeleriri eşleri, bir senelik sanat faaliyetlerini teşhir etmektedirler. Güzel tabloların yanında el işleri, hattâ moda kolunu ilgilendirecek güzel giyim ve süs eşyaları vardır. Meselâ bu sergide Ayten Gürelinin gri saten üzerine işlenmiş nefis bir gece elbisesi ve gece çantası teşhir edilmek tedir ve gene Ayten Gürelinin yapma çiçekleri, küçük sanatlar sınıfından ayrılıp güzel sanatlara dahil edilebilecek kadar' ince ve emek mahsulü çiçeklerdir. Bilhassa Ankara pembesi ismini taşıyan güller, seyircilerin hayranlığını kazanmıştır. Münevver Fıratın el işleri de büyük bir emeğin ve merakın meyvesi olarak bir hayli alâka çekmiştir. Geçen sene güzel tabloları ile ilgi çeken Aytekin Kayahanın mozaik portresi de hakikaten Zevkle seyredilmektedir. Leman Tantuğ ve eşi sergiye hem zengin hem de kaliteli resimlerle iştirak etmişlerdir. Sergi daha birçok Türk ve Amerikalı üyenin el emeğini ve göz nurunu bir araya getirmiş ve Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneğinin sanat kolu faaliyetini gözler önüne sermiştir.

Sanat kolu başkanı Selva Tamkanın üyelere de yapmasını öğrettiği fer forje ayaklı mozayik masa, hem çok zarif, hem çok faydalı bir ev eşyasıdır. Şimdi bir çok üye evlerinde, böyle çok ucuza mal edilmiş bir masaya sahip olmuşdur. Gene Selva Tamkanın sergide teşhir ettiği vazo, tabak ve portre çok alâka toplamıştır. Sanat kolunun Amerikalı başkanı Mrs. Dunlop ta seramik tabakları ile sergiye iştirak etmiş ve çalışkan bir başkan olduğu kadar, çalışkan bir sanatkâr olduğunu da ispat etmiştir.

Selva Tamkan
Herkese bir iş

Bir elçi

Genç bir kız, heyecan içinde etrafını alan gazetecilere izahat veriyordu. İsmi Hamiye Çolakoğluydu, Hamiye Çolakoğlu ressamdı. Senelerden beri Türk Elişlerini Tanıtma Derneğinde faal olarak çalışmış, bu maksatla Anadoluyu karış karış dolaşarak Türk elsanatlarını yakından tanımak fırsatını bulmuştur. Renkli kilimlere, pırıltılı bakırlara, Türk kokan herşeye hayrandır. Zaten Münihe davet edilmesinin sebebi de bu olmuştur. Münihte İstanbul Lokantasını açmış olan Elazığlı Hasan Remzi Kulu birgün, Ankaradaki Türk elişlerini Tanıtma Derneğinin Adil Handaki satış mağazasını ziyarete geldiğinde gördükleri karşısında hayran kalmıştır. Genç iş adamı o gün, bu şık mağazadan hasırlar kilimler satın aldı. Bunlarla Münihteki İstanbul Lokantasının alt 'katında bir Türk kahvesi açmak istiyordu. Fikrini etrafındakilere de söyledi. Bu kahve, meselâ İsviçredeki Türk kahvesinden tamamiyle farklı olacaktı. Hasan Remzi Kulu tam manasiyle bir Türk Kahvesinin hususiyetlerini meczedecek bir yer hazırlamak istiyordu. Dekorasyon Türk motifleriyle, Türk malzemeleriyle ve Türk zevki ile hazırlanmalıydı. Meselâ garsonlar millî Türk kıyafetleri giymeliydiler ama bu öyle uydurma şalvarlarla, pos bıyıklı, korkunç manzaralı acayip kahveci tipleriyle yapılacak iş değildi. Dior'a ilham vermiş olan bir "üç etek", bir "sırmalı cepken", bir "paralı başlık" ecnebilere Türk zevkini bütün inceliği ile tanıtabilirdi. İşte bunun için Türk Elişlerini Tanıtma Derneğinin Adil Handaki mağazasını ziyarete gelen Hasan Remzi Kulu oradan kilimler ve bakırlarla, hasır ve Türk işi biblolar beraber Münihe bir de Türk ressamı götürmeye karar verdi. Hamiye Çolakoğlu işte bu ressamdır.

Hamiye Çolakoğlunun en büyük gayesi, dekorasyona resmi sokmak ve Türk Elişlerini bugünkü zevke uydurmaktır. Türk motiflerinin modern dekorasyonda çok önemli bir yer işgal edebileceğine inanmakta ve bu işe ümit bağlamaktadır. Yanında götürdüğü kıyafet albümünden ilham alarak "Türk tarzı" elbiseler yaratmak Türk kahvesinde servis yapanlara bu elbiseleri örnek olarak vermek niyetindedir. Türk Elişlerini Tanıtma Derneğinin, Münihte Türk elsanatlarını tanıtacak olan elçisi bu yeni vazifenin verdiği heyecan içindedir. Türk Elişlerini Tanıtma Derneği üyeleri uzun bir toplantı yaparak Hamiye Çolakoğluna bazı tavsiyelerde bulunmuşlardır. Meselâ Türk Kahvesine bir Türk avlusu manzarası vermek mümkündür. Şadırvanlı bir avlu, folklor, müzik ve Türk kıyafetlerinden ilham almış garsonlar, heryerde Türk kilimi, Türk bakırı. Türk motifleri ve Türk renkleri.. Şimdilik Hamiye Çolakoğlunun gözünün önünde canlanan manzara budur. Fakat yeni ilhamlar, muhit, yer elbette ki projeye bazı şeyler ilâve edecek veyahut onu değiştirecektir.

Hamiye Çolakoğlu
Münihte bir Türk

Münihteki bu Türk Kahvesini, Almanyayı ziyaret edecek olan Cumhurbaşkanı Celâl Bayar açacaktır.

Meslekler

İstikbali olan meslek

27 Nisan Pazar günü, Ankara Hemşireler Derneği üyeleri, Ankara Hastahanesinin Hemşire, Ebe, Laborant okulunda güzel bir çay tertiplediler. Bu çayın tertiplenmesindeki gaye, hemşirelik mesleğini sevdirmek ve tanıtmaktı. Zaten bir hayli zamandır, Türkiyenin dört bir köşesinde bu gaye için çalışılmakta ve kafa işletilmektedir. İstanbul Hemşireler Derneği bir yardım kampanyası açmıştır. Ankaralılar ise, 31 Mayıs için büyük bir balonun hazırlıkları içindedirler 12 Mayısta ise, yani Hemşireler Bayramında, Ankara Hastahanesinde bir kep giyme töreni yapılacaktır. Bunlardan başka, onar kişilik -talebe grupları, ikişer hemşire ile birleşip ekipler teşkil ederek bulundukları yer yakınlarındaki ve civardaki

Halk Sağlık Merkezleri ile kazaları ziyaret edecek, okullara giderek broşürler dağıtacak ve mesleği tanıtmağa çalışacaklardır.

27 Nisan günü Ankara Hastahanesi Hemşire, Ebe, Laborant Okulunu gezen genç kızlar içinde, bu mesleğe karşı derhal bir alâka gösterenlerin sayısı hayli kabarık oldu. Bembeyaz önlükleri içinde çiçek gibi dolaşan hemşire namzetleri, tertemiz salonları, konforlu yatakhaneleri, modern dershaneleri ile mükemmel bir tatbikat sahası olan Ankara Hastahanesi, insanı yalnızca hemşire değil, hasta olmaya dahi heves ettirecek kadar güzeldir.

Hemşirelik mesleğinin, memleketimizde parlak bir istikbali olduğu mu. hakkaktir. İstanbulda Florence Nightengale Yüksek Hemşire Okulunun hazırlıkları yapılırken, diğer hemşire okullarının da öğretim süresi uzatılmıştır. Talebelerin daha mükemmel surette yetişmelerini sağlamak üzere, bu müddet üç seneden dört seneye çıkarılmıştır. Gerçi okulun halen yüzelli talebesi vardır ama, kadro 400 kişiliktir. Ortaokul mezunları dört sene okuyup, tekâmül kurslarım da tamamladıktan sonra 25 lira asli maaşla yeni vazifelere tâyin edilmektedir. Fakat mesele de bundan sonra başlamaktadır. Böyle modern ve rahat hastahanelerde yetişen talebeler, acaba Anadolunun uzak köşelerinde öğrendiklerinin hepsini tatbik edebilecekler midir? Acaba oralara gitmek istiyecekler midir? Zaten Türkiyenin en başta gelen problemi de bu değil midir?

Muhtelif branşlarda yenileşme tatbik edilmekte, imkânlar fazlalaştırılmakta daha iyi elemanların yetiştirilmesi için döviz fedakârlıklarına dahi katlanılmaktadır. Talebeler ve mütehassıslar ihtisas için dış memleketlere gönderilmektedir. Fakat bu elemanlar yetişince, bunları memleket sathına yaymak, bunlardan kâfi derecede istifade etmek mümkün olmamaktadır; Çünkü bunların emeklerini karşılıyacak, bunları tatmin edecek çalışma sahaları mahduttur. Kıymetler dar sahalarda, kısır bir mücadele ve rekabet girdabına kapılıp gitmektedir. Bu memleketimizin en büyük dertlerinden birini teşkil etmektedir. Eleman yetiştirmek kadar mühim olan birşey de, elemana yer hazırlamaktır. Memleketin her yerinde daha güzel hastahaneler, daha konforlu evler yapmak zamana bağlıdır ama, bir merkezde tek muazzam hastahane lüks hastahane yerine birçok temiz, sade, konforlu fakat mütevazı hastahane usulüne baş vurulamaz mı? Hiç olmazsa, mahrumiyet bölgelerine gidenlere, bir imtiyaz tanılamaz mı?. Herhalde bir tedbir düşünmek şarttır! Hemşireler de tıpkı doktorlar gibi, gönderilecekleri uzak hastahanelerde, hiç olmazsa temiz bir yatak ve iptidai konfora haiz olmalıydılar. Maddi tatmin yanında, manevi tatminin de çok faydalı olacağı aşikârdır. Hemşire namzetlerine, hemşire olmak isteyen genç kızlara ve hemşire ile münasebeti olan bütün meslek erbabına, halka, hemşireliğin âdeta mukaddes bir vazife olduğunu aşılamak şarttır.

İdeal sahibi olarak yetiştirilen hemşire namzedi, hem vazifesine daha bağlı olacak, hem de kendisini saydırmasını bilecektir.

Hemşire - Ebe - Laborant Okulunun verdiği çayda söz alan Profesör Dr. Şerif Çanga, meselenin bu

Kıymet Ölçüsü

Jale CANDAN

Bir cemiyetteki muhtelif hâdiseler, zaman zaman bazı vasıfları antipatik bir hale getirmektedir. Meselâ bugün bir insan için, haristir dersek, bu doğrudan doğruya bir itham olanak karşılanır. Bu yüzdendir ki, bugün memleketimizde politikacıların yek diğerlerini haris olmak, mevki elde etmeğe çalışmak gibi isnatlarla itham etmeleri de sık sık görülmektedir. Aslında bu gülünç bir itham tarzıdır. Politikacı elbette ki bir mevkie ulaşmak istiyecektir, yoksa tahakkuk ettirmek istediği fikirleri tatbik etmesi mümkün müdür? Ancak, politikacı için gaye, elbette ki tahakkuk ettirilecek şeyler ve prensiplerdir, mevki değildir. Mevki bir vasıtadır ve icabettiği anda prensiplerini değil de, mevkiini feda eden politikacı ne kadar hırslı olursa olsun, takdir edilmelidir. Haris insanlar olmasa idi, cemiyet yükselir miydi?

Bir ilim adamı araştırmalarını yaparken bir doktor insaniyet için çalışırken, bir idealist, hattâ maddî menfaatlerinden fedakârlık etme pahasına fikirlerini açıklarken, sanatkâr fırça veya kalem kullanırken, bir er vatanı için çarpışırken, bütün bunlarda bir benlik iddiası» bir şöhret merakı, herkesten başka türlü olma gayreti yok mudur? Belki vardır ama, doğru yolda iyi bir gaye için, ahlâk kaidelerine riayet ederek ve fazileti tek rehber olarak kabul eden kimseler, haris de olsalar, cemiyet ve insanlık için çalışmış olurlar. Elde ettikleri şöhret, hakkıyla kazanılmış bir şöhrettir. Bu tip hırs hem mubahtır, hem de bir cemiyette zaruridir. Bir insanı haristir diye itham etmek yanlıştır. Mühim olan kullanılan metodlardır. Cemiyete faydalı veya zararlı olanlar bu metodlardır. Gene cemiyetimizde yerleşmiş bir kanaate göre becerikli ve kurnaz olmak, muvaffakiyetin bir şartıdır. Binbir dalavere ile gönülleri fethetmeye uğraşan batilileri dinlerken yalanlarını göre göre onları alkışladığımız da çoktur. İşte bu yanlış ithamlar ve bu ölçüsüz» bu çok bedava alkışlardır ki, cemiyetimizde kıymet ölçüsünü sanmaktadır.

Bir insan, daha ana kucağından hayata atıldığı ana kadar ve bundan sonra, cemiyet kendisinden ne isterse, o şekle girmeye çalışır. Kıymet ölçülerini iyi şekilde tesbit etmiş bir cemiyette kıymetlerin çoğalacağı muhakkaktır.

Doktorun yardımcısı olan hemşire

Şerefli bir meslek

Okuyucu mektupları:

C. H P. hakkında

İnsanın aklına ister istemez, seçimler arifesinde C.H.P. nin kendi milletvekilleri adaylarına imzalattırdığı bir taahhütname geliyor. O taahhütnamede eğer C. H. P. seçimleri kazanırsa altı ay içinde bütün antidemokratik kanunları değiştirerek, yeni seçimlere gidileceğine dair adaylarından söz alıyordu. Vaziyet tersine olduğuna göre, demek ki o zamanların adayları olan C.H.P. nin sayın milletvekillerine de herhalde şimdilik uyumak düşüyor. Öyle ya. yeni bir seçim tehlikesi de yok. Yoksa, o taahhütnamede bizim anlayamadığımız , gizli bir mâna vardı da, C. H. P. li milletvekilleri onu mu biliyorlar? Meselâ: Günü gün etmek, ev sahibi olmak, bol parayla rahatça yasamak gibi..

Muhittin Aslan - Mardin

Politikacılar hakkında

Mecmuanızın 12 Nisan 1958 tarihli 205 sayılı nüshasında "Hiç yakışmıyan bir hareket" başlığı altında çıkan yazınız, bazı müphemiyetler taşıması bakımından tavzihine lüzum görülmektedir. Söyle ki:

1. Sayın İnönüden sırf mezkûr dâvayı açmak için bir vekâlet alınmış değildir.

2.' Dâvanın açılması partili vazifeliler tarafından bendenize tevdi edilmiş ve icabı yapılmıştır.

Av. M. Yılmaz Dereli - İstanbul

AKİS'in 205'inci sayısındaki Sayın İnönüye hakaret eden Cemil Gider hakkında kanuni takibat açılması babında avukatlarının harekete geçtiğini ve sayın İnönünün de muvafakatini verdiğini tenkitte tamamen yanlış bir istikamet takip ettiğiniz kanaatindeyim. Çünkü 1946, hele D. P. nin iktidara geçtiği 1950 den bu yana rakipsiz kalmak sevdasıyla D. P. nin C.H. P. ye ve onun liderine karsı açmış olduğu tezvir ye iftira kampanyasının bir devamından ibaret olan son hareket de göz yumulması pek mümkün olmayan bir harekettir. Muhterem İnönüye sövmenin şiddeti ni3betinde D. P. ye ubudiyeti derecesi ölçülen ve o nisbette göze giren bu gibi siyaset heveslileri nin hareketlerine göz yummak diğerlerini teşvik olur. Kanaatim odur ki, politikayı şahsi menfaatlerine âlet eden siyaset bezirgânlarına meydan pek boş bırakılmamalıdır.

Şükrü İnal - Eskişehir

Bale
Ümit miniklerde

noktasına dokundu. Dr. Çangaya göre hemşire, Allahla doktor arasında mukaddes vazife, gören kimsedir. Bir doktor fevkalâde bir ameliyat yapabilir ama, bu ameliyat sonunda hastanın şifâya kavuşması ancak ve ancak hemşireye bağlıdır. Dünyada tanınmış büyük hastahanelerde, doktorlar ve en titiz profesörler hemşirelerden çekinirler, onların manevi idaresi altındadılar. Hastalarının vizitesini geciktiren doktor, koğuş hemşiresinin azarını işitince hiç te şaşmamalıdır. Bir hemşirenin nabzı, tuttuğu her nabızla beraber atmalıdır. Güzel ve konforlu bir hastahanede iyi bir şekilde yetişen hemşire namzedi, gideceği çok daha az konforlu hastahaneye kendisinden birşeyler götürdüğü takdirde orada derhal teşkilâtlanma ve birşeyler yapma imkânına sahip olabilir. Manevi kuvvet ve ideal, bazan maddî imkânları yaratabilir. İşte hemşire namzetlerine, birçok şeyle beraber bu ışığı vermek te şarttır. Yoksa, hava bugünkü hava oldukça, yapılan havanda su döğmekten pek farklı olmayacaktır.

Bale

Fenmen Resitali

Renk renk kurdelelerle süslü kabarık beyaz etekler, dar siyah tunikler kısacık tütüler giyinmiş küçük küçük kızlar. Üçüncü Tiyatronun sahnesine çıkan dar merdivenlerden güle oynaya, itişe kakışa inerken birden durdular. Karşılarında kendilerine dikkatle bakan, çok iyi tanıdıkları, uzun kumral saçlı, iri yeşil gözlü genç bir kadın duruyordu. Elinde pembe renkli minimini bale pabuçları, çok kabarık etekli nefis bir bale elbisesi vardı. Bu uzun kumral saçlı, yeşil gözlü kadın Devlet Tiyatrosunun meşhur aktristi Yıldız Akçandı ve merdivenlerden itişe kakışa inen genç balerinler arasında kızını arıyordu, giydirecekti. Akçan, Sahneye çıkarken bu küçük kızlar gibi heyecanlanmayı çoktan unutmuştu ama, şu anda Üçüncü Tiyatronun kulislerinde ve soyunma odasında çocuklarının makyajlarına son rötuşları yapan, son tenbihlerde bulunan bütün anneler gibi onun da kalbi kuvvetle çarpıyordu. Ayni anda, sahneye çıkmaya hazırlanan sanatkâr namzetleri, Yıldız Akçana gıpta ile baktılar. Dar merdivenlerde bekleyiş, seyircinin karşısına çıkma heyecanı, bu tanınmış sanatkârlarla aralarında derhal müşterek bir bağ kurulmuştu. İşte bu sessiz anlaşma Fenmen Bale Okulu talebelerini gururla dolduruyordu.

Geçen hartanın sonunda Üçüncü Tiyatroda, güzel bir resitalle senelik çalışma faaliyetini gösteren Fenmen Bale Okulu, sanata teşvik bakımından Ankarada çok büyük vazife başaran, küçük, fakat kaliteli bir okuldur. Konur sokakta, artık hemen hemen bütün annelerin tanıdıkları pembe bir apartmanın alt katında, hemen haftanın her gününde ve her saatinde piyano sesi duyulmaktadır.

Sokaktan geçen çocuklar, yüzlerini cama yapıştırıp tül perdeler arasından olup bitenleri görmeye çalışmaktadır. Duvarlarında bale resimleri bulunan bu bomboş salonlarda, küçücük kızlar ve tek bir oğlan çocuğu, kendilerini müziğe bırakıp rahat rahat, oynar gibi dans etmektedir. Bu minimini talebeler Dalkroz metodu ile baleye hazırlanan balerin namzetleridir.

İsviçrede Dalkroz metodu ile çocukların ne kadar kolaylıkla müziğe ve dansa alıştırıldıklarını gören ve bu yepyeni branşta ihtisas yanan Neriman Decan, hem küçük talebelerinin, hem de annelerinin sevgisini kazanmıştır. Sn büyük meziyeti de, çocuklara güzel hareketler öğretmek kadar, onlara çalışma zevkini aşılamak, sanatı sevdirmektir. Çocuklar işte bu alışkanlık ve bu rahatlıkla, iki üç senelik bir hazırlık devresinden sonra, hakiki bale derslerine başlarlar. Hazırlık devresinden sonra başlayan Bayan Fenmenin bale dersleri, muhakkak ki. memlekette bu dansın inkişafına pek çok yardım edecek mahiyettedir.
Alkış, alkış, alkış...

3 Mayıs günü, Üçüncü Tiyatroda verilen resitalde, işte bütün bu çalışmaların meyvaları görülmüştür. Program değişik ve çok çeşitliydi. Mini mini balerinlerin ve daha büyüklerinin hemen her gösterisi, Üçüncü Tiyatroyu dolduran seyircilerin uzun uzun alkışlarına vesile verdi. Ama en çok alkış toplayanlar, hiç şüphe yok ki minik balerinlerle, rengârenk millî kıyafetleri içinde Harmandalı Zeybeği oynayan Baleye Hazırlık sınıfı oldular Üçüncü Tiyatronun tavam uzun uzun alkışlarla çınladı.

M İ M A R L I K

Brüksel Fuarı

Günümüzün mimarisi

1958 senesinin en mühim vakası olarak tavsif edilen Brüksel Fuarı mimarlık bakımından da mühim bir hâdisedir. Teknoloji sahasında baş döndürücü gelişmelere şahit olan XX'inci asrın ortasında tertiplenen bu Dünya Fuarı, devrimizin en yeni mimarlık fikirlerini ve yapı tekniğini uhdesinde toplamış binalarla süslüdür. Nasıl 1889 Paris Fuarı için inşa edilen Eiffel Kulesi çelik devrinin habercisi olmuşsa, Brüksel Fuarı için inşa edilen Atomium da atom çağının sembolü olacaktır.

(Projesi Belçikalı mimarlar A. ve J. Polak ile mühendisler Andre Waterkeyn ve A. Becker tarafından hazırlanan 2500 ton ağırlığında. 108 metre irtifaındaki Atomium, üç metre çapında boru koridorla birbirine bağlı on sekiz metre çapında aliminyum kaplı çelik küreden müteşekkildir. Kürelerin hepsi sese ve sıcağa karşı tecrit ve klimatize edilmiştir, yani modern tekniğin en mütekâmil imkânlarıyla mücehhezdir. Ziyaretçiler küreden küreye yürüyen merdiven - eskalatör - lerle geçmekte, ortadaki sütunun içindeki asansör ise yirmi saniyede, lokanta kısmını teşkil eden en üst küreye çıkmaktadır. Fuar binalarını içinde toplayan Heysel Parkıyla, yedi buçuk kilometre ileride bulunan Brüksel şehrinin manzarası lokanta kürenin ayakları) dibindedir.

Demir kristalinde atom tertibinin 150 milyon kere büyütülmüş halini temsil eden Atomiumum küreleri, barışta atom enerjisi sergilerine hasredilmiş, bu sahada araştırma yapan

Rus Pavyonunun kapısı

Sade ama sönük

Mimaride Samimiyet ve Sadelik

Abdullah KURAN

İnsanın şuurlu bir şekilde, kendisini olduğundan da büyük ve mühimmiş gibi göstermeğe çalışması nasıl bir aksaklık, hatta bir hastalık ise binalarda sahte şatafat, projenin ruhuyla kabili telif olmayan yalancı zenginlik de aksak ve hatalıdır. İyi eser samimî hislerden imkânlarla malzemenin dürüstçe ve yerinde kullanılmasından doğar. İyi eserin üzerinden bir samimiyet bir sadelik akar. Mimarîde sadelik, herşeyi ortadan kaldırıp binayı beyaza boyalı dörtduvar haline sokmak şeklinde anlaşılmasın. Kanaatimizce sadelik, lüzumsuzu tasfiye edip zarurî olanı canlandırmak ve temiz bir şekilde ifade etmek, neyin nerde, nasıl ve ne kadar kullanılacağını bilmektir. İşte bu zevk ve ölçü meselesinin farkında olanlar bina yaptıracakları zaman, kalfanın değil mimarın bilgi ve sanatına müracaat ederler. Ama maalesef, çoğu zaman hislerinde samimî değildirler: Yapının duvarları yükselir yükselmez şu şöyle olsun bu böyle olsun demeye başlarlar. Sözlerimizden mimar ile mal sahibi arasında fikir teatisi ve müzakere aleyhinde olduğumuz manası çıkartılmasın. Elbette ki mimarın ilk vazifesi, düşünce ve görüşlerini mal sahibine açmak, onun hatalı addettiği fikirlerini ikna yoluyla değiştirip güzel fikirlerini kabul ederek müşterek bir çalışma neticesinde eser vermektir. Emniyetle mal sahibi, inşaat projelerinden anlamaz; binasının bittiği zaman alacağı hali gösteren resimlerden, maketlerden anlar. Bu yüzden mimar, inşaat projelerinin çizimine geçmeden önce mal sahibinin anlayacağı şekilde perstpektiv resimler ve maketlerle binasını takdim etmelidir. Proje üzerinde mütabakata varıldıktan sonra da, inşaat safhasında zuhur edebilecek özel durumlar hariç, mimara serbestçe binasını inşa etme hakkı tanınmalıdır.

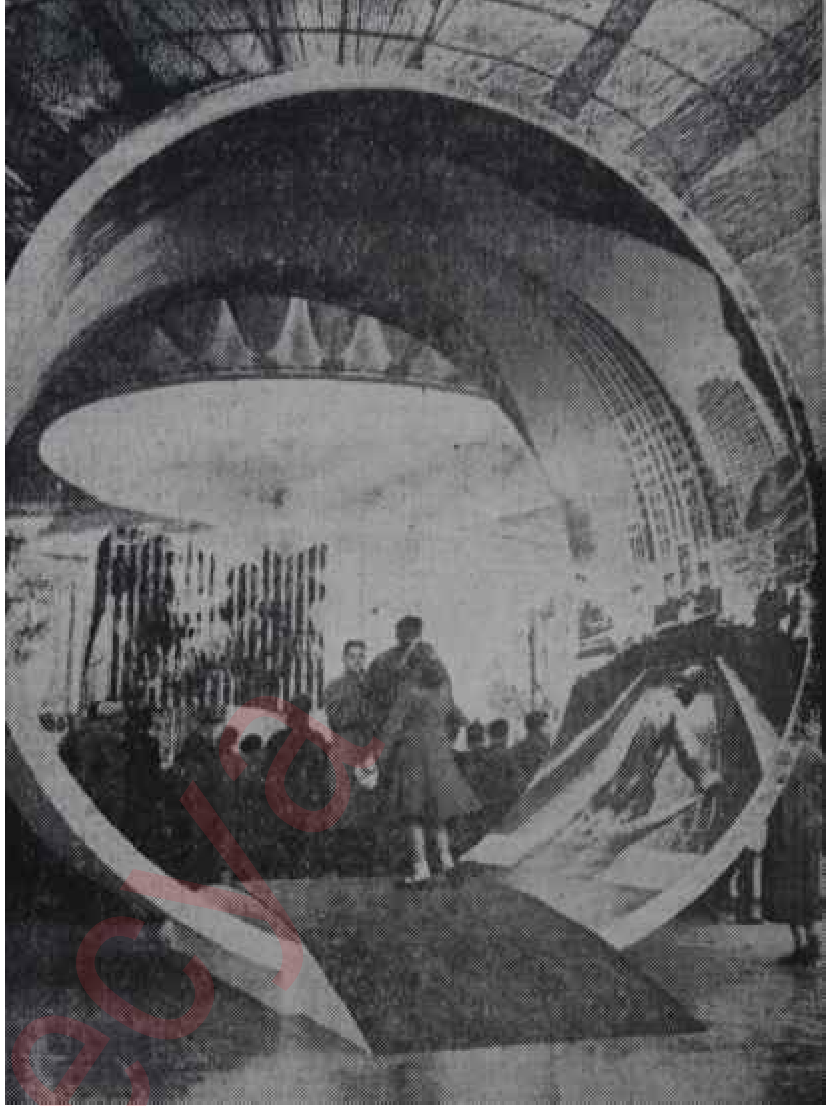
Memleketimizde mimarînin kalitesini düşüren şey, herşeyden önce kifayetsiz projeyle işe başlanmaktadır. Bu af kabul etmez. Fakat bundan daha da kötüsü, büyük mimari imkânlar vaad eden projelerin inşaat safhasında her kafadan çıkan seslerle berbat edilip binanın adi ve hattâ sakil bir hale sokulması keyfiyetidir. Mal sahibinin, binanın duvarları çıkar çıkmaz mimarın bürosunda belirip hanımının arkadaşlarının, uzak veya yakın tanıdıklarının telkinleriyle, şurasını şöyle yapalım, burasını böyle değişitrelim dediği, inşaata gidip ustalara şahsen emirler verdiği sık sık rastlanılan vakalardandır. Meselâ, Ankara apartmanlarının kıyılarında ve gi - riş hollerinde rastlanan mermer kaplamalar, sokak cephesindeki sözüm ona süsler, zevksiz renk tertipleri ekseriya bu kabil müdahaleler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Mermer güzel ve asil bir malzemedir. Yerinde kullanıldığı zaman zenginlik ve ihtişam ifade eder. Yerini bulmazsa da garabet ve israf sembolüdür. Mermer kapılı mütevazi Ankara apartmanlarından kaç tanesinin içinde, kapıdaki mermerin ifade etmeğe çabaladığı zenginliği bulabiliriz? Pek çoğunda tesisat malzemesinin en ucuzu kulanıldığından, reservuarlar musluklar derhal bozulur, mutfakta doğru.' dürüst bir dolap veya raf yoktur, odalarda bir adet priz bulursanız ne âlâ... Apartmanın kapısına ve giriş holüne mermer kaplanmazsa musluklar düzelir, mutfak dolaba, rafa, odalar prize kavuşur demek istemiyoruz. Mütevazi inşaata mermerin girmemesi mal sahibine belki büyük bir kazanç temin etmez. İşaret etmek istediğimiz nokta, içtimaî değerlerimizdeki aksaklık ve bunun mimarî üzerindeki tesirleridir. Dar gelirli ailelerin iskânı için inşa ettirdiği apartmanın giriş holünü mermerle kaplayan mal sahibi» bu yüzden talep ettiği kiraya on lira ekliyebilir; fakat binasının estetik kıymetini arttırdığını zannederse yanılmaktadır. İmparator saraylarında dahi, en basit, en mütevazi malzeme kullanılan ananevi Japon mimarisi, sanatın muhakkak surette para harcetmekle yaratılmadığının en güzel örneğidir. En dar bütçelerle en güzel eserler verilebilir ve verilmiştir. Yeter ki insanlar o zevk ve güzelliğin sadelikte bulunabileceğini idrak etsinler; hislerinde samimi olsunlar.

memleketlere araştırmalarının neticelerini teshir için birer küre tahsis edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti ve Norveç barış için atom araştırmalarının meyvalarını bu küreler içinde dünyanın gözü önüne sermektedirler.

Brüksel Fuarının mimarlık bakımından bir enteresan tarafı da, muhtelif memleketler tarafından inşa edilen pavyonlar arasında bir mimari tesanüdün göze çarpmasıdır. Dünyanın dört bir yanında millî pavyonlarının projesini hasırlayan mimarlar, sanki aralarında sözleşmişler gibi, dış görünüşten ziyade yapı tekniğine önem veren formlar aramışlardır. Fuar baş mimarı Van Goethem, Fuara iştirak eden kırkbeş memleket pavyonunun mimarisi hususunda memnuniyetini belirttikten sonra şöyle demiştir: "Brüksel Fuarı form bakımından olduğu kadar yeni malzemelerin kullanılması bakımından da an'anevî mimari prensiplerinde bir ihtilâl yaratacaktır." Hakikaten Fuardaki pavyonlardan çoğu, duvar zihniyetini ortadan kaldıran, yani binanın yükünü çelik yahut betonarme bir iskelete taşıtan cepheleri baştan aşağı cam binalardır.

Tezyin unsuru olarak kullanılan bir duvarla birbirine başlı iki şeffaf binadan teşekkül eden Türk pavyonu, asrımızın mimari - zihniyetini ifade eden binalardan biridir ve Fuar genel komiserliği tarafından çok takdir toplamıştır.

Fuarın en güzel ve göz alıcı pavyonlarından biri muhakkak ki Amerika Birleşik Devletleri pavyonudur. Romadaki Koliseum'u örnek alarak, projesi mimar Edward Stone tarafından hazırlanan dairevi bina, 90 metre çapındadır. Ortası açık, bisiklet tekerleği seklindeki çatısı ve duvarları polivinil plâstikten yapılmış, binanın dışı kamilen yaldızlı rozetlerle süslü' beyaz paslanmaz çelikten örtülmüştür. Dahilde ve hariçte çelik sütunlar da altın rengindedir. Pavyonun ortasında bulunan heykelli havuzun etrafına salkım söğütler, binanın etrafına ise elma, ağaçları dikilmiştir.

Amerikan Pavyonundan bir köşe

XX. asırdan XXI, ye bu yoldan geçilecek

Amerika Birleşik Devletleri pavyonunun hemen karşısına düşen Sovyetler pavyonu prefabrike olarak düşünülmüş ve binanın parçaları Sovyetler Birliğinde imal edilip yerinde montajı yapılmıştır. Brüksel Fuarı nihayete erince pavyon sökülüp, Sovyetler Birliğinin bir yerinde daimi sergi sarayı olarak yeniden inşa edilecektir. Ekonomi bakımından şayanı takdir olmasına rağmen Sovyetler pavyonu, mimari bakımdan çok kuru olup diğer pavyonların yanında sönük kalmaktadır.

Büyük. Britanya Fuara dört pavyonla iştirak etmiştir. Bunlar: üç adet 21 metre boyunda kristal kulenin bulunduğu ve Kristal Hol adı verilen Hükümet pavyonu; cepheleri kontrplâkla kaplı, alçak ve uzun bir bina olan Teknoloji Pavyonu; oniki metre irtifaında cam duvarları bulunan Britanya Endüstri Pavyonu ve Britannia Inn Pavyonudur.

Birleşmiş Milletler ve özel teşekkülleri sergiyi 2150 metre kare saha kaplayan, betonarme kabuktan bir kubbe altına yerleştirilmiştir. Betonarme kabuğun yanları tamamile camdır. Pavyonun iki yanında bulunan tali binalara üstleri kapalı rampalarla geçilmektedir.

AKİS önümüzdeki hafta yeniliklerle dolu olarak beşinci neşir yılına giriyor

***

AKiS'in 210. sayısını almayı ihmal etmeyiniz

**

AKİS bir dahaki hafta nefis bir kapak içinde çıkacak

*

ilân Sahipleri

İlân Servisi yeniden hizmetinizde

**

En faydalı ilânlar herkesin okuduğu yerlerde çıkan ilânlardır.

S İ N E M A

Sanatkârlar

Skoç viskisi

İngiliz sahne ve perdesinin dört devinden biri olarak vasıflandırılan Alec Guinness şimdiye kadar onyedi film çevirmesine rağmen memleketimizde ismi etrafında yeni yeni şöhret yapmaya başlamış bir kıymettir.

Memleketimizde "The Ladykillers -Kadın Katilleri", "Great Expectations • Büyük Ümitler", gibi filmleri gösterilmiş olmasına rağmen onun bizdeki asıl şöhreti Grace Kelly ile birlikte oynadığı "The Swan-Kuğu" ile başlar. William Bolden ile çevirdiği "Kwai Köprüsü" filminde -30 senelik bir film ve sahne hayatının verdiği tecrübe neticesindedile getirdiği oyunuyla Oscar'ı ve bir sürü mükafatı kazanması şöhret borsasındaki değerini bir hayli yükseltmiştir.

Alec Guinness ismi artık, bir filmin değeri mevzuunda seyirciye şimdiye kadar vaki olmamış bir teminat yerine geçiyor. İngiliz siname ve sahne sanatının dört büyüklerinden -diğer üçü Laurence Olivier, John larak kabul edilen Alec Guinness'in Gilgud ve Ralph Richardson- biri ohayatı ve çalışmaları üzerine eğildiğimiz zaman bunun hiç de kolay elde edilmiş bir başarı olmadığım görürüz.

Daha çok küçük bir çocukken, okul tiyatrosunda Macbeth'den bir sahneyi oynarken öğretmeni bütün hevesine rağmen onun asla bir aktör olamıyacağını söylemişti. Bu sözler sonra daha birçok defalar onun yüzüne, "Aktörlük için kabiliyetin yok," cümlesinin ilâvesiyle vuruldu. Aradan yirmi yıl geçtikten sonra bugün Alec Guinness'i oyunlarında her seviyeden seyircinin anlıyabileceği bir mimik ve Jest oyununun üstadı olarak görüyoruz. Guinness'in filmleri vartanı İngilterenin Skoç viskisi veya Harris kumaşları kadar kaliteli ve itibarlı sınıfa dahil olmuştur. Sinema pazarlarına sürülen son eseri şu meşhur "Kwai Köprüsü"nün sadece Amerikada 50 milyon seyirdi tarafından seyredileceği 20 milyon dolar gelir sağlayacağı ferahça tahmin ediliyor.

Filmlerinde değişik tipleri derinlemesine inerek iç davranışlarını ancak Charly Chaplin'de rastlanan bir kolylıkla yüz mimiklerine ve hareketlerine aksettirerek oynayan Alec Giunness'in teatrikal geleneğini Garbo veya Paul Muni çapında görenler de var. Onun için Sir Laurence Oliver, "Siyah bir beygir," derken son filminin rejisörü David Lean de, "Derin birisi" diyerek "Karakteri son derece düğümlenmiş ve sırrı devrimizde en iyi, muhafaza edilmiş bir insan." diye ilave ediyor.

Alec Guinness, yakınlarının çeşit-

li vesilelerle belirttiğine göre utangaç, kendisini rahatsız edecek kadar çekingen bir tip... Güldüğü zaman ekseriyetle eliyle ağzını örter. Basında saç olmayışı, en üzüldüğü şey olmasına rağmen diğer birçok aktörlerin aksine sahne ve kamera haricinde tepesine takma saç yapıştırmayı katiyen reddeder. Bir kedi kadar sessiz yürür ve konuştuğu zaman ender olarak bir kimsenin gözleri içine bakar. Alec Guinness'in kakarekterini yapan itiyatları arasında rahatsızlık hissettiği yerde iç titre* mesi geçirmesi, evi ile işi haricinde hemen her yerde kendini rahatsız hissetmesi de vardır.'

Hayatı bütün yaratıcılığına rağmen bir hiçlik olarak kabul eder. Esasen kendini hayat içerisindeki hiçlikden bir parça olarak anlaması da sanki aktör Guinness'in sanatının temel taşıdır.. Okadar ki, kendisinin perdedeki varlığı da sanki çevresine kumanda eden bir yokluktan ibarettir. Daima içli - dışlı- yaşadığı bu hiçlik tecrübesi onun en esaslı acılarından biridir. Bu acıdan kurtulmak için aktör olan "Bir insan kendisinden kaçmak için aktör olur", der. Alec Guinness'in sanatı sadece bir kaçış sevkitabiisine de inhisar ettirilemez. Bu daha ziyade kendisini teşhis edebilme yolunda yorulmaz bir araştırmadır.

Guinness kendisine diğer kişileri taklid etmekle bulmaya çalışan bir yaradılıştır. Bir karakteri onu taklid etmekle anlayıp öğrenmeye çalışır. Evvelâ karakterin dış görünüşüne, giyimine girer ye ondan sonra iç ruhuna derinliklerine doğru inmeye çalışır. İçten dışa değil dıştan içe doğru gelişen bir oyun tekniği vardır. Bir rolü canlandırma çalışmalarına başladığı zaman artık onu inşa edip tamamyayıncaya kadar adeta kendisi değildin Rolü yaşar, onunla bir olur. gece gündüz onu hayal eder. Canlandıracağı karakterin ruhunun peşindedir. Bir kere onu yakaladımı, filmlerindeki o mükemmel ifadeli yeni bir tip yaşam ava başlar. Guinness'in aktörlükteki hakiki kıymeti seyircinin önünde karakter yaratması değil fakat karakterin o anda var olduğu herkes gibi yaşadığım hissettirebilmesidir.

Alec Guinness birçok kritiklerinin üzerinde durdukları gibi oyun stilindeki görünmez hareketlesin ve dile getirilmemiş konuşmaların en kudretli ifadesidir. 44 yaşındaki aktör tek kelimeyle kendi oyun stilinin ustasıdır.

David Lean'ın idaresinde Dickkens' in "Büyük Ümitler" ve "Oliver Twist" eserlerindeki farklı tipleri yaratan Alec Guinness tiyatrodan yetişme ve film sanatım daha itibarsız bulmasına rağmen 1955 yılında geldiği Hollywood'u beğendi. Bi dayette Hollywood ona pek kıymet vermemişti. İngilterede çevirdiği filmlerle Amerikada tanınmamıştı. Garip tabiatleri vardı. Otomobile binmektense yürümesini seviyordu. Oturmakta olduğu Beverly Hills'deki yürüyüşlerinden 'dolayı şüpheli bir şahıs zannedilerek polis tarafından çevrildiği bir vakidir.

"Kwai Köprüsü" çalışmaları 1956 sonlarında başladı. Bıkkınlık verici sevimsiz bir tip diye vasıflandırdığı rolünü oynamayı Üç defa reddetti. Film Japonlar elinde esir bulunan bir İngiliz birliğinin Seylanda geçen bir macerasıydı. Alec Guinness birliğin moralini ve askerlik ruhunu ayakta tutmak, onları ruhi çöküntüden kurtarmak gayesiyle esaretlerini geçirdikleri kampın Japon kumandanıyla işbirliği yapan 'bir İngiliz Albayı rolünü canlandırıyordu. İşbirliği) Japonlar için Kwai Köprüsünü inşa etmekten ibaretti.

Alec Guinness, rolünün rejisör David Lean tarafından evvelâ Charles Laughton'a verileceğini sonradan öğrenince filmi birkere daha terketmek istediyse de neticede razı oldu. Tam üç buçuk ay Siyam ormanlarında hakiki bir hikâyeden alınan filmi binbir müşkilât içerisinde çevirdiler. Film personeli tarafından "Kanlı, realist bir mükemmeliyetçi" olarak vasıflandırılan rejisör David Lean eserin iyiliği için Guinness dahil analarından emdiği sütü burunlarından getirmişti. Bizde son olarak Gregory Peck'in oynadığı "Kanlı Vadi" filmini idaresiyle tanınan rejisör David Lean gün olmuştu ki filmin sabahtan akşama kadar otuz saniyelik bir kısmını çekmiş ve sonra bir kayanın üzerine çıkarak film personelinin, "Allanın Belâsı", diye isimlendirdikleri Kwai Köprüsünün inşasını piposunu tüttüre tüttüre seyretmişti.

Alec Guinness
Sinek ve Oscar avcısı

Alec Guinness çalışmadığı, nehirde balık avına çıkmadığı zamanlar sinek öldürmekle meşguldü. Bir keresinde bir günde 601 tane öldürerek kendine mahsus bir rekor kırdığım şimdi o günleri hatırlayarak söylemektedir.

Oğlu ve eşiyle Londranın 40 mil uzağında bir köşkte sakin bir hayat yaşayan Alec Guinness halen senaryosunu kendisinin hazırladığı "Beygirin Ağzı" isimli bir film çevirmektedir. Bundan sonra Daphne Du Maurier'in yeni bir romanının filme alınmasında çalışacaktır.

Filmler

Astarı yüzünden pahalı

Ernest Hemingway'in Nobel Armağanı kazanan "İhtiyar Balıkçı ve Deniz" romanının filme alınması Warner Bros Stüdyoları için çok pahalıya mal olan bir meşguliyet haline gelmiştir. Filmin 2 milyon 100.000 dolarlık bütçesi şu sebeplerden daha şimdiden 5 milyon dolara yükselmiştir.

1) Çok geniş ve masraflı bir film personel kadrosunun filmin esas kısımlarını çekmek için Kuba sularına gönderilmesi fakat bunların işe yarar çok az çekilmiş filmle geri dönmeleri.

2) Filmin rejisörü Fred -Kahraman Şerif- Zinneman ile filmin yıldızı Spencer Tracy ve yazarı Ernest Hemingway arasında çıkan anlaşmazlık ve rejisörün işini terketmesi.

3) Orta bir' kayık büyüklüğünde siyah bir murnel balığı avlamak için Hemingway'in Peru sularına geniş bir mürettebatla yaptığı geziden eli boş dönmesi. Bu seyahat Warner'lere 100.000 dolara patlamıştır.

4) Aç köpek balıklarının roman icabı siyah murnel balığının vücuduna hücum ederek onu bir kemik bırakmalarının filme alınışı tasavvur edildiğinden güç ve masraflı olmuştur. Film operatörleri bu sahnelerin tesbiti için demir kafesler içerisinde günlerce deniz altına indirilip çalışmışlardır.

5) Manzaralı deniz ve ufuk sahnelerinin filmde tesbiti için özel bir film çekme personeli Havay Adalarına gönderilerek çalışmışlardır.

6) Yakın sahnelerin çekilişi için futbol sahası genişliğinde bir havuz Warner Stüdyolarında inşa edilip doldurulmuştur.

Bunlar haricinde daha birçok masraflar neticesinde filmin ancak 10 milyon dolar masraftan sonra seyircinin görebileceği bir hale getirileceği tahmin edilmektedir. Lindbergh'in Atlantik Okyanusunu geçişine ait "St. Louis Ruhu" filmini kârlı bir prodüksiyon olarak sağlayamayan prodüktör Leland Hayward'm bu son filmle de gelir bakımından ikinci bir başarısızlığa uğrayacağından korkulmaktadır.

Sanatçılar

Amerikan Sputnik

Moskova radyosu ondan "Amerikalıların gizlice hazırladıkları Sputnik" diye bahsetmiştir. Umu Sovyet piyano virtüözü Emil Gilels "Böylesi birkaç asırda bir gelir" demiştir. Sovyetlerin seksen yaşındaki piyano üstadı Alexander Goldenweiser onu "bir dâhi" diye vasıflandırmıştır. Kremlinde verilen bir davette Nikita Kruşçef gidip onun boynuna sarılmıştır. Moskovada bu kadar heyecan uyandıran delikanlı, Teksaslı genç (23 yaşında) piyanist Van Cliburn'dur. Sovyet başkentinde yapılan Çaykovski Milletlerarası Piyano ve Keman müsabakasına 19 milletten 49 piyanistle birlikte katılmış ve daha ilk elemelerde anlaşıldığı gibi birinciliği kazanmıştır

Moskova Konservatuarında yapılan müsabaka boyunca, Cliburn'ün çaldığı günlerde, konserlere bilet bulmak imkânsız gibiydi. Yüzlerce kişiye gişe şu cevabı veriyordu: "Bugün Cliburn çalıyor; yarın geliniz." En büyük ümitlerin bağlandığı üç Rus piyanistinin de dahil olduğu finalde Van Cliburn, yaralı parmağına rağmen, Rahmaninof'un üçüncü piyano konsertosunu harikulade bir teknikle ve romantik üslûpla çalıp bitirdiği zaman, salonda kıyametler kopmuştur. Bravolar on dakika sürmüş, nihayet jüri heyeti müsabaka nizamlarına riayetten vazgeçmiş ve Cliburn'ün tekrar sahneye çıkıp halkı selâmlamasına müsaade etmiştir. Rakiplerinin hepsi sıralarını savmadan Moskova rodyosu neticeyi çıtlatmıştır. Jüri heyeti Cliburn'ün birinciliğine karar vermiştir.

Netice açıklandıktan sonra Sovyet ahalisinin Van Cliburn'e gösterdik leri sevgi bir kat daha artmıştır. Önce ona "Vanya" (Küçük Van) diyorlardı; sonra, daha büyük bir muhabbet ifadesi taşıyan kelimeyle hitap etmiye başladılar ve "Vanyusa" dediler. 1,90 boyundaki "Küçük Van", Rusyada gördüğü bu büyük sevgiye rağmen bir an önce memleketine dönmiye can atıyordu. Hem, müsabaka sırasında çok yorulmuş, beş kik» kaybetmişti. Ama Sovyet kızları onu neredeyse kuş sütüyle besliyeceklerdi. Zaten konservatuara her gelişi ve gidişi bir hâdise oluyor, binanın önünde toplanmış halk büyük sevgi nümayişleri yapıyordu. Kızlar odasına çiçekler, portakallar gönderiyorlardı. Hele bir genç kız gece yarısı, Van Cliburn'ün odasına girme cesaretini bile göstermiştir.

Öte yandan Ruslar Van Cliburn'e, en büyük sanatçılara lâyık görülen muameleyi yapmışlardır. Konservatuarda, koleksiyonda saklanmak üzere, maskesi alınmıştır. Klin'e yaptığı bir seyahatte Cliburn, Çaykovski'nin Piyanosunda çalmıştır. Bu piyanoda ancak, Çaykovski'nin doğum yıldönümlerinde, en büyük piyanistler çalmıştır. Van Cliburn

Van Cliburn
Harika büyük

Parlak teklifler

Cliburn'ün başarıları dünyanın her yerinde duyulmuş, genç Amerikalı piyanist, Avrupa ve Amerikadan parlak teklifler almıya başlamıştır. Belçika Kraliçesi onu, Brüksel Panayırında çalmaya davet etmiştir. Bir zamanlar ona aldırmamış olan Amerikalı emprezaryo Sol Hurok, onunla bir kontrat imzalamaya çalışmışsa da muvaffak olamamıştır. Televizyon programcılarından d'Sulii\an, Van Cliburn'ün Amerikaya dönüşünde ilk defa kendi programında çalmasını sağlamak istemiştir. Amerikanın en büyük manecerlik kumpanyası Columbia Artists, Cliburn'e New York'ta, Sovyet orkestra şefi Kiril Kondraşin'le birlikte bir konser verdirmeyi tasarladığını açıklamıştır. Cliburn'e konseri başına teklif edilen para bir hafta içinde 2.500 dolara yükselmiştir.

Halbuki Van Cliburn bugüne kadar Amerikada pek fazla ilgi çekmemiştir. Lousiana'nın Shreveport şehrinde doğmuştur. Bir petrol şirketi memurunun oğludur. Teksasta, Kilgore şehrinde büyümüştür. Önce annesinden piyano dersleri almış, soma New York'ta Juilliard konservatuarına girmiş. 1954 te Leventritt piyano mükâfatını almış ve bu münasebetle New York Filarmoni Orkestrasıyla bir konser verip tenkitçilerin parlak övgülerini kazanmış, ama sonra unutulmuş, ancak, küçük şehirlerde ve kasabalarda resitaller verebilmiştir.

Gaz

Handy beyaz perdede

"Blues'un babası" diye anılan ünlü zenci halk bestecisi William Christopher Handy bir ay kadar önce 85 yaşındayken öldü. Geçen hafta da Handy'nin hayatını konu alan bir filmi Amerikan sinemaları göstermiye başladılar. Film. Handy'nin en tanınmış parçasının adını taşıyordu: "St. Louis Blues". Birçok zenci "yıldız" sanatçı filmde rol almıştır ve bunların başında, besteciyi canlandıran Nat King Cole gelmektedir. Cole'un yanında Eartha Kitt, Pearl Bailey, Cab Calloway. Ella Fitzgerald, Mahalia Jackson, Ruby Dee, Juana Fernandez gibi şarkıcılar ve Barney Bigard, Teddy Buckner, Lee Young, George Washington, Red Callender gibi cazcılar rol almaktadır. Bu kadar tanınmış sanatçıyı aynı zamanda bir araya getirmek, prodüktör Robert Smith'in halletmek zorunda kaldığı başlıca meselelerden biri olmuş.

Bununla beraber, Paramount hesabına bu filmi çeviren Smith, onüç şarkı ve dini parçayı elde etmiye muvaffak oldu. Bu parçaların filmde icrası, yarım saati aşmaktadır ve dinî parçaları ünlü gospel şarkıcısı Mahalia Jackson söylemektedir. Beklenebileceği gibi filmde, bu parçaların çağ ve üslûp bakımından doğru olarak sunulmasına fazla dikkat edilmemiş, Hollywood'un mahut şişirme usullerine' bir daha başvurularak "St. Louis Blues" senfonik düzenleme halinde, büyük bir senfoni orkestrası tarafından çaldırılmıştır.

Bununla beraber prodüktör Smith in bir mazereti vardır: '"tarihler ve isimler önemli değildir. Dramatik zaruretler için bunlardan fedakârlık edilebilir. Bundan önce "Jackie Robinson Story" adlı bir film çevirmiştim ve vakalara sadık kalmış, hattâ bizzat Jackie Robinson'u filmde oynatmıştım. Oysa Time mecmuası, Robinson'un beyaz perdede, bir sporcuya yakışmıyacak şekilde şişman göründüğünü yazdı."

Prodüktöre göre "St. Louis Blues", W. C Handy'nin iç mücadelelerinin hikâyesidir. Robert Smith'e göre Handy, herhangi bir halk bestecisi değildir. Fakat iyi tahsil görmüş, iyi aile çocuğu bir musikişinastır. Babası da, büyük babası da din adamıydılar. Babası, onun halk musikisi yazmasına muhalifti. Hattâ "oğlumun musikişinas olduğunu görmektense, cenazesine gitmeyi tercih ederim" demiştir. Smith "Biz, Handy'nin iç dünyasını aksettirmek istedik ve galiba bunda başarı gösterdik" demektedir. Tenkitçiler, filmin birçok kusuru olduğunu belirtmekte, fakat bunun yanında Handy rolündeki Nat King Cole'un oyununu övmektedirler. Prodüktör Smith gerçekten, Handy'nin iç dünyasını aksettirmeye muvaffak olduysa bunda herhalde King Cole'un aktörlüğünün dahli büyüktür.

Futbol

Başlangıç, ve galibiyet

Geçen hafta içinde Türk milli futbol takımı Hollanda ile oynamak üzere Yeşilköyden hareket ederken, maç için fikrini soran basın mensuplarına Futbol Federasyonu Reisi Orhan Şerek Apak "Nikbinim" diyordu. Ancak aynı anda ne basın ne de futbolla alâkalı çevreler reisle ayni fikirdeydiler. Millî ekibin çalışmaları yetersiz bulunmuş, seçimindeki tutum tenkid edilmiş, bu arada bir evvelki federasyonun başarısız tek seçicisi de mensup olduğu gazetede gerek Federasyonun ve gerekse milli takımın bugünkü durumunu pek şiddetli bir lisanla "incelemişti". Fakat iş bu kadarla bitmiyordu. Arkadan, daha başka mânada bir tenkit penceresi de açılmıştı. Futbolla ilgililer Hollanda futbol ekibini bugünkü durumda üstün kabul etmişler, Amsterdam gazeteleri maç şartlarım inceledikten sonra Hollandayı favori göstermişler, AKİS'in bir evvelki sayısının spor yazısı da "Hollanda daha iyi hazırlanmıştır. Kazanacaktır" cümlesiyle bitmişti. Bütün bunlardan sonra Futbol Federasyonu Reisi Apakın hareketinden önce "Ümitliyim. Gerçi ekibimiz istediğim kadar hazırlanmadı. Genç millî takım maçlarının uzun süren programı arkadaşlarımı ve beni A kadromuzdan hayli uzakta bıraktı. Ancak Hollandaya karşı alacağımız netice, azami dikkat ve gayretimizin mahsulü olacaktır. Bu maçta eksiklerimizi göreceğiz ve ilerde bunları tamamlayarak çok daha kıymetli neticeler alacağız" dediği zaman basın ve umumi efkâr için iki düşünce volu vardı. Bu, Orhan Şeref Apakın ikinci reislik devresi içindeki ilk milli maçtı ve Apakın dikkâti üzerinde toplayan ilk icraatıydı. Reisin ilk çalışma devresinden kalan kuvvetli referansı vardı. İşte gerek basın susarak ve gerekse umumi efkâr bekleyerek reisin ilk imtihanını merakla takip etmek yolunu seçmişler, hayli enteresan hazırlıklarla gecen. zaman sonunda "şanssız" bir hüviyete bürünen Türk takımının alacağı neticeyi beklemeğe başlamışlardı.

Türk ekibinin kötü şansı, ekip için son derece mühim Basri ve Lefter gibi oyuncuların arızalanmalarıyla başlamış, antrenör meselesinde devam etmiştir. Fakat bütün bunlara rağmen Federasyon reisinin "Nikbinim" diyerek yola çıkması gözden kaçmayacak kadar önemliydi. Bu durum Apakın ilk reislik devresinde "olanları" yakından bilen herkesi düşündürüyor, akla önce, 1-0 kazanılan İspanya millî maçı geliyordu. Daha sonra sırada Ankaradaki Beste - Ankara müsabakası da Vardı. İnanılıyorduki Hollanda-Türkiye milli maçı bir taktik harbi olacak ve bu harp içinde, gittikçe iyi futbol oynayan sert ve sağlam Hollanda ekibi, kendi sahası Amsterdam'da Türk milli ekibi ile mücadele edecektir. İşte bu hayli zor şartlarda bir milli maç hazırlayan Orhan Şeref Apakın da imtihanıydı. Hâdiseler zincir sırasında gelişmiştir. Apakın milli ekibi seçmekle vazifelendirdiği teknik komite kadroyu kurmuş ve reise teslim etmişti. Antrenör Remondini gerek işlerden gerekse ekibin teknik vücudundan hayli uzaktaydı. Artık Apak, hem de "nikbinim" diyen Apak, onbir futbolcusu ile Hollanda karşısındaydı. Reis, plânlarını kuracak askerleri bu

Eşfak Aykaç
Eli şakağında

plânları sahada tatbik edeceklerdi. Çok önceden hazırlanan bu plân basit fakat tesirliydi. Türk Milli ekibi bir defans tabyası ile, oynayacak fakat bunun yanı sıra hücum gücünü de azaltmamağa çalışacaktı. İlk isabetli tatktik görüşü Kadrinin sağiç yerine alınmasıyla başlamış, bir moral mücadelesini kazanan Lefter arızasına rağmen hırsla oynayacağını bildirmiş, Apakın askerleri mücadeleye hazır olmuşlardı.

Radyoların Türkiyeye getirdiği haberler heyecanlı ve ümit vericiydi. Ekip ilk yarıda bir penaltı golü ile geri kalmış, fakat hemen rakibi yakalayarak Metinin bir çift sayısıyla taktik harbini lehine çevirmişti. Doğrusu aranırsa galibiyete inanmayanlar çoktu. Ancak Hollandalılar ve İngiliz hakem ilk inananlardan ve Türkiyenin başarısını ilk alkışlayanlardandı. Rakip antrenör "fevkalâde bir taktik"den bahsediyor, seyirciler "centilmen ve görülmemiş mücadele hırslı Türkleri" anlatıyor, İngiliz hakem, "hak edenin" kazandığını söylüyorlardı. Orhan Şerefin taktiği ve bu taktiği savunan askerleri başarıyı kazanmışlardı. Futbol tarihindeki taktik galibiyetler pek çoktur. Ancak defansif tabyalarla kazanılan maçlar az, hem de diğerlerinden hayli güçtür. Son yılların en büyük defans taktiğini İtalyanlar Budapeştede Macaristana karşı kurmuşlar, isabetle seçtikleri şekilde oyunu son çeyreğe kadar golsüz getirebilmişler fakat maçı 2-0 kaybetmekten kurtulamamışlardır. Çizmecilerin fikri, bugün karşı karşıya kaldığımız duruma uymaz. Onlar, taktiklerini bir mücadele veya hırsa değil, dikkatle seçilmiş teknik bir müdafaa gücüne bina etmişler. Ancak yanıldıkları nokta Macarların hırsıdır. Halkın teşvikiyle son çeyrekte bütün gücüyle saldıran Macar ekibi maçı kazanmış enerji ve hırsa dayanmayan defans müdafaalarının çökeceğini göstermiştir. Hollanda karşısında başarılı bir savunma hattı kurduk-, tan sonra ustaca hücum edebilen ve kazanç sağlayan Türk ekibinin bu galibiyeti daha başka neler anlatmıştır?.. İş başına geldikten sonra Türk 'futbolunun bir mektep olarak gelişmesi için çalışacağını bildiren ve bu yolda fayda sağlayacağına inanılan Orhan Şeref Apak. uzun vadeli programlarını tatbik sahasına koyarken, doğrusu aranırsa Hollanda maçı dolayısıyla mühim tehlikeleri bertaraf etmiş bulunmaktadır. Sonuçları muhakkak alkışlanacak çalışmasını yapmadan bir Hollanda yenilgisi ile haklı, haksız pek çok tenkitle karşılaşacağı bilinen Apak, bugünden itibaren hakiki mesaisine başlayacak noktaya ulaşmıştır. Yersiz, zamansız ve lüzumsuz yazılanlar, söylenenler bitmiş, hakiki fakat yapıcı tenkit başlamıştır. Önümüzdeki Hollanda maçı ile aydınlığa kavuşan bir yol vardır. Türkiyenin inanarak Federasyon Reisliğine seçtiği Orhan Şerek Apak, futbolcu haklarını koruyan talimatnamelerin, futbola müsait stadların, kuvvetli genç takımların, iddialı ve Avrupa çapındaki millî maçların yapılabilmesi için şimdi daha emniyetle çalışacak ve daha iyi neticelere ulaşacaktır. Spor basını kadar umumi efkârda daha ümitlidir. Artık Federasyon Reisi Apak ve onun onbir askerini daha mühim işler beklemektedir. Gaye milli maçlar kazanmak değildir. Artık, iyi futbol oynamak, sayılı futbol oynayanların arasına katılmak ilk hedeftir ve yürüyüş başlamıştır.